ఆంధ్రశిల్పి

సచిత్ర మాస పత్రిక

సంపాదకులు

శ్రీ గణపతి శాస్త్రి: శ్రీ సాంబశివ రావు

౧౦, నరసింగపురం వీధి,

మౌంట్ రోడ్, మద్రాసు.

వి ష య సూ చి క

		పుట.
సంపాదక సమీక్షలు	సంపాదకులు	౩
పుష్పావళి	శ్రీ దుర్భాకరాజశేఖర శతావధాని గారు	౬
నేను	శ్రీ నాదెళ్ల జనార్దనరావు గారు	౮
సౌమ్యజీవనము	శ్రీ భాగవతుల పూర్ణయ్య గారు	౯
కొండపల్లి స్వప్నము	శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణమూర్తి గారు	౧౧
మనస్సు	శ్రీ సూరంపూడి భాస్కరరావు గారు	౧౩
సృష్టి	శ్రీ అనిసెట్టి సుబ్బారావు గారు	౧౫
అంధ్రంలో	శ్రీ సాంబశివరావు గారు	౧౬
కుందమాల	శ్రీ అయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	౧౭
కవి : కవిత్వము	శ్రీ పోతుకూచి వాచస్పతి గారు	౨౦
కావ్య జీవితం	శ్రీ అయల సోమయాజుల నరసింహశర్మ	౨౪
దువ్వేన	శ్రీ కనక దండిగోపాల కృష్ణశాస్త్రి గారు	౨౭
ఇది మనదేనా ?	శ్రీ గణపతి శాస్త్రి గారు	౩౧
సత్యంవద	శ్రీ మొక్కపాటి నరసింహ శాస్త్రిగారు	౪౧
చలంగారి లేఖలు	శ్రీ చలంగారు.	౫౫
చిత్ర పాత్రికలు	శ్రీ విశ్వకర్మ గారు	౬౦
గ్రంథ విమర్శనము — గ్రంథస్వీకృతి		౭౩

శి ల్పా లు

త్రివర్ణ చిత్రము ... ... పల్లీయవనితలు. శ్రీ. వి. ఆర్. చిత్రా గారు

గృహాలంకరణాలు ... ... శ్రీ వి. ఆర్, చిత్రా గారు

ఆధునాతన పింగాణీపాత్రలు

గ మ ని క

వ్యాసాలు పంపేవారు విడివిడిగా ఒకేవైపున వ్రాసి పంపాలి. అవి తిరిగి కావలసినా, సమాధానాలు కావలసినా తపాలావ్యయం వ్యాసకర్తలే భరించాలి. వ్యాసకర్తల ఆశయాలకు సంపాదకులు బాధ్యులు కారు. విమర్శనార్థం పుస్తకాలు పంపేవారు రెండేసి కాపీలు పంపాలి.

సంపాదకులు.

పల్లీయ వనితలు

శ్రీ బి. ఆర్. చిత్రా.

సంపుటి ౨ ఆంధ్రశిల్పి సం: ౪

సంపాదక సమీక్షలు

కవిత్వ బహూకృతి

మద్రాసు ప్రభుత్వం ఈ మధ్యన చెన్న రాష్ట్రీయ భాషల్లోని కవులను గౌరవించ దలచి నాలుగు దాక్షిణాత్య భాషలకు నాలుగు గౌరవ స్థానాలు, సంస్కృత విద్వాంసునికి ఒక గౌరవస్థానమూ ఏర్పరిచింది. ఇంతేకాక ఆయా భాషల్లో ప్రచురింపబడిన ఉత్తమ గ్రంథాలకు తగిన బహూకృతు లివ్వడానికి కూడా నిర్ణయించింది. చెన్న నగర ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేసిన ఈ బహూకృతులకు మేము ప్రభుత్వాన్ని మనసారా అభినందిస్తున్నాము.

ఇప్పటికైనా మన ప్రభుత్వం దేశభాషల అభివృద్ధికి తగిన గౌరవాదరణాలు కలిగించడం ముదావహం! ఇంకా అనేక విధాల నిరాదరణకు పాత్రములైన దేశభాషలకు ప్రభుత్వం తగిన ప్రోత్సాహమిస్తుందని ఆశిస్తున్నాము.

అయితే ఒక్కమాట! ఈ నాలుగు భా ల్లోను కవులయిన వారికి ప్రభుత్వం ఒక్కొ క్కరికి సంవత్సరానికి వెయ్యి రూపాయల ఇవ్వడానికి నిర్ణయించిది. బహుశః ప్రభుత్వ నిర్ణయించిన కవులు ఆయా భాషల్లో ప్రధా గణ్యులైన కవులై, చిర కాలంనించి వాఙ్మ యసేవ చేసి ఉంటారని విశ్వసిస్తాము. అ సుప్రసిద్ధ కవులకు మద్రాసు ప్రభుత్వం సం వత్సరానికి ఇచ్చే గౌరవ పారితోషిక ౧౦౦౦ రూపాయలేనా! ఈ ఆదాయంతో ఏ మర్యాదయిన మధ్యతరగతి కుటుం మైనా ఆపూట గడవక ఇబ్బంది పడడం సహ జం! బహుశః మద్రాసు ప్రభుత్వం ఈ భృతి తో కవులను తమ సహజమైన "దారిద్ర్య జీవితం" గడప వలసిందని ప్రోత్సహిస్తుం కాబోలును!

లేకపోతే ప్రభుత్వం ప్రముఖులను గుర్తించిన ఈ కవులు మరి ఏ ఉద్యోగమో

సద్యోగమో చేసుకుంటూ జీవితం గడుపుకోవలసిందని అనుకుంటున్నదేమో!

ఇప్పటికైనా మద్రాసు ప్రభుత్వం బహూకరణాధనవిషయంలో చేసినలోటు గ్రహించి కవులకు గౌరవ జీవితానికి తగిన బహూకృతి ఏర్పాటు చెయ్యగలదని నమ్ముతున్నాము.

మరి ఒకవిషయము. కేవలము కవులకే గాక ఏసాహిత్య శాఖలోనైనా దేశంలోను ప్రసిద్ధులైనవారికి ఈబహూకృతులు ఏర్పాటు చేయడం సముచితము. ఇక్కడ మద్రాసు ప్రభుత్వం కవులనే పదం-కథా, రూపక, నవలాకర్తలకూ, వ్యాసకర్తలకూ కూడా వర్తింపజేస్తారని నమ్ముతున్నాము.

ఫిలుముల్లో మద్య నిషేధం

మద్రాసు ప్రభుత్వం ఈ మధ్య ఫిలుముల్లో 'మద్యపానం ప్రోత్సహించే' భాగాలుండకూడదనినిషేధించింది ప్రభుత్వంమద్యనిషేధం విషయమై కనబరుస్తూన్న అభినివేశానికి మా అభినందనాలు! కాని ఫిలుముల విషయంలో ఈ అభినివేశం కేవలంపొరబాటువల్ల ఏర్పడినదని మా అభిప్రాయం.

కేవలం మద్య పానాన్ని ప్రోత్సహించే ఫిలుములు కాని, వాటి భాగాలు గాని, ఉన్నాయేమో మాకు తెలియదు! అల్లాంటి ఫిలుములు ప్రోత్సహించడం కూడా మా తాత్పర్యం కాదు! కాని ఈ ఉత్తరువు చెయ్యడంవల్ల ప్రయోజనం ఏమీ లేకుండాపోవడమే కాకుండా ఇదిమంచి ఫిలుములు కూడా నిషేధించే అపమార్గానికి దారి తీస్తుందేమోనని మాభయం!

జీవితంలో దుష్టసన్నివేశం ఉన్నవాటికి కళా వాతావరణంలో వాటిదుష్టసన్నివేశంపోయి అవి అస్వాభావ్యాలు కావడం, రసానుభూతి కలిగించడం మనము ఎరుగుదుము. అలాంటప్పుడు 'మద్యపానం' కూడా ఫిలుముల్లో ఒక కళా వాతావరణంలో ప్రదర్శించినప్పుడు అల్లాంటి అనుభూతినే కలిగించ వచ్చునని ప్రభుత్వమూ అంగీకరిస్తుందనుకుంటాము.

సంపాదక సమీక్షలు

అయితే మద్రాసు ప్రభుత్వం కేవలం మద్యపానాన్ని ప్రోత్సహించే ఫిలుములనే నిషేధిస్తున్నామని అనవచ్చును. అయితే జీవితంలో అనేకమయిన అవినీతులకు దారితీసే దొంగతనం, వ్యభిచారం, హింస, క్రౌర్యం, అవినీతి, అసత్యాలు, ప్రదర్శించే ఫిలుములను కూడా ఎందుకు నిషేధించ రాదో మాకు తెలియకుండా ఉంది!

ఇది మద్రాసు ప్రభుత్వం ఏ ఉద్దేశంతో చేసినా మనకున్న ఫిలిము సెన్సారుబోర్డుని బట్టి- ఇట్టి దుష్ఫలితాలకి దారితీయవచ్చునని మాకు గట్టి నమ్మకం కలుగుతోంది. ఏ చిత్రములలో నైనా [illegible] చూపించినంత మాత్రాన అనేక కారణాల వల్ల అది మద్యపానంగాని జూదమునట్టి దానిని నిషేధించ వచ్చును!

ఇంతేకాదు! సామాన్య సాంఘిక మరాదనిబట్టి, మద్యపానం ఉన్నంత మాత్రాన్ని మంచి మంచి విదేశీయ చిత్రాలన్నీ సెన్సారులచేతుల్లో పడి వికృత పిశాచాలుగా తయారు కావచ్చును!

మరిన్నీ మద్యపానం ఒక కళా వాతావరణంలో ప్రదర్శించిన ఫిలుములలో అది తద్విషయమైన రసానుభూతికి అవకాశం కలిగిస్తుంది. మద్రాసు ప్రభుత్వం పాపం ఈ అలవాటున్నవారికి ఈ మాత్రం అనుభూతి కూడా లేకుండా చేసివేసింది!

మద్రాసు ప్రభుత్వం ఈ ఉత్తర్వును వల్ల వచ్చే దుష్ఫలితాలను గమనించి, ఈ ఉత్తర్వును ఉపసంహరించుకుంటుందని విశ్వసిస్తున్నాము.

పుష్పవతి

శ్రీ మర్భాకరాజ శేఖర శతావధాని

అటకే దేశము నుండి వచ్చెనొకో! మధ్యాహ్నంబునన్ దుండి నె
చ్చటనో! యెచ్చటకేగఁ గావలెనో! యశ్వం బట్టె వీరుండు మి
క్కుటమా నెండకు డస్సి వచ్చినటు లన్గోనయ్యె! నా వీరుఁ, డ
ప్పటికచ్చోటికిఁ గ్రొత్తవాడని మదిన్ భావింపఁగా నయ్యెడిన్!

ఆ యూజానే తుముగమ
నాయూసము నొందినట్టు లగపడు గానీ
యూ ధిపతి యెడఁ గల పేరి
మానుతి గతి నడలనీక యరుగుచు నుండెన్

బలవైరి మణులు గుచ్చెను
కళలును-కీలోత్పలముల [illegible]
స్ఫటి నలుపున-గలిపిన గతి
పలరెన్ దురగంబు కోమలాసిత రుచులన్!

శారీరస్వాస్థ్యంబును
దారమున స్వాస్థ్యంబు దళము కొనెడు శృం
గార కళా సముయంబిరు
వైరెండవ వత్సరంబు వయిలు నతనికిన్

ఆంధ్ర శిల్పి

కోడె మిన్నాగారి మేఘములకుఁ గలువఁగ బదులిచ్చి కెమ్మ్రకో
రాడెడు ముంగురుల్ నిజ శుభాస్య సరోజము చుట్టు గుంపులై
యాడెడు గండుతుమ్మెదల యట్లు విలాసము చెంప పైకుఁదుఁ
జూడఁగనొప్పె నప్పుడు ప్రియాన శర ప్రతిమాన వేషుఁడై!

పొట్టియును గాక మిక్కిలి పొడవును గాక
నడుమకమ్మైన తనమూర్తి నవకమునను
నోము చూపు లుత్పల తోరణములు గట్టఁ
దెలిసి యతఁ డాస్య మోరకఁ ద్రిప్పుచుండు!

'పుష్పాంజలి' నుండి.

నేను

శ్రీ నాదెళ్ళ జనార్దనరావు

ఏ నాక మహోన్నతి మహా మహీధరంబు
పగిది నిల్చెను ప్రకృతి సంపదల నడుమ:
ప్రత్యూష కాంతి రేఖాశుభ ప్రసంగ
నిశ్చల ధ్యాన గంభీర నిభృత వృత్తి.

కారు మబ్బుళ్ళు హృదయాన గ్రమ్మ నపుడు
సకల లోకింపులందు హర్షంబు గదుర
స్నేహ సుధగు విద్యుల్లతా ప్రభల మెరసి
స్వాదు నవ జీవన సహస్ర ధారల నింతు.

ప్రబల శక్తిని గ్రహియింప శిలార్భటులు మోసి
కసలి చుట్టును నేచి యూపిరి గ్రోలుదు,
ఇట్లు సతము లింగియై పొంపు గని
లలిత కావ్య రసాల ఫలంబు లొసగ.

సౌమ్య జీవనము

శ్రీ భాగవతుల పూర్ణయ్య

వింత వింతగు పూలు వేరు రంగుల పూలు
ఒకదాని వాసనల కొకటి పొందని పూలు
ఒకతీరు రూపాని కొకటి మారగు పూలు
సింగారావని నెంతొ నిండుగా చేసినవి.

అన్నియు సుగంధమ్ములే,
వలపులో వన్నెలో
అన్నియును సుందరములే!

ఇందులో కొన్నికొన్ని యొప్పు వాసన పూలు
మరికొన్ని వలపులను మనసు కలచె పూలు
ఒకకొన్ని పలురంగులో [illegible] చాయగని
ఎన్నెన్నొ [illegible]

అన్నియూ [illegible]
కలయిక
అన్ని [illegible]ములే!

[illegible]
[illegible]
[illegible] కుసుమాలు
[illegible] గల వన్ని [illegible]వాలు

మూర్తి భేదము లేనిచో,
మురువైన
కూర్పు పసలే తెలియుచో!

సృష్టించు దేవునకు చింత సుంతయు లేదు
పోషించు వనమాలి బుద్ధి కరమర లేదు
కైసేయు కోమలుల కరములకు వెర లేదు
నుతియించు కవి మదికి నతుకు నన్ని సుమాలు

అది కళా సృష్టి యిమ్ము
దేశాని
కది సౌమ్య జీవనమ్ము!

పూదోటలో చిన్న పూజాతి పెరుకబడ,
వి పణి వీధిని వన్నె వెల కక్కు వలపు పడ,
ఈశ్వరారాధనల నే పూవు కొరత పడ,
కుసుమ కోమలి కొక్క కోరకము నెరసైన,

పరమ పిత కన్ను తుడుచు!
భూమాత
చిరు ప్రాణాల నిలచి వగచు!

కొండపల్లి స్వప్నము

శ్రీ మొక్కపాటి కృష్ణశాస్త్రి

నిదుర మైకము పొరలు
చెదరు చీకటి ముసుగు
చలి చలిగ మసకగా
తొలగించుకొని నిద్ర
కల విరిసెనో !

ప్రాక్కు
తెలి తెలివికిని వింత
కల నిలిచెనో !
ముసుగు మాటలె మలయు
పాటలో !
ముద్ద ముద్దగ ఎవరొ
బాటలో !

కదలి కాలము నిలి
కలల నిద్దుర వలువ
ముసుగు దీయని పల్లె

మూకు !
గుస గుసలె ముసరునే
ఎదల !
కొసరు నూహాలె సుంత
కదల !

ఏతలపు జిగి పాట
వెలుగునో !
ఏమలపు కొస కొండ
విరియునో !

చివురు గుబురులు వింత
సవురు విసరిన తలల
పసువమ్ము తెగ బోయి
ప్రభలు సిలిపిన కొండ
వింత నింపిన కనులు

వెనుక నెదో వైచిత్రి !
మినుకు తలపులు కొండ
చనువు విడలేవు దిగి !

కొండ తిరిగిన కనులు
పల్లెలో
కదలు !
కొండ మీరావే కలలు
పల్లెలో
కిళలు !

మనస్సు

శ్రీ సూరంపూడి భాస్కరరావు ఎం.ఏ.

అనఘు లెరుగని భువనమ్ము నధివసించి
ప్రాణులందరి నేక సూత్రమున గూర్చు
ఆ పరాత్పరు నేకేశ్వరాభిధేయు
నా యనంతుని ధ్యానించె, నామనస్సె !

నంద నందను యామునా నందమధువు,
శాపదగ్ధుని విరహ బాష్పార్ద్ర గీతి,
క్రౌంచ మిథునాను బద్ధ శోకాగ్ని బాధ,
ప్రేమగీతుల చిత్రించె, నామనస్సె!

ఉదయ భాస్కరు శుభ్రాంశువులవెలుంగు
కుంకుమల పంట మింట రేకొత్తజేయ
కడవ తలనిడి జను గొల్లపడుచు సొబగు
నరసి యానందమున పొంగె నామనస్సె !

గౌతమీ భంగ మృదు మృదంగ స్వనముల
గాలిపాటల ప్రాదావి కళవళింప
విస్మృతాంధ్ర పురా కథ వినుచు కొనుచు
నవనవా దర్శముల నల్లె నామనస్సె !

ఈవృథా వ్యథలోన నేనేలమరగు ?
శాంతినరిగిన, సౌఖ్యమ్ము సంతరించు
కొనిన మనసేల నేడింత కుమిలిపోవు ?
నిది యెదో జిహ్వా చూచి సంధించు విషము !

కోటి కోరిక తెగదను గోసివేయ
నోపుకో లేని బాధ కన్నుల కరంగి
ఇంక పోవును, కోర్కె లీనేరు గడియ
లింక నేనాటికని గాని లేవో యేమొ !

ఇన్నికోరిక లొకేట నాకేల గలుగు ?
ఇంత తీరనిబాధ శమించు టెట్లు ?
నామనసె నాకలోక సుందరత జూపె
నన్ను నేటికి నరకమ్ము నందు గూల్చె !

అవశ సౌఖ్యాను భవ ముహూర్తముల వెంట
నవశ దుఃఖాను భవమేల నడువకుండు?
నామనసె చిదానంద సంధాయకమ్ము !
నామనసె నన్ను గరచిన నాగు పాము !

సృష్టి

శ్రీ ఆనిసెట్టి సుబ్బారావు

పిడికిలికి చాలని పేద గుండె గదా!
ఇందులో నిమిడినవి ఎన్నెన్ని లోకాలు!
చుక్కలై శూన్యాన చొచ్చుకొని పరువెత్తు
బాహ్య గోళాలపై దురవగాహనములై
పెరిగ లోకాలెన్నో పేద గుండెల లోన!
రాత్రిం బవళ్ళు తలుపులు తెరచుకుని,
అనంతానంద భవనము నాగ మించు
ఈ విశ్వ సంగీతములో,
నిరుపేద గుండెలం దిమిడి త్రుళ్ళింత లాడెడు
లోకములు పాడు
అస్పష్ట మాక్రందనమ్ము విన వచ్చు!
విశ్వ సంగీతమే,
కడుపులో పాలతో కల్మషపు ప్రవంతి వలె
కాంతి రస ముబుకు చీకటి పండు వలె నుండె!
తమ లోన తామె రాపాడి విహ్వాల మాచు
పిడికిలికి చాలని పేద గుండెలలోన
ప్రభవించె చిత్రమై బహు ప్రపంచ సృష్టి!

ఆంధ్రంలో

శ్రీ సాంబశివ రావు

అందరు ఘనులే
ఆంధ్రంలో !
అందరు ఘనులే
ఆంధ్రుడికి !
ఆంధ్రుడు తప్ప...
అందరు ఘనులే
ఆంధ్రులకూ!

* *

సాయిబాబా, హరనాథ్ జీ
జిన్నా, గాంధీ, నెహ్రూజీ
జె.పి., పటేల్, రాజాజీ
బాలాక్, భారతి, ఠాగూర్జీ
చందులాల్, అరవింద్, జవనలాల్
చిన్స్లిన్, కోటిన్స్లిన్, పంకజమల్లిక్
అశోక్ కుమార్, శాంతారాం
నిజమే నిజమే
ఉన్నారింకా
మహానుభావులు
ఎందరెందరో !
ఎందరెందరో
మహానుభావులు !
ఉన్నారింకా
వందలు వేలూ !
అందరు ఘనులే
అన్నింటా !
ఆంధ్రుడు తప్ప-
అందరు ఘనులే
ఆంధ్రంలో!

కుందమాల

శ్రీ అయాచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రి.

కుందమాల యను నాటకమును సంస్కృతమున దిఙ్నాగుఁడను కవి రచించినాఁడు. అతనికి గాని, యతని నాటకమునకు గాని తగినంత ప్రశస్తి ప్రాచుర్యములు రాలేదు. మొన్న మొన్నటివరకు కుందమాల వెలుగునకు రాకపోవుటయే దానికి కారణము. కీత్ పండితుడు తన **Sanskrit Drama** అను గ్రంథమున **'Lost Kundamala'** అని మాత్రము పేర్కొనినాడు. గ్రంథములకు కూడ వాని వాని ప్రారబ్ధ విశేషమునగాని ప్రశస్తి ప్రాచుర్యములు రావేమో! 'పుణ్యైర్యశో లభ్యతే' అనునది యిట స్మర్తవ్యము.

దిఙ్నాగు డెప్పటివాఁడు? అను ప్రశ్నకిప్పటికిని సరియైన ప్రత్యుత్తరము లేదు. కొందఱతనిని ప్రాక్కాళిదాసయుగమునకు జేర్చిరి. మరికొందరు కాళిదాసునకీవలివానిగా నూర్చిరి. **woolner** పండితుని దృష్టిలో అత డత్యధునాతనుడు. భవభూతికి కూడ నీవలివాడు. అంతస్సాక్ష్యమున అతడు పరికించిన విషయము ఇది.

'The process of smoothing away any thing that might seen to jar in the represen tation of Rama and Sita as ideals of moral perfection has gone farther than it had in Bhavabhuti's play.'

కాని వుల్నర్ అభిప్రాయము సర్వాంగీకార్యము కాదు. దానికి బాధ లనేకములున్నవి. ఇప్పటి ప్రచలితాభిప్రాయమునను సరించి దిఙ్నాగుడు కాళిదాసుని సమకాలికుడు. కాళిదాసు దిఙ్నాగుని గూర్చి ప్రస్తిగా యెఱుగు నవుటకు పరంపరగా ఒక యైతిహ్యము చెప్పబడుచున్నది. ఈ సందర్భమున పెద్దలు కాళిదాసు రచించిన మేఘదూతలోని శ్లోకాంశము నుదహరింతురు.

'స్థానా దస్మాత్సరసనిచులాదుత్పతోదఙ్ముఖః ఖం దిఙ్నాగానాం పథి పరిహరన్ స్థూలహస్తావలేపాన్'

అని మల్లినాథసూరి తనవ్యాఖ్యానమున వివరించి యున్నాడు. అందు మహామహోపాధ్యాయుడు దిఙ్నాగుని కాళిదాసుని ప్రతికక్షిగా చెప్పినాడు. కాగా వీరిరువురు సమకాలికులే గాక కావ్య రచనా పాటవమున పరస్పర స్పర్థాభూయిష్ఠులుగా కనబడుచున్నారు. ఇందసందర్భ మేమియు పొడగట్టదు. మల్లినాథుఁడు 'దిఙ్నాగాచార్యస్య కాళిదాస ప్రతిపక్షస్య' అని వ్యాఖ్యానించాడు. కాళిదాస దిఙ్నాగులు సమకాలికులు అనునది యిట నిష్కృష్టము.

దిఙ్నాగుఁడు బౌద్ధమతావలంబియా? మఱియొకఁడా? అసలు ధీరనాగుఁ డెవరు? మొదలగు వివాదగ్రస్త విషయము లెన్నెని యిట స్థలాభావమున విడిచిపెట్ట బడుచున్నవి. ప్రకృతమనుసరామః కథావస్తువును పరామృశింతము. ఇతివృత్తము ఉత్తర రామాయణము. కనుక కరుణ రసప్రధాన మగుచున్నది. ఇట లాక్షణికుల కభ్యంతరమున్న, కరుణ విప్రలంభమన్నను సమంజసమే. ఇతివృత్తమును గూర్చి పాఠకులకు పరిచయము చేయుట చర్విత చర్వణమగును. కాన కథా నిర్వహణ సౌందర్యమును గూర్చియే కొంతముచ్చటింతును.

ఇందు ప్రథమాంకమున లక్ష్మణుడు గంగానదీ తీరమున సీతను విడిచి వచ్చుఘట్టము అపూర్వముగ అద్భుతముగ నిర్వహింపబడినది. కరుణాత్మకమైన యీఘట్టమును కవి చిత్రించుటలో పరమ సఫలుడైనాడు. భవభూతికి లేని గొప్పదనము కవి కిచ్చట లభించినది. 'ఏకోరసః కరుణ ఏవ' అని ఉద్ఘాటించిన కవి కూడ తన నాటకమున నేలకొరగు రసఘట్టమును హృదయమర్మభేదకమైన యీవృత్తాంతమును చిత్రింపక అప్రధానముగా నిర్దేశించినాడు. దిఙ్నాగుని సీతాచరిత్ర చిత్రణము, ఈ సందర్భమున అతిసహజమును, సందర్భానుకూలము నేగాక మానవ సహజమైన హృదయాంతర నిగూఢ భావ వ్యక్తీకరణ సమర్థమునై సహృదయ చేతముల చూఱగొనుచున్నది. భవభూతి ఉత్తర రామచరిత్రములోని సీత దైవాంశ నాపాదమస్తకమును చూపెట్టెను. ఆమె దివ్యభావాంబర వీథీవిహారిణి కాగా మానుష ప్రవృత్తులు, తత్సంబంధమైన భావాందోళన ఆమెలో కానరావు అచ్చట సర్వమును దివ్యకళామయమే. కాని కుందమాలలోని సీత యట్లుగాక భూతల మధ్యవాసము గాగలది. ఆమె మనమున ఆందోళనకు తావుగలదు. స్త్రీసహజమైన భావదౌర్బల్యము, భాషణ దౌర్బల్యమును నామెకు గలవు. అట్లని రాముని అసంయమ్య బుద్ధియై యూరక తూలనాడలేదు. అచ్చట టచ్చట తన హృదయస్థములైన ఉష్ణభావముల నిట్టూర్చినది. అందుచేతనే ఆమె మనకు సన్నిహితముగా కనబడుచున్నది, ఆమె మనకు ఆప్యాయముగా నున్నది, మన సహానుభూతియు తనంతట తాను ఆమెకుగా మారుచున్నది. ఆమె మనసీత భవభూతిసీత లోకోత్తరము. ఆమెసమీపమున మనము నిలువలేము. ఆమె దివ్యాలోకమును మనము భరింపలేము. దిఙ్నాగుని సీత లోకపరిధిని దాటినది కాదు. కాన దుర్నిరీక్ష్యయు కాదు. మన మామెతో బాటు దుఃఖింపగలము. మనమనస్సు లామెనోదార్చగలవు. భవభూతి తన నాటకమున రామునియొక్క చారిత్రాదిస్మరణమున తన శక్తియంతయు ధారపోసెను. తనరచనను ఆతని చరిత్రకు ఉత్కృష్టకవచముగా చేసినాడు. దిఙ్నాగుడట్లుగాదు. ఇట కవిసహానుభూతి సీతవైపు మొగ్గుచున్నది. అచ్చటచ్చట సీతచే న్యాయనిష్ఠురము లాడించుటయందు కవి వెనుదీయడు. ఈ న్యాయనిష్ఠురముల అనిష్ఠురసౌందర్యము చెప్పనలవికానిది. చదివియే తీరవలెను. సీత తనపతికి సందేశము పంపుచున్నది. "మందభాగినీ మనుశోచతా వర్ణాశ్రమ పరిపాలన మక్షిప్య స్వాత్మానం నబాధయ, స్వధర్మే స్వశరీరే సావధానో భవేతి."

" సాతపోవనవాసినీ సర్వథా సీమంతనిహితేనాం జలినా వినివేదయతి యది అహం నిర్గుణా చిరపరిచితేతివా, అనాథేతివా, సీతేతివా, స్మరణమాత్రకేణానుగ్రహీతవ్యేతి" యీసందేశము ఆర్య నారీ హృదయావిష్కరణ సమర్థము! ఆమె దుఃఖము సర్వజనీనమైనది!

"ఏతే రుదన్తి హరిణా హరితం విముచ్య
హంసాశ్చ శోకవిధురాః కరుణం రుదన్తి
నృత్తం త్యజన్తి శిఖినోఽపి విలోక్య దేవీం
తిర్యగ్గతా వరమమీ నపరం మనుష్యాః"

ప్రకృతి వర్ణనమునను సుకుమారముగను వెలార్చినాడితడు. కాని యిట భవభూతియే మిన్నయని చెప్పవచ్చును. భవభూతికి ఇతని నాటక పరిచయమున్నదనుటకు ప్రకృతి వర్ణనలు చదివిన యొప్పుకొనక తప్పదు. ఆతడు తన ప్రతిభావిశేషమున

మరియు మెఱుగులు పై చేసినాడు. కావ్యములోని నిసర్గ మాధుర్యమునకు దిఙ్నాగుడు ప్రసిద్ధుడగుచున్నాడు. ఇతని పదలాలిత్యము వచన రచనా సౌకుమార్యము, సంభాషణా వైచిత్రి, కాళిదాసుని తలపించుచున్న, భవభూతిలో, అర్థప్రౌఢ, గాంభీర్యము ఎక్కువ. సౌకుమార్యము తక్కువ, భవభూతిది నారికేళపాకమైన కవిత్వశైలి. దిఙ్నాగునిది కోమల ద్రాక్షాపాకం దిఙ్నాగు ప్రయోగమందు సంభాషణలు సుకుమార సుందర తరంగములు, వేని నీక్షింపలేనిది. కాగా రెండు నాటకములు నవరసములు నాట్యధర్మములున్న నాటకములే. భవభూతి గొప్ప భావనాశక్తి గల మహాకవి యిద్దరిలోను విశిష్టతలు, పరిపక్వతలు,

'Bhavabhuti is a poet of great meit He Shows a just appreciation of the arwful beauty and grandeur of nature enthroed in the solitudes of dense forests......He has an equally storng perception of stern grandeur in human character and is very nseccessful in bringing out deep pathos and tenderness ... The genius of Bhavabhuti was however more of a lyric than of Dramatic nature." Introduction to Malathi Madnava.

మరి దిఙ్నాగుడు—

"His Style may be summed up as a happy combination of the charming simplicity of Kalidasa and the striking realism of Bhavabhuti... His characters are more human and realistic than Kalidasa's "

Saran Das Bhamot, M.A.

కింబహునా.

భవభూతి దిఙ్నాగులు — ఒకటి భాస్కరుని తీక్ష్ణకిరణ ప్రకరము, మరియొకటి శారద చంద్ర చంద్రికా విసరము, విస్తరభీతిచే వ్యాసము సోదాహరణము కాలేదు. క్షంతవ్యము.

'జయన్తి తే సుకృతినో రససిద్ధాః కవీశ్వరాః
నాస్తి యేషాం యశః కాయే జరామరణజం భయమ్'

కవి : కవిత్వము

శ్రీ పోతుకూచి వాచస్పతి

'కవిః కవిత్వా దివి రూపమ్ అసృజత్'

కవులు కవిత్వంచేత స్వర్గంలో రూపాన్ని సృష్టిస్తారు. అపూర్వ మైన ఆవేశాన్ని శ్రవణపేయం చేసే గాయకులు. భవిష్యత్తును ప్రతిబింబింపజేసే దర్పణాలు. అవిదిత భావములను వ్యక్తపర చే పదాలు, ఆవేశమును ఇతరులచేఅనుభవింపజేయుచు కార్యోన్ముఖతకు ప్రోత్సహించే దుందుభిస్వానాలు, జగత్తునకు గుర్తింప బడని న్యాయ నిర్మాతలు మహాకవులు.

సంతోషితాంతరంగులై మానవ ప్రకృతి యొక్క విద్వత్తును చవిచూచి అపరిచ్ఛిన్నమైన ఆత్మతో మెలగువారు కవులు. తమచేతో వికారాలతో తృప్తినొంది జీవిత తత్వాన్ని గుర్తించి సామాన్యమానవుల కంటె మిన్నగా ఆనందం అనుభవిస్తారు. ప్రపంచంలో జరిగే వైరుధ్యాలను, వికారాలను గురించిన ఆలోచనలో సుఖిస్తారు, లేని ప్రదేశాల్లో వీటిని సృష్టిజేస్తారు. ఇతరులకంటె లేని విషయాలను ఉన్నట్టు గాఢించుతారు. ఆచరణవల్ల అనుభూతివచ్చే అనుభూతి పద్యరూపంగా కవి సామ్రాజ్యాలలో పరిణమిస్తుంది. కవికి ఆ అనుభూతిని అందజేయుటయే ఆశయం.

మానవుడు మానవ పరిసరములు అను వానిలో ఒకే దానిపై నొకదాని ప్రోద్బలమువలన సుఖదుఃఖ సమ్మేళన మేర్పడు తుంది. మానవుడు ప్రకృతి పరస్పర ప్రయోజనాపేక్షచే సృష్టింప బడినా మానవ హృదయం, ప్రకృతి ధర్మాలను ప్రతిబింబజేసే విమల దర్పణమని కవి అభిప్రాయం. కవి తన జీవితానుభవములో ఆనందానుభూతిచే ప్రోత్సహింపబడినవాడై అనుభవమునకు ప్రధానాంశమైన ప్రకృతితో ఏకాంతంగా మనస్సుతో చర్చించును. మానవ ప్రకృతి అంతా తనవెంట రాగా శ్రవణానందంగా గానం జేసి సత్యస్వరూపాన్ని గూర్చి సంతసించే వాడు.

కవియొక్క భావమేఘాలు ప్రపంచ మంతటా ఆవరిస్తాయి. కవితాను స్వేచ్ఛగా ఏభావప్రపంచంలో సంచరించటానికి స్థానమున్నదో అచటికే ప్రయాణమౌతాడు. కవి ఇతర మానవ ప్రకృతినుంచి బహిః ప్రోద్బలం లేని ఆలోచనలలోనూ, అనుభూతిలోనూ ఆ ఆలోచనలను అనుభూతిని ఉచ్చరించటంలోనూ, వ్యక్తీకరింపబడతాడు. ఈ ఆలోచన, అనుభూతి సామాన్య మానవులు కూడా అనుభవించేవే. ఇవి నైతిక భావములతోనూ తుష్టేంద్రియ వికారములతోనూ వీటిని పెంపొందింపజేసే హేతువులతోను బాహ్యప్రపంచంతోను ఋతువుల మార్పులతోను సుఖ దుఃఖాలతోను సంబంధించి కవితలో ఉంటవి. ఈలాటి వానిని భావనతో కవిచిత్రించి అపూర్వంగా మన కందజేస్తాడు. పదుగురు ఆ భావాలను ఆనందించే లాగు కవి చిత్రించును.

కవి వైరూప్యంలో సాదృశ్యం సాదృశ్యంలో వైరూప్యం చూస్తాడు. జగత్తు వైరూప్య పూరితం.

దానికి ప్రాణభూత మైనది ఆత్మ. చేతనాచేతనాలకు ఆత్మయే తత్వం. మహాకవి ఈ సాదృశ్య మైన తత్వాన్ని దర్శిస్తాడు.

'కవిత్వము వ్రాస్తాను' అని కంటం పట్టుకునే వాడు రమణీయార్థ మును ప్రతిపాదించే పాదాన్ని ఒక్కటీ వ్రాయలేడు. మహాకవికి తత్వానుభూతి ఉంటుంది. కుకవులకు తత్వానుభూతి లేదు. సామాన్య కవుల్లో కూడా ఇది లోపిస్తుంది.

మహాకవి "శత లేఖినీ పద్యసంధాన ధౌరేయు ఘటికా శత గ్రంథ కరణ ధుర్య"

అని ఎప్పుడూ అనలేడు. మనస్సు నివురు గప్పిన నిప్పు లాంటిది. మానసాగ్నికి అగోచరమైన ప్రౌఢ్య అనుభవాల ప్రయుక్తమైతే తాత్కాలిక తేజస్సు కలుగుతుంది. కవిత మహత్తర మగు అద్భుత మయ మైన క్షణంలో మహత్తరమగు అద్భుతమయమగు మనస్సులో నుండి బయల్వెడలుతుంది. భగవత్ప్రీతి మానవసంబంధంనుంచి వీడకుండా కాపాడునది కవిత్వ మొక్కటే. కవిత స్పృశించిన ప్రతివిషయము స్వర్ణ మయము, ప్రకృతి సిద్ధమై బహిర్గతమగు మహత్తరానుభూతి కవిత్వము.

ఏ వ్యక్తిలో ఆలోచనా శక్తి స్వానుభవసంపద ఉచ్చారణ, భావన, వర్తన, సంవిధాన క్రమము అధికంగా కేంద్రీకృత మౌతాయో అతడే మహాకవి.

నీలితెర మరుగు నున్న చంద్రుని వలె మనకు దృగ్గోచరము గాని మానవప్రకృతి యనే కాండపటము వెనుక కవియొక్క మహత్తరమైన మానసిక శక్తి దాగి ఉంటుంది. సూక్ష్మంగా పరిశీలిస్తే కవి ఈ శక్తితో ఛందోబద్ధమైన భాషానిబంధనలను చిత్రిస్తాడు.

ఛందో బద్ధమై గేయంగా ఉండాలి కవిత్వం. గేయంగా భావాన్ని స్ఫురింప జేస్తేగాని మానవుని హృదయవీణా తంత్రులను స్పందింపదు. పదజాలాన్ని అర్థగౌరవం, ఉచ్చారణ యొక్క నిష్ఫలత గేయంగా మారుస్తాయి.

కవిత్వ మంటే ఏమిటి?

భామహుడు "శబ్దార్థౌ సహితౌ కావ్యం" అన్నాడు. శబ్దార్థాలతో కూడితేనే కావ్య మేర్పడుతుంది, శబ్దార్థాలు కూడిన మాత్రాన కావ్యం కానేరదని గ్రహించిన మహాకవి దండి. "ఇష్టార్థ వ్యవచ్ఛిన్నా పదావళీ" అన్నాడు. ఇష్టార్థములతో కూడికొనిన పదముల సమూహం కావ్యం. ఇచట భావానికి మాత్రమే ప్రాధాన్య మిచ్చాడు. భావమున్న మాత్రాన కావ్యం కానేరదని రీతివాది యైన వామనుడు,

"కావ్యం గ్రాహ్యమలంకారాత్; సౌందర్యం అలంకారః" అని

అలంకారంచేత కావ్యాన్ని గ్రహించ మన్నాడు. సౌందర్యమే అలంకార మన్నాడు. కేవలాలంకార ప్రాధాన్య మైన ఈ నిర్వచనములో కూడా లోపము న్నదని గ్రహించిన మమ్మటుడు,

"తదదోషౌ, శబ్దార్థౌ, సగుణౌ, వనలంకృతీ పునః క్వాపి" దోషములు లేనిదై గుణములగు మాధుర్య, ప్రసాద శ్లేష, సమాధి, ఔదార్య సౌకుమార్య, కాంతి సమతలతోను, శబ్దార్థముల తోను కూడిఉండి అలంకారము లేనప్పటికి కావ్య మగుచున్న దన్నాడు. ఇట రసము లోపించిన దని విశ్వనాథుడు,

"వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం" రసాత్మక మైన వాక్యం కావ్య మన్నాడు. రసాత్మక మైనప్పటికీ

ధ్వని, అనుభూతి లేవని గ్రహించి జగన్నాథ పండిత రాయలు,

"రమణీయార్థ ప్రతిపాదక శబ్దః కావ్యం" రమణీయార్థమును ప్రతిపాదించే శబ్దం కావ్యమన్నాడు. రమణీయత లోకోత్తరమైనది, ఆహ్లాదమే ధ్వని. భావము ప్రధానమైనది. భావ శబ్దాల ప్రధానత వల్ల ఔచిత్యం యోగ్యత ఏర్పడుతున్నవి. పైని వైనాలన్నీ ఇందులో అంతర్లీనము లైనవి.

కవిత్వము లయ గతులతో ప్రకాశిస్తుంది. రూప కాలంకారాదులకే కవితలో ప్రాముఖ్యము. కాలవాహిని ద్వారా తత్ప్రతినిష్పన్న పదములు సమగ్రభావ ప్రతిబింబము లగుటకు శబ్దములు భావభాగములకు సంకేతము లగుచున్నవి. భాష, శబ్దము, రూపము, మత సాంఘిక ఆచారముల చర్చలు కవిత్వము యొక్క సాధన పరికరములు.

వికృతంగా ఉన్నదాన్ని కూడా సుందరంగా కనబరచే దర్పణమే కవిత్వం. వైకల్యంలో కూడా సౌందర్యం అంతర్లీనం. ఇది సుందరమని గ్రహిస్తాడు. కవిత్వం మానసికోద్బోధన చేసి పరిచ్ఛిన్నత్వమును తొలగిస్తుంది. దీనితో మనస్సు భావనవ్యాకీర్ణముల కొప్పు వడుచున్నది. ప్రపంచమంతా దాగకొని యున్న సౌందర్యమునకు గల మేలిముసుగును తీసివైచి పరిచితములైన వానిని అపరిచితములుగను అపరిచితములైన వానిని పరిచితములుగను చేయును. భావనా పరిధిని విశాలం చేసే మనోవికాసం కవిత్వం. సదా నిత్యనూతనంగా మెరిసే ఆయుధం. గొప్పకవితలో ఎప్పుడు అవిచ్ఛిన్నత ఉంది.

కవిత సజీవమైనది. దీనిని మనుష్యునితో పోల్చవచ్చును. ఒక చేతిని పిలిచి వానిని మనుష్యుడని ఎట్టుల చెప్ప జాలమో అట్లే కవిత్వంలో రసము, అలంకారము, ఛందస్సు, రూపము ఇత్యాదులగు కవిత్వానికి కావలసిన పరికరాలలో ఏదో ఒక భాగము కవిత్వమని చెప్పలేము. రెంటిలోను అంగవైకల్యంతో వికృతాకార మేర్పడుతుంది.

కవితకు చిత్రలేఖనమునకు ఎక్కువ . సామ్యాసం లేదు, రెంటికీ అనుభూతి, ఆవేశము, భావన, ఊహ ఉన్నవి. రెండూ అనుజన్ములని చెప్పవచ్చును. ఇలాంటి పోలికలున్నా. చిత్రలేఖనములో విశిష్ట గుణమైన వర్ణన కవితలో ఒక అంగము. శిల్పకళలో విశిష్ట గుణమైన రూపనిష్పాదన కవితలోని భావనకు రూపము నిచ్చుచున్నది. ఆర్కిటెక్చరులోని ఘనమైన సుందర ప్రకృతి కవితలోని తత్త్వావిష్కృతిలో గలదు. సంగీతములోని గానము కవితలో ఛందస్సుయొక్క గుణము. నాట్యములోని లయ, తాళము అనునవి కవితలోని ఛందః ప్రవృత్తులే. ఇవి యన్నియు గాక కవిత్వంలో కవిత్వమనే నూత్నవిషయము గలదు. ఇతర చిత్రకళలు భాషలేని మూకకళలు. కవితలో భాషయును విశిష్టత కూడా కలదు. కావున ఇతర కళలను తనలో అంతర్లీనము చేసికొని తనవిశిష్టతను కనబర్చుటచే చిత్రకళలలో కవిత ఉత్తమోత్తమ మనదగి యున్నది.

సత్య సౌందర్యముల ఆవేశము యొక్క ఉచ్చారణమే కవిత్వము. ఊహ, భావనలచేత వానిభావములను వ్యక్తీకరించుచు ఉదహరించును. ఏకత్వములో భిన్నత్వమునకు తగినట్లుగా భాషను లయానుగుణముగా మార్చును. సంప్రదాయాన్ని ప్రకృతిని అనుసరించేది కవిత్వం. జాతులకు ఔన్నత్యాన్ని కీర్తిని ప్రసాదిస్తుంది. ప్రేమ, సౌందర్యము కవితాకన్యకు ఆభరణాలు.

ఆంధ్ర శిల్పి

కవిత్వము లేకుండ తత్వము కొరకే ఏకత్వముగా సత్యము లేనిది. కవిత్వానికి స్వత్వం కలిగించు భావములకొరకు భిన్నత్వముగా ... టయే ప్రయోజనం.

సూత్రము. కవిత్వము భావనా కిషన్మే. ఊహా, భావనలు ప్రత్యక్ష ప్రదర్శనానికి కవిత్వానికి ఆవశ్యకం. భావనా రహితమైన కవిత లేదు. కవిత్వం మాధుర్య రహితమైతే రాణించదు. ఋజుగతి, అంతే ప్రకృతి సిద్ధమైన నడక సంగీతమైన పదాలను మాధుర్యం ఉండాలి. ఛందస్సు కూడా కవితలో అవినాభావ సంబంధము కలిగి ఉన్నది. కవితలో దివ్యత్వ మున్నది.

సత్యనిరూపణమే కవిత్వం యొక్క ఆదర్శం. వ్యక్తిగతమై ఒకే ప్రదేశానికి సంబంధించి ఆదర్శంగా కాదు. ప్రపంచానికి [illegible] గోచరించటమే గాక, ఇంద్రియ వికారాల చేత సజీవంగా హృదయాన్ని స్పృశిస్తుంది. వేదాంతంలో కేవల తత్వదర్శనే కవితలో ఆ దర్శన తద్దర్శన లవుతవి.

భాషా విజ్ఞానం యొక్క అద్యంతాలు కవిత్వం. మనో వికాసం వలె శాశ్వతమైనది కవిత. భాషకు

సమాధిలో స్ఫురింప బడిన భావానుభూతి కవిత్వ మహాత్మ్యానికి కవి. ఊయలలాగ నడకలో [illegible] బద్ధమైన పదజాలంలో యతినియమాలతో మున్న కవితలో పొందే ఆనందం లోకింకొక. కావ్య రసా లౌకిక రసం కన్న భిన్నం. వ్యుత్పత్తి పొందిన వానిని [illegible]. ఆ వ్యుత్పత్తే కావ్యంలో బాగా పొందిని ఆనందిస్తాము.

కళ ఆనందానికే అంకితము చేయబడినది. సత్యస్వరూపమైన మానవాత్మను చిత్రించుటే కవిత్వము యొక్క [illegible]. కవిత్వము ఆకారములేని [illegible], భావములు, అనుభవాలతో [illegible] లైనప్పుడు కవిత్వ మేర్పడుతుంది.

సమాధి, ఏకాంతతల ప్రకృతి సిద్ధమైన ఫలమే కవిత్వము. కవిత్వానికి కవిత్వమే బహుమతి. కవితాతత్వము కవిత్వమే.

“కవిః కావ్యే నాసి [illegible]”

ఋగ్వేదము

కావ్య జీవితం

శ్రీ అయల సోమయాజుల నరసింహ శర్మ

అలంకారికులు కావ్యాన్ని అంగనతో సరిపోల్చారు. వ్యంగ్య ధోరణిలో ఇష్టార్థ సిద్ధి, బోధ, ఆనంద జనకత్వము మొదలైనవి సమానధర్మాలు. ఔపమ్య పరిపోషకే రీతి. వృత్త్యాదులకు కూడా ఔపమ్యాన్ని వర్ణించారు. అలాగే అంగనకు ప్రాణం ఎలాగో అలాంటిదే కావ్యంలో ఒకటి కలదు అన్నారు. అది ప్రాణం లాంటిది. ఇది ఏదిఅన్న విషయంలో భిన్న భిన్నాభిప్రాయాలని నిరూపించారు, దాన్ని బట్టి మార్గాలు కూడా ఏర్పడ్డాయి. వాటి పరిచయంలో ఔచిత్యం స్పష్ట మవుతుంది.

౧. రీతి రాత్మా కావ్యస్య. (వామనుడు) 'రీతియే కావ్యాత్మ.'

౨. "వాగ్వైదగ్ధ్య ప్రధానేపి రస ఏవాత్ర జీవితం. మాటనేర్పులున్నను రసము కావ్య జీవితము" అగ్ని పురాణము.

౩. 'కావ్యస్యాత్మా ధ్వనిః' ధ్వన్యాచార్యులు

౪. 'ఔచిత్యం రస సిద్ధస్య స్థిరం కావ్యస్యజీవితం' 'ఔచిత్యమే కావ్యజీవితము' క్షేమేంద్రుడు.

౫. "వక్రోక్తిః కావ్యజీవితం" వక్రోక్తి కావ్యజీవితము. కుంతకుడు

ఇంకా అలంకారమే ప్రధానం అనేవారు కూడా ఉన్నారు. ఇలాటి పద్ధతులన్నింటిలోకి పైజాపిన ఐదుపద్ధతులు విరివిగా కనిపిస్తున్నాయి.
ఈ ఐదు పద్ధతులు కూడా చారిత్రిక దృష్టితో చూస్తే రెండే రెండు పద్ధతులు అని చెప్పవచ్చును. రీతివాదులు, వక్రోక్తి వాదులు ఒక తెగకు చెందినవారు. అనగా 'శబ్దసంఘటనా విశిష్టత యే కావ్యాత్మ' అని చెప్తారు. రసవాదులు ధ్వని వాదులు ఒక తెగకు చెందినవారు.

ఔచిత్యవాదులు రెంటికి భిన్నులేగాని అవిరుద్ధులు.

రీతివాదమే వాదనాలోపాలని సవరించుకుంటూ పోయి పరిణామక్రమంలో వక్రోక్తి వాదంగా నిలిచింది.

అలాగే రసవాదంలో లోపాలని సంస్కరించుకుంటూ ధ్వనివాదంగా నిలిచింది.

మితవాదుల ధోరణితో రెంటినీ ఇముడ్చుకోవాలని క్షేమేంద్రుడు తలచాడు.

మొదట ఆరవశతాబ్దమువరకు ఆలంకారికులు విశిష్టపదరచన కావ్యజీవిత మని తలచారు.

తరువాత రసము కావ్య జీవిత మని తలచి, మొదటివాదమును తిరస్కరించు చుండిరి. ధ్వని యను దానిని సృజించి, దానికి విశాలమైన అర్థాన్ని పాదించి ఆవాదాన్ని ప్రౌఢంగా చేసినవాడు ధ్వన్యాచార్యులు.

"వక్రోక్తి జీవిత" కారుడు తిరిగి రీతివాదాన్ని స్థాపించడానికి పరిభాషలు మార్చి వాటికి విశాలార్థాన్ని పాదించాడు.

ఈవిధంగా వక్రోక్తి వాదము, ధ్వనివాదము పరస్పర ఘర్షణలతో పెరుగుతాయి అని నిశితంగా చూస్తే చెప్పవలసి ఉంటుంది.

గృహాలంకరణాలు *

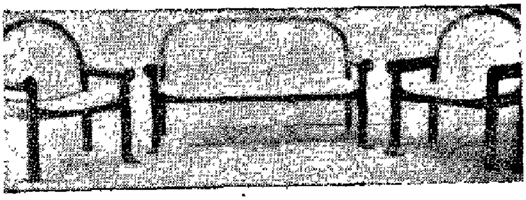

వరాండా కుర్చీలు

శ్రీ వి. ఆర్. చిత్రా.

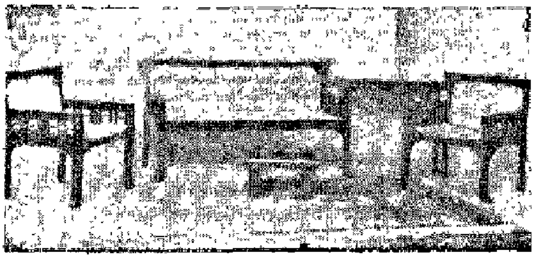

మరి ఒక మాదిరి వరాండా కుర్చీలు

శ్రీ. వి. ఆర్. చిత్రా

పిల్లల బల్ల

శ్రీ. వి. ఆర్. చిత్రా.

---

* ఈ గృహాలంకరణాలన్నీ శ్రీ. వి. ఆర్ చిత్రాగారు నిర్మింపచేసినవి.

గృహాలంకరణాలు

డ్రాయింగురూము సామాను

శ్రీ. వి. ఆర్. చిత్రా.

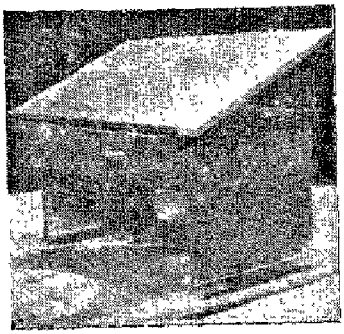

చిత్రకారుల పరికరం

శ్రీ. వి. ఆర్. చిత్రా.

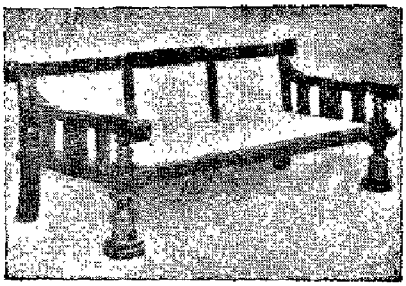

హాలు సోఫాలు

శ్రీ. వి. ఆర్. చిత్రా.

అయినా శాస్త్ర పరిభాషల ననుసరించి పైన సూచించిన వాద భేదాలు నిరూపింప బడ్డాయి.

ఇందు మొదటిది.

“ రీతిరాత్మా కావ్యస్య
విశిష్టా పద రచనా రీతిః,
విశిష్టత్వం చ గుణ సమ్మితత్వం—

గుణ సమ్మిత పదరచనకు విశిష్ట పద రచన యని పేరు. దానికే రీతి అని వ్యవహారము. ఆ రీతియే కావ్యాత్మ అని యాశయము. (గుణములు శ్లేష ప్రసాదాదులు)

ఇక్కడ సూత్రకారుడూ వేరు. వృత్తికారుడు వేరు అన్న అభిప్రాయమే మాకు ఉంది. కాబట్టి పైన చూపిన వ్యాఖ్యానం వృత్తి కారునిది. సూత్ర కారుని పక్షమున విశిష్ట పద రచన రీతి యని యాశయము. విశిష్ట పద రచన యనగా ఉక్తిభంగీభణితి రీతి అని భావము. అప్పుడు ౧, ౫ పక్షముల అభిప్రాయములు ఒక్కటనియే చెప్పవచ్చును.

ఇక వృత్తికారుని యాశయము చొప్పున గుణవిశిష్ట పదరచన రీతి యని చెప్పినచో దోషము వచ్చుచున్నది. గుణవిశిష్టమన్నచో దశగుణ విశిష్టమా? లేక ఏకైక గుణ విశిష్టమా ? దశగుణ విశిష్టమన్నచో న సమగ్ర గుణములగు గౌడీ పాంచాలీ మొదలగు రీతి ప్రధాన కావ్యములం దాత్మ లేదన వలయును. ఏకైక గుణవిశిష్టము లేక యథేష్టగుణ విశిష్టము అని అన్నచో గుణములు లేని రస భావద్యోతక కావ్యములం దాత్మ లేదన వలయును. కాన గుణ విశిష్ట పద రచన కావ్యాత్మ అని చెప్పుటకు వీలులేదు. కాబట్టి ఇదియు “ఉక్తి భంగీ భణితి కావ్యాత్మ” అను పక్షమును ఒక తెగకే చెంది ఉన్నాయి.

ధ్వని కావ్య జీవితమన్నచో ధ్వన్యభావవాదులకు ఇది విరుద్ధము. అది సమ్మతమే అన్నాను.

ధ్వని లేని చిత్రకావ్యములందు కావ్యజీవితము లేదనవలయును.

చిత్రకావ్యమనగా చిత్రగతాశ్వమునకు అశ్వ వ్యవహారమువంటిది గాని దానికి కావ్యవ్యపదేశమే లేదని కొందరి భావన.

కొందరు శబ్దార్థముల విచిత్రత్వముచే చిత్రవ్యవహారము అని యందురు. రెండవ పక్షమున నా కావ్య రసమే కావ్య జీవితమన్న ఏకైక రసము కావ్య జీవితమా ? లేక నవరసములు కలిసి కావ్య జీవితమా నవరసములు కలిసి కావ్య జీవితమన్న నవరసములకు ఏకత్రావస్థానమే ఉండదు కాన, కావ్య జీవితమే కావ్యమునను నుండదు అనవలయును. ఇక అప్రధానరసములకు లాక్షణికముగ నిక్కడ రస వ్యవహారమున్నను, లేక ఏకైక రసమే కావ్య జీవితమన్నను రసభావాదులులేని అలంకారముచే నలంకారధ్వని, వస్తువుచే వస్తుధ్వని మొదలగు కావ్యములందు జీవితము లేదన వలయును.

కావ్యమునందే యలంకారాది ధ్వనులు పరంపరగా రసభావాది సిద్ధికి తోడ్పడతాయి. కాబట్టి పరంపరా సంబంధం చేత జీవిత వ్యవహారము అని చెప్పుట యుచితము కాదు. అట్టి సంబంధము వృత్త్యాదులకు కూడ కలదు

ఔచిత్యము పద వాక్య రచనా రసాదుల నాశ్రయించి ఉంటుంది. ఔచిత్యం స్వాద్వాస్వాదాన్ని కలిగిస్తుంది. ఔచిత్యంలేక పోతే రసాస్వాదానికి విఘ్నం కలుగుతుంది. ఔచిత్యభంగం పానకంలో పుల్లలా ఉంటుంది. ఇట్టి ఔచిత్యభంగం కావ్య

వ్యాపారములందు [illegible] ధ్వని [illegible] కావ్య వ్యవహారము సంభవించును. [illegible] యత్నము శబ్ద సంఘటనచే వచ్చునని కాన నియ్యది యుక్తిసహము కాదు.

చిత్రకావ్యములు కావ్యములే కావు. అని చిత్ర వ్యవహారాదులవంటివి యని చెప్పినచో వాని నధమ కావ్యములుగ పరిగణించిన ప్రామాణిక విరోధము వచ్చును.

ధ్వనికావ్య జీవిత మని యంగీకరించినవారు తిరిగి చిత్రకావ్యములను పరిగణించి యున్నారు.

ఇట్టి స్వమత విరోధములుండుటచే నిది యుక్తముగా భాసింపలేదు.

కాన కావ్యజీవితము ధ్వని కాజాలదు,

వ్యాపారాన్ని గాని కావ్యకళనిగాని భంగం చేయలేదు. అధ్వనిమాత్రం కలిగిస్తుంది.

“ యోయః శస్త్రం బిభర్తి స్వభుజ
గురు మదః పాండవీనాం చమూనాం ”

ఇక్కడ అశ్వత్థామయందు రౌద్రం వర్ణింపబడుతూంది. రౌద్రంల్లో ఉండవలసిన శబ్ద సన్నివేశం [illegible] [illegible] కాని జీవితమందు లేదు అనడానికి వీలులేదు. కాని ఔచిత్యం కావ్యజీవితమనుట పొసగదు,

“ జీవితమంటే ప్రధానమైనది అని భావం ” అంటే ప్రాణం లేనిదే అంగన ఎలాగ ఉద్దిష్ట ప్రయోజనకారి కాదో అలాగే జీవితంలేనిదీ కావ్యం ఉండదు.

అలాంటి జీవితం ఉక్తి భంగీ భణితి, అలౌకిక శబ్దరచన అనిభావం. ఇలాంటి రచనా వైశిష్ట్యం లేనిదే, కావ్యం ఉండదు. శబ్దమునకు శరీరానికి ఔపమ్యమునియు సంఘటనా విశిష్టత రీతి యనియు భావము. శబ్దముకంటే సంఘటన వేరు. ఇది నిశ్చితము. పలుకులోని తీరు విశిష్టమైనప్పుడు కావ్య జీవితం ప్రమేయమవుతుంది. ఇదిలేని కావ్య ముండదు.

ఆ కావ్యానందము దీనికంటె భిన్నమే. మనుజునకు ఘనతను తెచ్చునది ప్రజ్ఞ. అట్లే ఆనంద తారతమ్యమునుబట్టి ఉత్తమత్వాదులు కావ్యమునకు సిద్ధించును. ఘనతను తెచ్చు ప్రజ్ఞానందమును ప్రాణమైనదియు నొకటి కాజాలవు.

కాన కావ్యతారతమ్యమున ధ్వనినిబట్టి నిరూపించిరి గదా అదియెట్లు అని ప్రశ్న వచ్చును.

మువ్వన

శ్రీ కనకదండి గోపాలకృష్ణశాస్త్రి

"ఈ మువ్వన ఎక్కడిది?" అన్నాను నేను. తలకు రాసిన సుగంధ తైలము సువాసన గది అంతా ఆవరించి మనస్సుకి ఏదో మత్తు కలగచేస్తోంది. ఆనందాన్ని యిస్తోంది. మంచంమీద కూర్చుని ఉన్న నాకు ఎదురుగా నిలబడి తల దువ్వుకుంటున్న శాంత —సమాధానం చెప్పకలని వెళ్లిపోయినట్లుగా తెలిసిపోతూండగా తొందరగా నాకు తల దువ్వడం ముగించి, చంద్రవంకలా మెరిసిపోయే వెండి మువ్వన తీసుకొని పక్కగదిలోకి వెళ్ళిపోయింది. సమాధానం చెప్పకుండా వెళ్లిపోవడంవల్ల నాకూ ఎల్లాగో అయిపోయింది మనస్సు. ఆమె వెళ్లిపోయేటప్పటితీరువల్ల సంగతేమిటో తెలుసుకోవాలని బలంగాతోచింది. అయిదు నిముషాలయాక మెల్లిగా తలుపుదగ్గర నిలబడి తొంగి చూచాను. పక్కకి తిరిగి కుర్చీమీద కూచున్న శాంత కన్నులనుండి కన్నీటి బిందువులు ముత్యాల మతాబులోని పువ్వుల్లాగ జలజలా రాలిపడుతూ ఉండడం కనపడింది. ఏమయినా, ఇది సమయం కాదని మెల్లిగా వెనక్కి అడుగులు వేసి పుస్తకం ఏదో చదువుకుంటూ మంచంమీద పడుకున్నాను.

పుస్తకం చదువుతున్నా — ఏమిటీ సంఘటనలోని చిత్రం? ఏమిటి సత్యం? అని నా తలలో తిరుగుతూనే ఉంది. వెనక సంగతుల ఆధారం ఎంతమాత్రములేని యీ సమస్యని విడగొట్టడానికి నాకేమీ పాలుపడడం లేదు. కాని—ప్రయత్నం మాత్రం మాన లేదు. ఏవేవో దారులు తొక్కాను. కాని, అవి సత్యానికి దూరంగా లాక్కుపోతున్నాయని నాకే తోచేది. అయినా నేను విరమించ దలచుకోలేదు. తీవ్రంగా ఆలోచించడానికి ప్రారంభించాను. ఈ సంఘటనలోని అద్భుతమయిన చిత్రం నన్ను మాత్రం ప్రయత్నమునుండి విరమించనియ్యలేదు. ఆలోచించిన కొద్దీ కొత్త కొత్త దారులు తొక్కడానికి అవకాశం కలుగుతూవచ్చింది. కాని, అవి చాలా విరుద్ధంగా ఉన్నట్లు అమానుషంగా ఉన్నట్లు స్పష్టంగా ఉండేది. ఏమయినాగాని, ఆ సన్నివేశంలోని ఏదో బలవత్తరమయిన శక్తి — సత్యాన్ని గ్రహించలేకపోతున్నా — ఎన్నెన్నో తప్పుదారులు తొక్కించింది. విసిగిపోయాను. ఇక నా మట్టుకి నాకే ఆలోచించడం వ్యర్థమని తోచింది. అయినా సరే - ఈసందర్భంలో - సంబంధించినంత వరకు కొన్ని సంగతులు జ్ఞాపకంరాకుండా ఆపుకో లేకపోయాను. ఆ సంగతులు జరిగినప్పుడు నాకు సమస్యల్లాగ తోచకపోయినా, ఇప్పుడు అవన్నీ విడదీయ శక్యంగాని పెద్దపెద్ద సమస్యల్లాగ తోస్తూన్నాయి.

నాకు బాగా జ్ఞాపకం. నాపెళ్లి అయ్యాక మొట్టమొదటిసారి వాళ్లింటికి వెళ్లినప్పుడు శాంత నాకు కనబడనే కాదు. ఏ సమయానికి ఏం కావలసివచ్చినా సిద్ధం చేసి పంపుతూఉండేది. ఆవేళ సంవత్సరాదిపండుగ. నేను స్నానంచేసిన తరువాత తల దువ్వుకోవాలని అనుకుంటూంటే - చిన్నబావ వెంకటరమణచేత ఈ మువ్వననే అద్దంతో జతచేసి నాకు పంపింది శాంత, దొడ్డిగుమ్మగు తలుపువార నిలబడి తొంగి చూస్తూను. అప్పుడీ మువ్వన నాకు సమస్యలాగ కన

ఇవ్వడానికి అవకాశమేముంది? ఇప్పుడేదేనా కొంత సంబంధం ఉండిఉంటుందా అని తోస్తోంది.

మరొకటూను, ఎందుకో జ్ఞాపకంచాలదు. అక్కడికి వెళ్లినప్పుడు నేను భోజనంచేసి తువ్వాలుతో తడి చెయ్యి తుడుచుకుంటూ గదిలోకి వెళ్లడం సంభవించింది. నేనింకా భోజనం చేస్తూన్నాననే ధైర్యంతో తీవ్రంగా కలహిస్తున్న శాంత, వెంకేసు నన్ను చూడగానే చకితులయి, నిలబడిపోయారు; కాని, ఆ తగాదా ఈ దువ్వెనకోసమే అని చివరికి వెంకేసు చెప్పేశాడు. అందుకని ఈ దువ్వెనలో ఏదో రహస్యం ఇమిడిఉండి ఉంటుందని నాకు ఇప్పుడు అనుమానం కలుగుతోంది.

ఒకసారి శాంత చెల్లెలికి శుభకార్యమని మళ్ళీ నాలుగురోజులలో వచ్చేస్తుందని చెప్పి వాళ్లనాన్న నుంచున్నపళంగా, కట్టుబట్టలతో తీసుకువెళ్లిపోయాడు శాంతని. ఆ సందర్భంలో శాంత నెల రోజులు అక్కడే ఉండిపోవలసివచ్చింది. అప్పుడు శాంత తన పెట్టెలోని కొన్ని బట్టలు, అల్లిక సాధనాలు, దారపు ఉండలు, గాజులు మొదలయినవేవో స్త్రీయసాంసారిక పరికరాలు తీసికొనిరమ్మని కిష్టిగాణ్ణి పంపింది. నేనేదో రాసుకుంటూ కూచుండగా వాడు ఇంకో చిన్నపెట్టెలోకి అక్కగారి ఆజ్ఞావశవర్తియై వాటి నన్నింటినీ మెలకువతో సద్దుకుంటున్నాడు. మధ్యనోమారు ఒళ్లు విరుచుకుంటూ తలెత్తి కిష్టిగాడికేసి చూచేసరికి ఈ దంతపుదువ్వెనని వాడదిరిపడినట్లుగా అయిపోయి చటుక్కున పెట్టెలో పెట్టడం నాకు బాగా జ్ఞాపకం. అంత బెదురుతో ఆ దువ్వెనని పెట్టెలో పెట్టుకోడం ఎందుకూఅని సందేహం కలిగినా, అది ఒక పెద్దసమస్యలా కనబడకపోవడంవల్ల నేను పెద్దవిషయంగా తీసికొని చిక్కుపడలేదు. అప్పుడే మరిచిపోయాను.

అప్పుడప్పుడేదేనా అవసరంవచ్చి శాంత పెట్టె నేను తీసినప్పుడు నాలుగయిదు పర్యాయాలు పెట్టెలో అట్టడుగున భద్రంగా దాచిఉంచిన ఆ దువ్వెన తళుక్కున మెరిసి దర్శనం ఇస్తూఉండేది. దీనికింత భద్రత ఎందుకు కావలసివచ్చింది? అనికూడాఎప్పుడూ నాకు తోచలేదు. ఎందుచేతనో?

ఇంతేకాకుండా, పండుగ సమారోహాల్లోనో, ఉల్లాస సమయాల్లోనో ఎప్పుడో అంత నిర్ణీతంగా చెప్పలేను గాని, శాంత అనుగ్రహంవల్ల గాజుల చప్పుడుతో, ఈ దువ్వెన నా తలమీద మెరిసేది. ఇదేదో పెద్ద వింత అని, తెలుసుకోవాలని అప్పుడూ, ఎప్పుడూ కూడా నాకు తట్టిఉండలేదు. అందమయినది, చిత్రమయినది, విశేషమయినది గొప్ప ఆకర్షణలు కూడా దానిలో ఏమీ నాకు కనబడిఉండకపోవడం ఒక హేతువేమో?

చిత్రచిత్రమయిన, రకరకాల, దువ్వెనలు కనబడినపుడల్లా కొంటూఉండడం నాకొక సరదా. అందుచేత బల్లమీద అద్దందగ్గర నాలుగయిదు రకాల దువ్వెనలుండేవి. ఒకొప్పుడొక దువ్వెనని, మరొకప్పుడు ఇంకొక దువ్వెనని, ఒకరోజుననే రెండు మూడింటినీ వాడుతూఉండడం నాకు అలవాటు. శాంతకీ అదే అలవాటు. తలదువ్వేటప్పుడు నాకు ఒక దువ్వెనతో సగందువ్వి ఇంకొక దువ్వెనతో మెరుగుపెట్టేది.

ఈ మధ్యనే — నాకు బాగా జ్ఞాపకము, ఒకసారి మాయింట్లో నూతిదగ్గర స్నానంచేస్తూన్నాను. ఎందుకు ఎలాగ తటస్థించిందో తెలియదుకాని, నా మేనల్లుడు ఈ దువ్వెనని తీయడం, శాంత మెల్లగా మందలించి పుచ్చుకోడం ప్రక్క గదిలోనుండి నా

నవ్వులలోపడింది. నేను కొంచెం ఆవేశపడ్డాను — గాని అప్పుడు నేను కలగచేసికోడం అన్నివిధాలా శ్రేయస్కరం కాదని ఊరుకున్నాను.

ఇవన్నీ కూడా ఒక్కమాటు నాతలలో తిరిగిపోయి, నన్నెంతో తొందర పెట్టాయి. తాళుకోలేకపోయాను. కాని ఈ అస్పష్టతసంఘటనలోని చిత్రం ఏంటో నే తెలిసికోడానికి ఎంత ప్రయత్నించినా, తన్ను ను శాంతనడిగి తెలుసుకోడానికూడా అంత ప్రతిబంధకం అయిపోయింది.

ఆవేళ నాకేమీ కులాసాగా లేదు. ఒంటరిగా పొలాల గట్లదగ్గరకు పోయి, విశాలమయిన ఆకాశాన్ని స్వేచ్ఛగా చూస్తూ ఎగురుతూన్న పక్షులనీ, నిండు ప్రాణముతో వీచే గాలిని ఆహ్వానించి, ఆహ్వానింపబడ్డాను.

కొద్దిరోజులు, వారాలు, నెలలు కూడా క్రమంగా దొర్లిపోయాయి.

ఇటీవల—ఇంకా మూడు నాలుగు పర్యాయాలు పైనే అనవచ్చునేమో—ఆ దువ్వెన శాంత దయ వలన నా జుట్టుని సర్దుతూ ఉండడం సంభవించింది. గాని ఈ తరువాత ఆ దువ్వెన శాంత చేతుల్లో ఉన్నప్పుడు ఎప్పుడూ శాంతముఖంలో ఒక మార్పు—ఇలాంటిది అని నిర్ణయించి చెప్పడానికి సాధ్యం కానిది—నేను చాలా మెలకువతో చూస్తూ ఉండేవాడిని.

ఆ దువ్వెన శాంతలో అటువంటి మార్పును ఎందుకు తీసుకువస్తుందో, దానివల్ల శాంత మనోభావాలు ఎందుకు గాయపడుతున్నాయో తెలుసుకోవాలని నాకు తీవ్రమయిన కోరిక కలిగినా—శాంత మెత్తని మనస్సును నొచ్చుకునేలా చేయడానికి నే నెప్పుడూ సాహసించలేకపోయాను.

ఇంతేకాదు — ఈ దువ్వెనవిషయమయి నా హృదయంలో ఎలాంటి మెరుపులు మెరుస్తున్నాయో, ఎలాంటి తుపానులు రేగుతున్నాయో ఎలాంటి సముద్రాలు పొంగుతున్నాయో, ఎలాంటి సుడిగుండాలు తిరుగుతున్నాయో రవంతయినా శాంతకి తెలియనియలేదు. నేనెంత చికాకు పడుతున్నా ఈ విషయంలో ఆమె హృదయం నొచ్చుకోవడం నా కిష్టంలేదు.

ఆవేళ శ్రావణ మంగళవారం. శాంతని పిలవటానికి చాలామంది తోటి ముత్తయిదువలు వచ్చి కూచుంటున్నారు, ఒకరినొకటి ఒరుసుకునే గాజుల చిరుసవ్వడులతో, పవిత్రమైన మనోభావాలతో, ఆనందోత్సాహాలతో ముత్తయిదువల ముఖాలకి కుంకుమ బొట్లు పెడుతున్న మంగళదేవతల అడుగుల సందడికి, నూతన వస్త్రాలంకారముల నూతన కాంతులకి, చందనాదుల సువాసనలకి ఇంటికేదో నూతన చైతన్యము వచ్చినట్లుంది. ఈవేళ దువ్వెన కనపడుతుందేమోనని చాలా కుతూహలంతో ఉన్నాను, ఈరోజున దువ్వెన నాకు కొత్తగా కనబడుతుంది!

మధ్యాహ్నం మూడు కొట్టింది గడియారం. శాంత మంగళదేవతా వేషధారణంలో నిమగ్న అయి ఉంది. నా నిరీక్షు వేరు. బల్లమీద దువ్వెనమాత్రం మెరిసింది, నా కుతూహలం హెచ్చయింది. నాకీవేళ దాంతో దువ్వదేమో అనిపించింది, ఎందుచేతనో? ఈ వేళ శాంత సంపెంగనూనె తలకి రాసుకుంది. ఆమె పనులు ముగిసినాక నా తలకికూడ సంపెంగనూనె రాసింది. ఆ దంతపుదువ్వెనతోనే నాతల తీర్చిదువ్వింది. ఆమె ముఖంలోని మార్పునుకూడ నేను గ్రహిస్తున్నాను. ఆదువ్వెన పారిపోయింది. నురుగులోనిండిన మహాసముద్ర తరంగంలాగ పచ్చిపడిన మంగళదేవతల గుంపుతో కలిసి శాంత పేరంటానికి వెళ్ళిపోయింది!

ఈవేళ నాకు ఇదివరలో కలిగిన సమస్యలు, సందేహాలు కలగలేదు. నా కెంతో ఆనంద ప్రవా

మంగా ఉంది. గలగలలాడే గాజుల చేతితో దువ్వెన నా తలమీద పెడుతుంటే నా కంఠంలో జాలివేసింది. శాంత హృదయం ఎంత మెత్తనిదో తెలిసింది.

మరచిపోయాను చెప్పడం అసలు సంగతి. పది రోజుల క్రిందట ఒకనాటి మధ్యాహ్నం,

"గదిలో కూచుని చదువుకుంటున్నాను. అప్పుడే వృషా మధ్యగది — నా గది పక్కవాటిది — లోనుంచి మాటలు తెలిసీ తెలియకుండా వినబడి నా దృష్టిని మరలించాయి, నేను ఎదురుగా ఉన్న కిటికీలోంచి శ్రద్ధగా వింటున్నాను. ప్రక్కింటి సహపాఠకురాలితో కబుర్లు చెప్తూ శాంత ఆమెకు పువ్వుల దువ్వెన్లు అల్లిపెడ్తోంది. నా సినిమాకు అల్లిన అల్లికలేవో చూపించ కోసం పెట్టెలోనుంచి తీసి చూపిస్తోంది. శిష్యురాలు పెట్టె అడుగున మిలమిలలాడే దంతపు దువ్వెన తీసి "శాంతా! దీనిని నా కెప్పుడూ చూపించనేలేదు. ఈ దువ్వెన ఎక్కడిది? చాలా బాగుంది." అంది. శాంత అయిదు నిమిషాలు నిశ్శబ్దంగా చెమ్మగిల్లిన కన్నులు తుడుచుకుంటూ చెప్పబోతోంది.

ఎన్నాళ్ళనుండో నా మనస్సులో మెలికలుపడి చిక్కులు పడుతున్న సమస్యలన్నింటిని విడగొట్టగలిగే సందేశం వినబోతానని ఓరువాకిలిగా ఉన్న తలుపు సందులోంచి తొంగిచూస్తూ వాళ్ళకి కనబడకుండా నిలబడి మెల్లిగా వింటున్నాను.

దువ్వెనకేసి చూస్తూ అల్లిక శిష్యురాలు వింటోంది, శాంత చెప్పడం ప్రారంభించింది. "నాకు తొమ్మిదో యేడు. సంక్రాంతి పండుగకు మా అక్క పట్నం నుంచి వచ్చింది. వచ్చేటప్పుడు మా అందరికీ ఏవేవో చిత్రమయిన వస్తువులు తెచ్చింది. పెద్దపండుగనాడు అందరికీ తలొక వస్తువూ ఇస్తూ నాకు ఈ దంతపు దువ్వెన, అద్దం ఇచ్చి నువు అత్తారింటికి వెళ్ళాక నీతో నీ భర్తకి తలదువ్వు శాంతా! అంది. ఆ మరు సంవత్సరం మా అక్క మళ్ళీ పండుగకి పట్నంనుంచి రానేలేదు. ఇరవైయేళ్ళు గడిచిపోయాయి. ఇంక మళ్ళీ ఎన్నటికీరాదు" అనుకుంది శాంత చటుక్కున. కళ్ళంట ముత్యాల జడివాన జల్లు జల్లున రాలింది. నాకు మనస్సులో ఎల్లాగో అయిపోయింది. మంచము మీద తలగడలో కూరుకుపోయి పండుకున్నాను.

అప్పటినుండీ దువ్వెన నాకు కనబడటానికి నేడే మొదటిసారి. నాకీవేళ ఎంతో గంభీరంగా కనపడింది దువ్వెన.

తొమ్మిది కొట్టింది. కారుచీకటి ఆకాశం అంతా కారుమబ్బులు కమ్ముకుపోయాయి. హోరుగాలి వీస్తోంది. కిటికీ సందుల్లోంచి లోపలికి చొచ్చుకు వస్తుంది. ఉరుములు చప్పుడుకి దిక్కులు పిక్కటిల్లిపోతున్నాయి. వర్షంమాత్రం కొద్దిగా పడుతోంది. శాంత ఇల్లు సర్దుకుని గాజు పళ్ళెంలో సాయంకాలం తెచ్చిన సెనగలు తొక్కలు వొలిచి వేయించిన పప్పుపోసి తెచ్చి బల్లమీద పెట్టి పండుకొని చదువుకొంటున్న నా పక్కని కూర్చుంది. నేను పక్కకు తిరిగి శాంతకేసి చూచాను, వొళ్ళు దండచేత చెదిరిపోయిన నా జుట్టుని ఆ బల్లమీదవున్న దంతపు దువ్వెనతో సర్దడం మొదలుపెట్టింది. అయిపోగానే దువ్వెనతో ఆమె చేయి పట్టుకుని నేను "ఈ దువ్వెన ఎక్కడిది?" అన్నాను. శాంత ఒక్కమాటు స్తంభించిపోయింది. నేను చేయి వదలలేదు. ఈ ప్రశ్న నేనెన్నడూ వేయలేదు. ఈరోజున నేను వేస్తానని ఆమె ఊహించి ఉండదు. ఇన్నాళ్ళనుంచి ఎన్నడూ నేనేమీ అడగకపోవడమే కారణం సమాధానంలేదు. కళ్ళంట అశ్రులు పొంగిపోయాయి. అలాగే తలగడమీదకు వాలి, ముఖం దాచుకుని వెక్కి వెక్కి ఏడవడం మొదలుపెట్టింది.

"నాకు తెలిసింది" అన్నాను కొంచెంఆగి!

ఇది మనదేనా?

శ్రీ గణపతి శాస్త్రి

" ఏమండీ, మీకోసం తిరగలేక నా కాళ్ళ రిగిపోతున్నాయి! అప్పుడే [illegible] తాకీదు వచ్చింది. లెక్క ఇంకా ఇవ్వదలచుకోలేదే మీరు ?"

ఆ మాటలు విని సుబ్రహ్మణ్యం లోలో పలినించి ఉవ్వెత్తుగా పొంగివస్తూన్న దగ్గు ఆపుకోలేక, బాధతో వగ్గి, ఒక్కనిముషం ఆయాసం పోయేదాకా ఆగి, " బాబూ, నాకు ప్రైవేటు కుర్రవాళ్లు ఇవ్వవలసిన డబ్బు ఇంకా చేతికిరాలేదు. రాగానే అణాపైసలతో మీకు రావలసిన అద్దె అంతా ఇచ్చేస్తాను. ఒక్కనాలుగు రోజులు ఓపిక పట్టండి! ఇంక మిమ్మల్ని తిప్పను! " అన్నాడు.

" చాల్చాలు లేవయ్యా! ఏదో పెద్దవాడవని ఊరుకున్న కొద్దీను! నాకు డబ్బుకి చాలా నిక్కచ్చిగా ఉండంటే, ఇల్లాగ రేపురా, మాపురా! " అంటే ఎల్లాగ ? " అవును, నిజమే బాబూ. ఏం చెయ్యాను. పాపం మీరు కాబట్టి చాలా కాలం ఓపిక పట్టారు. మా వాడు కాస్త నాలుగురాళ్లు పట్టుకువస్తే, నాకింత ఇబ్బంది లేకపోవును. ఇంతకీ నాయోగం ఇలాగ ఉంది. ఏం చెయ్యాను! " అంటూనే ఏదో చెప్ప బోయి, చెప్పలేక, లోలోపల నించి [illegible] [illegible] పిల్లలు కోరింత దగ్గుకి ఒగర్చినట్టు ఒగరుస్తూ ఖంగు ఖంగున దగ్గడం మొదలుపెట్టాడు.

ఇంతలో ఈ మాటలు లోపలినుంచి విం టున్న రామం తలుపులు ఇవతలికి వచ్చి, " ఏమిటండీ, వెంకటరామయ్య గారు " అన్నాడు, కనుబొమ్మలు ముడిచి. వెంకట రామయ్య ఏమీ అనలేదు. రామం తీవ్రమై ఖరి చూస్తూ అల్లాగే నిలబడ్డాడు.

సుబ్రహ్మణ్యం " ఏముంది బాబూ, అద్దెమాట అడగడానికి వచ్చారు వెంకట రామయ్యగారు." అన్నాడు. రామం వెంకట రామయ్యగారి వైపు అనాదరంగా చూస్తూ, " ఏమండీ, అంత తొందరపడితే ఎలాగ ? ఒకప్పుడు నాలుగు రోజులు ఆలస్యం అయితే అవా అవుతుంది! " అన్నాడు.

" నా కల్లాగ ఆలస్యం అయితే వీల్లేదు! "

" వీల్లేదంటే ఏం జెయ్యమన్నావయ్యా! "

" అదేం మాట ! సరిగ్గా ఒకటో తేదీకి

అద్దె ఇవ్వగలిగితే ఉండండి, లేకపోతే నెలాఖరికి ఇల్లు ఖాళీచేసి వెళ్లండి! ”

“ మేం మల్లాగ ఖాళీచెయ్యము! ”

“ చెయ్యకపోతే చేయిస్తాను! ”

రామూనికి ఒళ్లుమండి “ ఏమిటయ్యా! చేయించేది. నువ్వెలా చేయిస్తావో నేను చూస్తాను ! ” అన్నాడు.

“ ఓహో, అల్లాగా! ” అని వెంకట రామయ్య ఒక్కసారి పెదవులు బిగించి, ఆపైన చిరునవ్వు నవ్వి, తీవ్రంగా నడిచి వెళ్లిపోయాడు. ఒక్కొక్క చిరునవ్వులో ఎంతెంత విషం ఉంటుందో! సుబ్రహ్మణ్యం ఏదో సర్ది చెప్పబోయి, ఆ దగ్గులో పడి కొట్టుకుంటూ అల్లాగే కళ్లుతేలవేస్తూ వెళ్లిపోతూన్న వెంకటరామయ్యకేసి చూస్తూ కూర్చున్నాడు.

కొంత సేపటికి సుబ్రహ్మణ్యానికి వెంకటరామయ్య తండ్రి మాట జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఆయన ఎంత మంచివాడు! పాపం! ఎప్పుడూ అద్దె అడిగేవాడే కాడు! సుబ్రహ్మణ్యమే ఏదో నాలుగైదు రోజులు ఆలస్యంగా ఇచ్చివేస్తూ ఉండేవాడు. ఎప్పుడైనా ఒక్కొక్క నెల అద్దె అంతా ఇవ్వలేకపోయినా ఆ తరవాత నెలలో ఆ అద్దె అంతా ఇచ్చివేస్తూ ఉండేవాడు. పాపం, ఆ మహారాజు ఎలాగ ఇచ్చినా ఏమీ అనేవాడు కాడు! చచ్చిపోయి ఏలోకాన్నున్నాడో గాని.

లేకపోతే ఎన్నెన్నో ఇబ్బందులు పడవలసి ఉండదు. అప్పుడు ఈ ఇంట్లోకి వచ్చి ౨౦ ఏళ్లు అయింది. ఆయన బతికి ఉన్నన్నాళ్లూ — అంటే ఇంచుమించుగా ౧౦ ఏళ్ళ పాటు ఏ గొడవా లేకుండా వెళ్లిపోయింది. ఈ ఏడాదినించీ ఈ కొడుకు హయాము వచ్చాక ఇల్లాగ ఇంట్లో ఉండనివ్వకుండా ఊదరగొట్టేస్తున్నాడు. ఎవళ్లో ఇంకో పదో పదిహేనో ఎక్కువ ఇస్తానన్నారులావుంది. అందుకే ఈ రుసరుస లన్నిని. కొత్తవాళ్లు వస్తే మాత్రం, అతను ఉన్నంత నిజాయితీగా ఉంటారా! నెలల తరబడి అద్దెలు ఎగగొట్టి, చివరికి “అద్దీ వద్దు ఏమీవద్దు, దయచేసి ఇంట్లోనించి లేచివెళ్లండి, మహాప్రభూ!” అనిపించుకునే పెద్దమనుష్యులు లేరూ. ఈ ౨౦ ఏళ్లూ తను నెలకి ఇరవైరూపాయల చొప్పున అణాపైసలతో సహా అద్దె అంతా చెల్లించలేదూ? ఒక్క నాలుగు రోజులు ఆలస్యం అయితే ఇంతగోల చెయ్యాలా! ఇంతకీ రాముం జండా తెగ రేసుకుంటూ కేకలు పెట్టుకుంటూ వీథులమ్మట పరిగెత్తకపోతే, ఏదోవిధంగా నెలకో ముప్ఫయి రూపాయలు పట్టుకువస్తే ఇంత తలవొంపులు లేకపోవునుగా!

ఇలాగ అనుకుంటూంటే సుబ్రహ్మణ్యానికి మళ్లీ ఖంగుఖంగున దగ్గు వచ్చింది. లోపలినించి కోడలు "గాలీ, దుమ్మూ వస్తోంది. వర్షం వచ్చేటట్లుంది. లోపలికి రండి" అంది. ఇల్లా అన్నాక వర్షం మెల్లి మెల్లిగా తుంపరలు తుంపరలుగా కురవడం మొదలుపెట్టింది. ముసలాయన లేవబోయి చతికిలబడ్డాడు. కోడలు 'ఉండండి! నేను వస్తున్నాను' అని చెయ్యి అందించింది. ఆతరవాత ఆమె "ఇదేమిటి! జ్వరం బాగా తగిలినట్టుందే!" అంది. ఆయన "అవునమ్మా. నాకూ అల్లాగే ఉంది." అన్నాడు. కోడలు ఆయన్ని మెల్లిగా [illegible] పడుకోబెట్టి, ఉలెన్ శాలువా తీసి పైన కప్పింది. తరవాత "మంచినీళ్లు [illegible] పెడతాను. పెడతాను. తలకాయ నొప్పిగా ఉంటే చెప్పండి. కాస్త సొంటిగంధం అరగదీసి వేస్తాను." అంది. ఆయన చేత్తో సంజ్ఞ చేస్తూ 'వద్దమ్మా, వద్దు' అన్నాడు.

... ...

అలాగ వానలు ఎక్కువైపోయాయి. వాటితో బాటు సుబ్రహ్మణ్యం దగ్గుతా ఎక్కువైపోయింది. అప్పుడే పదిలంఖణాలు పైగా పడ్డాయి. అంతగా ప్రాణాపాయం ఉన్నట్టు కనబడదు గాని, మనిషి బాగా నీరసించి పోయాడు. సాయంత్రం నాలుగు గంటలయింది. వీధులో చిన్న చిన్న చినుకులు పడుతున్నాయి. గాలి లేదు. కొంచెం ఉక్కగా ఉంది. సుబ్రహ్మణ్యం వెల్లకిలా పడుకొని ఉన్నాడు. అతని చూపులు అప్రయత్నంగా ఇంటి కప్పు మీదికి వెళ్లాయి. పెంకుటింటి పెణకంతా [illegible] పడిపోయింది. ఆ పెణక [illegible] సూర్యకాంతి సన్నతీగల్లాగ మందమందంగా లోపల పడుతోంది. ఆ కన్నాల్లోంచి వర్షం చినుకులు జారుతూ నేలమీద అక్కడక్కడ చుక్క చుక్కల్లా రాలుతున్నాయి. క్రమంగా వాటి మూలాన్ని మట్టినేల మీద చిన్నచిన్న గుంటలు పడుతున్నాయి.

అతను ఆయింటి కప్పుకేసి చూస్తూ అల్లాగే పడుకున్నాడు. ఒకచోట, కప్పు మీ

దనించి జారిన వర్షబిందువు మెల్లిగా నల్లని బూజు మీదికి జారి, నల్లసిరాలాగ మారి, అతని తలకి పక్కగా పడింది. ఒక నిమిషం తరవాత క్రమంగా ఒకటి రెండు చుక్కలు పడ్డాయి. అతను చటుక్కున పక్కకి ఒత్తిగిలాడు. ఎదురుగుండా గోడమీద బల్లి ఒకటి చరచరా పాకుతూ మంచం దగ్గిరికి వస్తోంది. పైన మందం మందంగా పడుతున్న వర్షపు ధ్వని వల్ల అతని మనస్సులో అస్పష్టంగా మసకగ విన్పిస్తోంది. ఆ పెంకి చిల్లుల్లో నించి పడుతూన్న వెలుతురులో అతనికొక సాలీ గూడు కనబడింది. దానిమీద సాలీడు గబగబా పరుగెత్తుకు వెళ్ళి ఒక పక్కగా నక్కినట్లుగా కనబడింది. ఆ యింటికప్పు మీద నించి సిరాలా మారిన వర్షబిందువులు పడినట్లుగానే, అతని రెండు కళ్ళనించీ దుఃఖంతో నల్లబడిన రెండు కన్నీటి బిందువులు జారాయి.

చిన్నప్పుడు ఉద్యోగంలో చేరినప్పటి నించీ అతనికి ఒక స్వంత ఇల్లు సంపాదించాలని కోరికగా ఉండేది. కాని అది సాధ్యపడలేదు. ఎల్లాగ సాధ్యపడుతుంది? అతను ఆ ఊరు హైస్కూల్లో ఒక సెకండరీగ్రేడు టీచరు. అతని జీతం ముప్ఫయితో ప్రారంభించి, క్రమ క్రమంగా చిన్న చిన్న మెట్లెక్కుతూ అరవయి అయింది. అంతే! ఎంత పొదుపుగా వాడుకున్నా అతనికి ఆ జీతం ఎప్పుడూ సరిపోయేదికాదు. ఏ సంపన్నుల ఇంట్లోనో రెండు మూడు ప్రైవేట్లు చెప్పి ఇంకో పాతిక ముప్ఫయి రూపాయిలు సంపాదించేవాడు. దాంతో ఏదో విధంగా కాలక్షేపం అయిపోయేది. అదేగాక అతనికున్న రెండెకరాల వల్లా రెండు వందల రూపాయలు ఆదాయం వచ్చేది. అది అల్లాగ కదపకుండా సేవింగ్సు బాంకులో వేసేవాడు. అల్లాగ వేస్తూ పదేళ్ళపాటు ఊరుకుంటే ఏదోవిధంగా ఒక స్వంత ఇల్లు కొనుక్కోవచ్చునని ఆశ. అది మాత్రం వీలుపడుతుందా? అతనికి నలుగురు ఆడపిల్లలూ ఒక కొడుకూను. ఆ నిలవేసిన డబ్బు కాస్తా ఆడపిల్లల కార్యాలకీ, కరాలకీ ఖర్చు అయిపోయింది. ఏదో పురుళ్ళనీ, పుణ్యాలనీ, పండుగలనీ పబ్బాలనీ ఒకటేమిటి? నలుగురు ఆడపిల్లలకి కార్యాలూ, కరాలూ చేసి అత్తవారింటికి పంపించడం అంటే మాటలా? ఆ పైన

రామానికి కూడా బియ్యే దాకా చదువు చెప్పించాడు. వివాహం చేశాడు. ఇంతవరకు అట్టె పెద్ద పెద్ద అప్పులు లేకుండా, ఏదో రెండు మూడు వందల రూపాయలు అప్పుతో సంసారం నెట్టుకురావడం ఆశ్చర్యం కాదూ ?

పాపం ! చచ్చి ఏలోకాన్నున్నదో కాని, ఆయన భార్య ఎప్పుడూ నగలకోసం వేధించుకు తినేదికాదు. ఏదో పిల్లలే తన నగల [illegible] పుతో పరలోకానికి వెళ్లిపోయింది. ఆమె ఎంత అదృష్టవంతురాలు !

బతికి ఉండి తను సాధించిందేమి ఉంది! ఆఖరికి ఒక చిన్న ఇల్లైనా సంపాదించుకోలేకపోయాడు. శాస్త్రి 'స్వగృహే' అనుకోడానికైనా తగిన అవకాశం కలిగించలేదు. ఇప్పుడు అయిదారు నెలల నించి ఉబ్బసంతో బాధపడుతున్నాడు. ఎటునించి ఎటువచ్చినా తనకి ఇల్లు అనేది లేకపోతే ఎంత ఇబ్బంది! ఇంతలో ఇంటిపై కప్పుమీదనించి అతని మొహం మీద నాలుగైదు వర్షం బొట్లు పడ్డాయి.

" రామం ! శాస్త్రి మంచం పక్కకి పట్టు బాబూ! " అన్నాడు. రామానికి ఆమాట నూతులోనించి అన్నట్లు వినబడింది. అతను ఏదో కాగితం చదువుతూ " ఇదుగో వస్తున్నాను " అన్నాడు.

మళ్ళీ ఒక వర్షం బొట్టు సుబ్రహ్మణ్యం నుదుటి మీద పడింది. అతను కొంచెం విసుగుతో "ఏమిటి చదువుతున్నావు?" అన్నాడు.

రామం [illegible] జేబులో పెడుతూ " అబ్బే ! ఏమీ లేదు! " అన్నాడు.

" కాస్త అదేమిటో నాతో చెబుదూ ! "

" ఏమీ లేదండీ. ఇప్పుడే టపాలో వచ్చింది. వేరే ఉత్తరం. "

" నోటీసా ? "

అతను మాట్లాడలేదు.

" నాదగ్గిర దాచడ మెందుకు ? చెప్పు బాబూ. అయితే నోటీసిచ్చాడన్న మాట. ఏమని రాశాడు ! "

"ఏముంది! కిందటినెల అద్దీ, ఈ నెల అద్దీ వెంటనే ఇచ్చి వెయ్యాలిట. ఈ ఇల్లు నెల రోజుల్లోకాళీచేసి వెళ్లాలిట. "

సుబ్రహ్మణ్యం లోలోపల చాలా బాధ పడ్డాడు. అయినా అది వాళ్ల ఇల్లు! తనకి దాన్లో హక్కేమి ఉంది. ఇంతకీ తనకి ఈ మధ్యన జబ్బు ఎక్కువైందికాబట్టి, ఇల్లు మైలపడిపోతుందేమోనని భయ పడు తున్నాడేమో! అయి ఉండవచ్చును. సందేహం ఏమి ఉంది. ఏమైనా స్వగృహం అంటూ ఒకటి లేకపోయాక ఎన్ని ఇబ్బం దులైనా పడవలిసిందే.

"ఇంకా ఏమి రాశాడు బాబూ!"

"ఏముంది రాయడానికి? అల్లాగ ఖాళీచెయ్యక పోతే వెంటనే తగిన చర్య తీసుకుంటాట్ట! ఈ ఇల్లు వీడబ్బదైనట్టు?"

"అదేమిటి బాబూ! అల్లాగ అంటు న్నావు. ఇది వాళ్లది కాకపోతే మనది ఎల్లాగ అవుతుంది?"

"న్యాయం ఆలోచిస్తే అసలు ఈ ఇల్లు మంది."

"అదేమిటిరా! మళ్లీ అదేమాట. ఇది మనదెల్లాగ అవుతుందిరా!"

"మనం ఈ ఇంట్లోకి వచ్చి ఎన్నాళ్ల యింది?"

"ఏం, ౨౫ ఏళ్లయింది"

"ఇన్నాళ్లనించీ ఈ ఇంటికి అద్దె ఎంత ఇస్తున్నాము."

"నెలకి ౨౦ రూపాయలు."

"ఈ ౨౫ ఏళ్లనించే ఇంతేనా? మొదట ఏమైనా ఎక్కువ ఇచ్చారా?"

"లేదు మొదటి నించీ ఇంతే: ఎం దుకైనా లస్నిని."

"అయితే మనం ఈ ఇరవైఐదేళ్లలోను అతనికి ఎంత డబ్బు ఇచ్చి ఉంటాము."

"ఎంతేం! ఆరువేలన్నమాట."

ఈమాట అన్నాక సుబ్రహ్మణ్యానికి మళ్లీ దగ్గు వచ్చినట్లైంది. అతను ఒకసారి దగ్గి శాం తించాడు.

మళ్లీ రామం అందుకున్నాడు.

"మనం ఈ ఇంట్లో ప్రవేశించే టప్పటికి ఈ ఇల్లు ఎంత ఖరీదు చేస్తుంది?"

"ఏం చెప్పగలం! ౧౫ వందలుండ వచ్చును."

"పోనీ, రెండు వేలుంటుందను కుందాము. ఇన్నాళ్లనించీ, ఈ ఇంటి

బాగుచేతకి ఎంత డబ్బు ఖర్చు పెట్టి ఉంటాడంటారు ? "

" ఎందుకు బాబూ, ఈ అనవసర ప్రస్తావన అంటాను ? "

" పనుంది ! కొంచెం జ్ఞాపకం చేసుకుని చెప్పండి. "

" ఏళ్ళ వాళ్ళ అత్త వాళ్ళ వారివేస్తే ఒకలి యోగానికి ఎందుకు ఈ సాధనం తాను. "

సుబ్రహ్మణ్యం ఒక నిట్టూర్పు విడచి మెల్లిగా అన్నాడు.

అల్లా కాదు, కొంచెం జ్ఞాపకం చేసుకుని చెప్పండి.

" ఏదో అప్పుడప్పుడు అంతా కలిసి నాలుగైదు వందలుంటుందనుకుంటాను. "

" చూశారా మరి. మనం ఏదైనా బాంకులో అప్పు తీసుకుని మొట్ట మొదట ఈ ఇల్లు రెండువేలకి కొన్నామనుకోండి ఈపాటికి నెలకి ౨౦ రూపాయల చొప్పున వడ్డీతో కూడా ఆ అప్పంతా తీర్చేసి ఉందుముగా. "

" ఏమిటి బాబూ ! నీకు అంతకంతకి చిత్రమయిన ఆలోచనలు బయలు దేరుతున్నాయి! మనకి రెండువేల రూపాయలు అప్పు ఎవరిస్తారు బాబూ చూసి చూసి! ఇంతకీ మనం అల్లాగ అప్పు పుచ్చుకోలేదుగా ! "

"అప్పు పుచ్చుకోకపోతే మానె ! మనం ఈ యిల్లు అసలు ఖరీదంతా వడ్డీతో సహా తీర్చేశాము. అంతకంటె ఎక్కువగానే ముట్టచెప్పి ఉంటామేమో కూడా. ఎప్పుడైనా ఒక్క నాణ్యం వడ్డీకాలంలో పుస్తకంగా చే యిందుకేనా? అటువంటి వ్యవహారం కొంచెం అలస్యం అయితే ఇంకా అన్యాయం చేసినట్లౌతుంది నాకిది !

"తప్పు, తప్పు, ఆదురుసు మాటలు తప్పు బాబూ! వెంకటరామయ్య తండ్రిగారిని నువ్వు బాగా ఎరగవు. ఆయన్ని చల్లనివేళ తలుచుకోవాలి. ఎంత సత్పురుషుడాయన. నువ్వా యెర్రజండాల వాళ్ళతో తిరిగి ఈమాటలన్నీ నేర్చుకున్నట్లున్నావు. అదీగాక మనం ౨౦ ఏళ్ళూ ఈ యింటిలో ఉండకుండా అయిదారు ఊళ్ళు తిరిగామనుకో. అప్పుడు వాళ్ళకి ఇలాగ ఈ ఖరీదంతా ఇచ్చినట్లవుతుందా ? "

" ఉన్నప్పుడు ఉండ లేదనుకోవటం ఎందుకు ? "

" అల్లాగే ఇల్లుకొనుక్కో— నవ్వుడు కొను క్కున్నామని అనుకోవడం ఎందుకు ? "

" లా ప్రకారం క్రయచీటి వ్రాయక పోయినా వాళ్ళకి అసలు ఖరీదుకంటె ఎక్కువ ఖరీదే ఇచ్చాముగా. "

"అయితే అది మన తప్పుగాని దానికివాళ్ళ ని అన వలసిన పని ఏమిఉంది. బాబూ! నేను ఇల్లాగ అంటున్నానని ఏమీ అనుకోకు. పనీ పాటా లేకపోతే ఇల్లాంటి ఆలోచనలన్నీ బయలు దేరతాయి. అయినవాళ్ళతోను కాని వాళ్ళతోనూ కలిసి, వీధుల్లో కేకలు వేసు కుంటూ తిరిగితే మనకి రోజులు గడవాలా ? "

ఇల్లాగ సగం అని ఇంకా ఏదో చెప్పబోయాడు. ఇంతలో దగ్గువచ్చి, అతిన్నిబట్ట మెలి పెట్టినట్లు మెలివేస్తూ గోంక్రించడం మొద లుపెట్టింది. అతను ఆ దగ్గుపెట్టే యాతన లోనించి ఒక అరగంట సేపటిదాకా తేరుకో లేక కళ్ళు తేలవేశాడు. మళ్ళీఎల్లాగో అల్లాగ ఆయాసం తీర్చుకుని, కొంత సేపటికి తేరుకుని, మెల్లిగా అస్పష్టంగా ఇల్లాఅన్నాడు.

" చూడు బాబూ ! పెద్ద పెట్టెలో మీ అమ్మ గాజుల జత ఉంది. అవి ఒక్కసారి ఇల్లాగ తీసుకురా. "

" ఇప్పు డెందుకూ ? "

" అది తీసుకు వెళ్ళి తాకట్టు పెట్టి వాళ్ళ అద్దె అంతా ఇచ్చివేయ్, ఈ వేళ ఏమిటో లోపలినించి ఊపిరి అందడంలేదు. కాస్త తొందరగా వెళ్ళి డాక్టరుగార్ని పిలుచుకురా బాబూ. వచ్చేటప్పుడు కాస్త ఊపిరాడడా నికి ఏమైనా ఇంజక్షను తెమ్మను. "

రామం ఏదో అనబోయాడు గాని తండ్రి పరిస్థితి చూస్తే అతనికి కాళ్ళాడలేదు. అల్లాగే గబగబా డాక్టరు గారింటికి గుఱ్ఱపుబండి మీద వెళ్ళాడు. కాని డాక్టరు ఇంటిదగ్గర లేడు. ఆయన తిరిగి వచ్చేసరికి చాలా ఆలస్యం అయింది. గంటలు కొట్టారు. చిన్నచిన్న చిను కులు పడడం క్రమంగా ఎక్కువైంది. ఇద్ద రూ తిరిగి గుఱ్ఱపు బండిలో బయలు దేరారు.

ఇల్లు సమీపించే సరికి రామం తన కళ్ళే నమ్మలేక పోయాడు. రెండు మంచాలు అడ్డంగా నిలబెట్టి వాటికి పైన దుప్పటీ కప్పారు. తలవెంపు దగ్గిర బాగా మసికమ్మిన సీనారేకు లాంతరు వెలుగు తున్నానంది. చినుకులు బాగా ఎక్కువయ్యాయి. బాగాఈ దరగాలి విసురుతోంది. లోపల ముసలాయన అప్పు డప్పుడింకా ఖంగు ఖంగున దగ్గుతూనే

ఉన్నాను. కొంచెం దూరంగా సన్నగా మొరుగుతూ ఏడుస్తూన్న కుక్క అరుపు వినబడింది. తల దగ్గిర కోడలు విచారంగా కూర్చుంది.

బంకి దిగి దిగి ఇంతలోకి డాక్టరు నాడిపరీక్షలో పడ్డాడు. తండ్రిని ఆవిధంగా చూసేసరికి రామానికి రక్తం కళ్లకెక్కింది. భార్యకేసి చూసి నిప్పులు కక్కుతూ "ఆయన్ని అక్కడ ఎవరు పడుకో బెట్టారు?" అన్నాడు.

"వెంకట రామయ్యగారి తల్లి వెంకమ్మగారు" రామం వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. లావుపాటి వృద్ధవితంతువు ప్రత్యక్షమైంది.

"ఏమమ్మా నీకు వచ్చిన ఏళ్లు ఎవళ్లకి వచ్చాయి. కాస్త బుద్ధి ఉండక్కర లేదు! ముసలాయన్ని అలాగ ఆ ఈదరగాలిలో చెమ్మలో పీనుగులో అల్లాగ పడుకో బెట్టేస్తావా?" అన్నాడు. ఆ పైన ఆవిడ అందుకుని "చూడబ్బాయి. మాటలు కొంచం జాగ్రత్తగా రానీ! కాస్త పెద్దా పిన్నా తారతమ్యం ఉండక్కర లేదూ! చూసిన వాళ్లు నలుగురూ "ఇంకేముంది! అయిపోయింది! అన్నా" రాయెను. పాపం ఇరుగూ పొరుగూ నలుగుర్నీ వారా వీరా అని కేకలు వేస్తే అందరూ వచ్చారు. కాస్త మంచాలు అడ్డం పెట్టి దుప్పటి కప్పాము. జాగ్రత్తగా తీసుకువచ్చి ఇక్కడ పడుకో బెట్టాము. అదీ గాక ఇంకా ప్రాణం ఏమి ఉందండి! వట్టి కట్టెగా... ఆ కాస్త ప్రాణమూ లోపలపోతే ఈ ధనిష్టా పంచకాల్లో ఇల్లంతా మైలపడి పోదూ".

అని ఇంకా ఏకరువు పెడుతూనే ఉంది.

ఇంతలో డాక్టరు చిటికవేసి అతన్ని ఆ తెరలోపలికి పిలిచాడు. రామానికీ, అపక్కనున్న వాళ్లకి నిశ్శబ్దంగా ఉండమని పెదిమలు విరిచాడు. రామం కన్నీళ్లతోను పట్టరాని రోషంతోను, తండ్రి పక్కన వెళ్లి కూర్చున్నాడు. తండ్రి ఆఖరి నిమిషాల్లో ఉన్నాడు. మెల్లిగా కాస్సేపటికి "రామం" అన్నాడు. రామం 'ఊఁ' అని తండ్రి పెదిమలకి దగ్గిరగా చెవి పెట్టాడు. ఆయన అస్పష్టంగా మెల్లిగా "ఇది మన దేనా ? అని అడిగాడు.

"ఏమిటి ?"

"ఈ యిల్లు ?"

రామం దుఃఖావేశంలో ఏదో సమాధానం చెప్పబోయాడు.

అంతటిలోనే వక్తకీ శ్రోతకీ లోకాలు మారిపోయాయి. ఆ నల్లుల మంచాలు, ఆ మాసిన దుప్పట్లు, ఆ యీదరగాలి, ఆ వర్షపు చినుకులూ, ఆ గుడ్డి లాంతరూ, ఆపైన మినుకుమనే నక్షత్రాలూ కలిసి అతను అడిగిన ఆ ప్రశ్న విషయమే తీవ్రంగా ఆలోచిస్తూన్నట్లు కనిపించాయి!

సత్యం వద

శ్రీ మొక్కపాటి నరసింహ శాస్త్రి.

సాహితీ సమితి

ప్రకాశరావు ... లాయరు
రామచంద్రయ్య ... వర్తకుడు
జయరామ్ ... సినిమా డైరక్టరు,
ప్రమోదకుమార్ ... కవి, గాయకుడు.
రాజ్యలక్ష్మి ... ప్రకాశరావు భార్య.
హైమవతి ... ప్రకాశరావుకూతురు.

౧-వ రంగం

ఆ రోజు హైమవతి పుట్టినరోజు. ప్రకాశరావు చాలామందిని విందుకు పిలిచాడు. ప్రమోద్ ప్రకాశరావు కుటుంబానికి చాలా ఆప్తుడు. అతను ముందు వచ్చాడు. రాగానే హైమవతి కనపడుతుంది.

హై: రండి! మామయ్యగారు నమస్తే. దయచెయ్యండి! నామీద దయవుంచి వచ్చినందుకు చాలా సంతోషం!

ప్ర: **Many happy returns my dear!** దీర్ఘాయుష్యమస్తు. శీఘ్రమేవ వివాహసిద్ధిరస్తు. దీర్ఘసుమంగళీ భవ! సుపుత్రపుత్రికా పరంపరా ప్రాప్తిరస్తు.

హై: ఆగండి! ఏమిటా హడావిడి. అంతతొందర కూడదు దేనికైనా. ఒకటి తరవాత ఒకటి. అందుచేత పుట్టినరోజు పరంపరా ప్రాప్తిరస్తు అంటే చాలు ప్రస్తుతం.

ప్ర: అలాగేం పాపం! మేమంతటితో సంతోషించే వాళ్ళం కాం.

హై: మీమాట ఎవరికి కావాలండీ. మీకు కావలసినది భోజనమే కాదు? దాని కెప్పుడూ లోటు లేదాయను! నాకలాగ కాదే!

ప్ర: నీకేమిటో.

హై: నేను చెప్పాను కదూ ... మా నాన్న నాదగ్గిర ఎంతవుంటే తనో అంత డబ్బు నా కిస్తానన్నాడని.

ప్ర: అవును నవును!

హై: నాదగ్గిర ఏపాటిసొమ్ము ఉంటుందోనన్నా అనుకుని ఉంటాడు, ఇంత పెద్దమొత్తమున్నదని ఎరగడు. పాపం కొంచెం Shock అవుతాడు నాన్న.

ప్ర: ఎంత పెద్ద మొత్తమున్న దేమిటి?

హై: మీచేతికే దాచ యిచ్చాను కదూ వెయ్యి రూపాయలు. ఏమీ ఎరగనట్లు అలా మాట్లాడుతారేం. ఇవ్వాళ తెచ్చారా అది.

ప్ర: తెచ్చాను కానీ, అది నీ దెలా అయింది. మీ క్లబ్బు దన్నావు కదూ.

హై: క్లబ్బుకెక్కడి నుంచి వచ్చింది. నేనుసంపాదిస్తేనే వచ్చింది. ఇప్పుడు నాన్నదగ్గర వొడికేది కూడా అందుకే. నాకెందుకూ. మీరప్పుడు చెప్పారు చూడండి. చిన్నపిల్లల నాటక సమాజం ఒకటి పెట్టమని. మీసలహా ప్రకారం అన్ని ఏర్పాట్లు చేశాను. దానికి మూలధన మన్న మాట యిది. సాయంత్రం వరకూ మీదగ్గరే వుంచండి.

ప్ర: భేష్! బలే పనిచేశావులే, మీనాన్నకు అలాకాని కుదరదు.

ప్రవేశం... ప్రకాశరావు

ప్రకా : ఏమోయి ప్రమోద్ ! ఎంత సేపయింది వచ్చి. ఏమిటమ్మా హైమా, మా మయ్యతో మంత్రాంగం చేస్తున్నావు- అతని మాటలు నమ్మేవు గనక— దొంగ ! శుద్ధదొంగ !

ప్రమో : మరేం లేదులెండి. మేము ఏవో కొన్ని రాజకీయాంశాలు, ఆర్థిక విషయాలు చర్చిస్తున్నాము.

ప్రకా : ఏమిటా—

ప్రమో : ఏం లేదు **National debt, Sterling balance,** వగైరా నీ కేమీ అర్థంకావులే.

ప్రకా: ఇతని మాట నమ్మకమ్మా. డబ్బు విషయంలో అసలే నమ్మకూడదు, కవికీ, కాంచనానికీ, గణితానికీ చాలా దూరం.

ప్రవేశం, రామచంద్రయ్య, జయరామ్.

రా-జ: నిజమేనండి, కవిని సుతరామూ నమ్మకూడదు. ఏమమ్మా హైమా. నూరేళ్ళు.

జ : పదహారేళ్ళు పూర్తి అయ్యాయి కదూ! షోడశ కళా పరిపూర్ణమైన చంద్రుడులా వున్నావమ్మా. మా ఫిల్ముల్లో నిన్ను **Heroine** గా చేస్తాను! తప్పదు !

హై : **Thanks.** కవుల స్నేహం ఎక్కువయ్యేసరికి మీకూ కవిత్వం వస్తున్నట్లుందే !

[లోపలనుంచి 'హైమా, ఎక్కడ నున్నావమ్మా ! అని' పిలుపు. 'వస్తానండి; మా అమ్మ పిలుస్తున్నట్లువుంది.' అని వెళ్ళిపోతుంది.]

రా : ఏమంటున్నాడు ప్రమోద్. ఏమైనా **Scheme** తయారు చేశాడా ఏమిటి కొంప తీసి.

ప్రకా: స్కీములకేమి భాగ్యం. కావలసినన్ని వేస్తాడు. మనబోటి వాళ్ళు వెనకుంటే సరి. ఎటొచ్చీ ఒకటీ అక్కరకు రాదన్న మాట కాని !

ప్రమో : ఉంటుందో లేదో సరిగ్గా అర్థం చేసుకు చస్తే కాదు ! వెధవ రూపాయి అణా పైసలు గాళ్ళు మీరు ! మీ కెక్కడా మెదడూ, హృదయం లేదు.

రా : లేకేమోయ్, అవి వున్నాయి కనుకనే మాకు రూపాయలు రావడం. సిరి లేవు కనుకనే నీకు రాకపోవడమూను. ఇంతకూ యిప్పుడేమన్నా కొత్త **Plan** ...

ప్రమో : అద్భుతమైన **Plan** ...

ప్రకా: చస్తే మేం కలుగ జేసుకోం ఇందులో!

ప్రమో : చస్తే మీరు చేసే దేమిటోయ్. మేం వాడికేమీ కాయ్యకుండానే చస్తున్నా మనే ఆత్మసంతృప్తితో మీరు చావడం నేనెంత మాత్రం వప్పుకోను. మిమ్మల్ని ఇందులో దింపి మరీ చంపుతాను.

జ : నీవు పని తలపెట్టావంటే కొంతముందో వెనకో మేము చావక తప్పదన్న మాట. ఇంతకీ ఏమిటి నీగోడవ.

రా : ఏడిశాడు పోనిద్దురూ. వాడి నేదో అలా అఘోరించ నియ్యి. ప్రకాశం ! ఆ యింజను సంగతి ఏమి చేశావు! వొదిల్చావా యింకా లేదా?

ప్రకా: ఇంజ నొక్కటీ కాదోయ్. అక్కడి సమస్త సామానులూ, ఇల్లూ పాత గోడలూ, ఎలకలూ బొద్దింకలు, తేళ్ళు పాములు సహా, ఎలా ఉన్నా దల్లా వున్నట్లు తీసుకోడానికి ఒక ఆసామీ దొరికాడు. ౧౨౦౦౦ లకు ఏర్పాటు చేశాను. మూడువేలు అడ్వాన్సు యిచ్చాడు.

రా: అమ్మయ్యా! రక్షించావు. అది ఒదిలే మాత్రం కనబడక కొట్టుకుంటున్నాను. అయితే వాళ్ళు ఎప్పుడొస్తారు?

ప్రకా: మిగతా సొమ్ము తీసుకొని ఇవాళ వస్తానన్నాడు, వెంటనే Sale deed రాసి ఇచ్చే పెట్టాను. రిజిష్టరు చేయించడము వాడి Factory వాడికి అప్పచెప్పడమూను.

రా: మళ్ళీ తిరిగిపోడు కదా.

జ: ప్రకాశం చేతులో పడ్డవాడు మళ్ళీ ఎక్కడికి పోతాడోయ్. నాక్కూడా కొస్త అలాంటి ఉపకారం చేసి పుణ్యం కట్టుకో రాదూ!

ప్రకా: గాలం వేశాను. చేప తగులు కుంటోంది. తొందర పడకు. రేపో ఎల్లుండో తేలుతుంది.

ప్రమో: ప్రకాశం! అయితే నీకు వట్టి Practice కాకుండా ఇలాంటి Practices కూడా ఉన్నాయన్న మాట.

ప్రకా: ఆహా! ఉన్నాయి. ఏం ఉంటే !

ప్రమో: ఆ కాలవ ప్రక్క పాడుపడి, దెయ్యాలు పట్టిన Factory ఏనా నువ్విప్పుడు అమ్మినది?

రా: అవును. ఏం?

ప్రమో: ఓరి నీ దారుణం తగలెయ్యా!! ఎవరినో వెర్రిముండా వాడిని పట్టుకొని వాడికి ౧౨౦౦౦ కి అంట కడుతున్నావా. అసలు ఊరికే యిస్తానంటే కూడా ఎవరూ పుచ్చుకోరే అది !

రా: ఏమిటీ పుచ్చుకోరూ! ఏం పాపం లాభం లిన లేకనా! ఏదో కొస్త మరమ్మతు చేస్తే ౬౦,౭౦ వేలు Factory అవుతుంది అది తెలుసా.

ప్రమో: అలాఅయితే పాపం అమ్మేస్తున్నావేం డబ్బుగలవాడవు. తెలివైనవాడవు. ఆ కాస మరమ్మతూ నువ్వే చేస్తే ఇంకా చాలా లాభంగా వుంటుంది కాదూ.

రా: నాకు తీరిక లేదు నాకు బోలెడన్ని యితర వ్యాపారా లున్నాయి. అందుచేత...

జ: వాడికో తెలివిటి రాముడూ వాదం! వాడి లోకంలో మనిషి కాడు.

ప్రకా: వాడా యిటికలూ, మేకులూ, ఇనుమూ అమ్ముకుంటే వస్తుంది వాడి డబ్బు! వాడికొచ్చిన నష్టం ఏం లేదు.

ప్రమో: పోనీ ఆపని మీలో ఎవరేనా చెయ్య రాదూ. పోనీ మీ బంధువులలో ఎవరికేనా అంటకట్ట రాదూ— అది వొదిలించుకుందామని రాముడు ఎన్నిసంవత్సరాల నుంచి అవస్థ పడుతున్నదీ నేను ఎరగనూ. ఇప్పుడేనా ప్రకాశం నువ్వు పూనుకోక పోతే వాడితరమా అది అమ్మడం.

ప్రకా: పోనీ అలాగే అనుకో— కొనుక్కున్న వాడు కొనుక్కుంటూ వున్నప్పుడు నీకెందుకోయ్.

ప్రమో: నాకెందుకా. ఇంత ద్రోహం మీరు చేస్తూ వుంటే నేను సహించలేను. వాడేం తెలిసిన వాడై వుండడు. తెలిసిన వాడెప్పుడూ కొనడు. చచ్చి చెడి ఎలాగో చీమలా కూడ పెట్టుకున్న డబ్బుతో యిది కొనుక్కుని చాలా లాభం పొందవచ్చునని అనుకొని వుంటాడు. నీ మాట నమ్మి కేవలం నీ మీద వుండే గౌరవం కొద్దీ వాడు కొంటున్నాడు. అవునా?

ప్రకా: నువ్వెళ్ళి ఏదో పద్యాలు రాసుకో! ఈ గొడవంతా ఎందుకు నీకు !

జ: వ్యాపారం సంగతి నీకేం తెలుసును ప్రమోద్!

ప్రమో: నాకేం తెలుసునా? నాకెందుకా? అవును లే! నువ్వు వాళ్ళ పక్షం పలకపోతే, వాళ్ళు

నీ చచ్చు పిక్చరు, బూజు పట్టిపోతున్నది. ప్రకాశం అమ్మతేమో నని నీ బెంగ.

రా : ప్రకాశం ! ఏమిటోయ్ వాడిగోల, కొంప తీసి అమనిషి ఇక్కడకు వస్తే వీడు బొత్తిగా పాసగ నివ్వడేమో.

ప్రమో : ఏమిటీ ... ఆ మనిషి యిక్కడకు వస్తాడా, నిజంగా. అయితే తప్పకుండా చెప్పతాను వాడితో.

ప్రకా : రా : ఏమిటీ!

ప్రమోద్ : ఇది ఎవరి కేనా తెలిసిన వాడి చేత పరీక్ష చేయించుకుని ఖరీదు కట్టించుకొని మరీ కొనుక్కోమని చెపుతాను. అప్పుడు కాని మీ తెగులు కుదరదు

రా - జ : నీకేమయినా మతి పోయిందా ఏమిటోయ్ !

ప్రకా: ఏడిశావులే. నోరుముయ్యి! పిచ్చి వేషాలు వెయ్యకు!

ప్రమో : ప్రకాశం! నీకేం పొయ్యేకాలం, బోలెడంత ప్రాక్టీసు ఉండె నీకు. కావలసినంత సంపాదిస్తివి. నీవృత్తిలో నీవు ఆడే అబద్ధాలు, చేసే అన్యాయాలు చాలక ఇంకా ఇలాంటివి కూడా మీద వేసుకుంటా వెందుకూ? నిన్ను చూసి సిగ్గు పడ వలసి వస్తోంది.

ప్రకా : స్నేహితుల కామాత్రం ఉపకారం చెయ్యొద్దంటావా— నేను ఆ కొనుక్కునే వాడిని చూడవద్దన్నానా ! వాడు ఎన్ని వాకబులూ చెయ్యకుండా వుంటాడా !

జ : అంత వెర్రిముండావాడు ఎవడుంటాడయ్యా ఈ రోజుల్లోను! మనవాడి గందర గోళంకాని !

రా : ఉంటాడే అను ! ఉంటే అది మనతప్పా టయ్యా. వాడినే విధంగానైనా మోసం చేస్తే అనుకోవచ్చు.

ప్రమో : మోసంకాక దాన్ని ఏమంటావు. ప్రకాశం: అబద్ధం ఆడకుండా గుండెమీద చెయ్యి వేసుకు చెప్పు. ఈ కొంటున్నవాడు వ్యాపారస్థుడేనా— మాట్లాడవేం — అనుభవశాలేనా! నిజంచెప్పు ! యంత్రం చూడగానే దాని మంచి చెడ్డలు తెలుసుకో తగ్గ వాడేనా ? ఏం మాట్లాడవేం ! మూగ నోము పట్టావా? అసలు మనలో మన మాట— వాడు అక్కడ అడుగు పెట్టి చూశాడా ?

ప్రకా : ఏమో నాకు తెలియదు.

ప్రమో : తెలియదు పాపం. ఉన్న ఏ పిత్రార్జితమో పెళ్ళాం మెళ్ళోపుస్తో అమ్మి లాభం వస్తుంది కదా ఈ రోజుల్లోనని వ్యాపారంలోకి దిగుదామను కున్నాడు. నిన్ను సలహా అడగడానికి వస్తే వాడిని గోతిలో దింపావు నీవు. ఏం! అంతేనా ?

ప్రకా : ఏమి అంటూ విప్పడు వాడిదగ్గర వకాలతు పుచ్చుకున్నట్లు మాట్లాడుతావేం.

ప్రమో : అన్యాయానికి వకాలతుగాని న్యాయాని కెందుకు - నీమాటమీద అత నంత నమ్మకముంచి వాడి సర్వస్వమూ ఇందులో పెడుతూ వుంటే వద్దని వారించడానికి బదులు తెమ్మని తొందర పెట్టావా? ఇది న్యాయమే?మన చదువంతా ఇందుకే వినియోగించడం!

రా : ఏడిశావు. నోరు మూద్దూ — పెద్ద కబుర్లు చెప్పక.

జ : నీపద్ధతి పెట్టుకుంటే వ్యాపారాలు సాగినట్టే!

ప్రమో : పోనీ ! ఏంసాగకపోతే ! ఇలాటి వ్యాపారాలు సాగేం సాగకేం— సాగక పోతే దేశానికేమిటి నష్టము ?

ప్రకా : నీకెందుకీ గొడవంతాను - వాళ్ళేడుపేదో వాళ్ళు ఏడుస్తారు. పోనిద్దూ.

ప్రమో : నేనలా సహించి వూరుకోలేను. నాకళ్ళ యెదుట ఇంత అన్యాయం జరుగుతూ వుంటే ఎలావూరుకోడం ?

జ : లేకపోతే నువ్వొక్కడవు లోకమంతా మరమ్మత్తు చేస్తావా!

ప్రమో : చెయ్యలేకపోవచ్చును. కానీ ఆ ప్రయత్నం మట్టుకు మానను. నేను చచ్చినా సరే.

ప్రకా : నువ్వొక్కడవు ఏమిటోయ్ చేసేది! ప్రపంచమార్గాన్ని నువ్వొక్కడవు అడ్డు పెట్టలేవు. అడ్డు పెడితే ఆగదు.

ప్రమో : అందు కొరకే చూస్తాను. నేనిందాకా చెప్ప వచ్చిందదే. నేనో మహోద్యమం ఒకటి లేవతీస్తాను! నిత్యవ్యవహారం లో మానవ సత్యం తప్ప కూడదని.

ప్రకా : నిత్యవ్యవహారములలో అసత్యం లేకుండా [illegible] తెప్పలేము.

ప్రమో : [illegible]

జ : [illegible]

ప్రమో : నిజమే ఒప్పుకున్నాను. కానీ అసత్య మాడనిదే శవయాత్ర సాగదని మాత్రం నేను ఒప్పుకోను!

జ : ఎలాగోయ్ నేను ఒప్పు కోనంటేను ! రోజూ చూడ్డంలేదా అనుభవించడం లేదా!

ప్రమో : అదే|వచ్చిన చావు. రోజూ చూస్తున్నాను. అనుభవిస్తున్నాను. బాధ పడుతున్నాను. ఇంక బాధపడ తలచుకోలేక, దెబ్బలాడ తలచుకున్నాను, కష్ట మున్న సంగతి తెలుసు. ఇప్పుడు పడుతున్న కష్టంకంటే ఎక్కువ కాదను కుంటాను. ఎటు చూచినా అబద్దం అన్యాయం. ఎంత స్వల్ప విషయానికీ అన్యాయమే. ఎంత మంచి వాడను కున్న వాడూ సమయ మొస్తే, కొని లాక్కొస్తుంటే అన్యాయానికి [illegible]. ఆ స్థితికి వచ్చిన సంఘం ఉంటే యింకా కుళ్ళే కంటే నశిస్తే నయం.

ప్రకా : నీకు భావనాశక్తి ఎక్కువోయ్. నువ్వేదో గోరంతలు కొండంతలు చేసి ఖంగారు పడపడమే. కాని, నీవనుకున్నంత దారుణాలు లేవు సంఘంలో.

ప్రమో — లేవూ! నువ్వు దేవుడి ముఖం చూచి అనగలవూ ఆమాట. [illegible]

జ : [illegible] వాళ్ళసంగతలా వుంచు !

ప్రమో: వాళ్ళనడుగుతే వాళ్ళూ యీ మాటే అంటారు. అందుచేత మీరు న్యాయంగా వుంటే వాళ్ళూ వుంటారు.

రా: అలాగ రమ్మందాం! మానవ స్వభావం నీకు తెలియదు. న్యాయంగా వున్న వాళ్ళను మరింత అన్యాయం చేస్తారు, ఎదట వాళ్ళు.

ప్రమో: అలా ఎన్నాళ్ళు చేస్తారు. నా న్యాయమే వాళ్ళలో పరివర్తన కలిగించి ఋజు మార్గానికి లాక్కొస్తుంది వాళ్ళను, అదే మన సిద్ధాంతం.

ప్రకా: సిద్ధాంతానికీ, ఆచరణకూ చాలా వ్యత్యాసం కనబడుతుందీ పాడు ప్రపంచంలో! మా వృత్తిలో మట్టుకు చూస్తున్నాను కొంత అన్యాయం జరిగే మాట వాస్తవమే. కాదనను. అది అతి స్వల్పం. మానవుడిలో వుండే లోపం. అది కూడా లేకపోతే వాడు మానవోత్తముడు అవుతాడు. కానీ అది సాధ్యం కాని పని. కొందరిచేత మేము అబద్ధాలాడిస్తాం. నిజమే. ఎదటివాడు అన్యాయం చేస్తున్నాడని మాకు ఖండితంగా తెలిసినప్పుడు, ఒక చిన్న అబద్ధం ఆడించి వాడిని పడతోస్తాం. అబద్ధం అబద్ధం చేతనే దెబ్బతింటుంది. తెలిసిందా. అలాగే ప్రతీదీని! రాముడు తను కొన్న వస్తువు ఇంతకు కొన్నాను, దీని మీద నాకెంత లాభం కావాలంటే ఎవ్వడూ యివ్వడు, ఈ వస్తువ చాలా మంచిదని మామూలుగా చెపితే ఎవ్వడూ నమ్మడు. దానికి కొంత మెరుగు పెట్టి యిది అమూల్యం. ఇది లేకపోతే నీవు ఒక్క క్షణం బ్రతకలేవని ప్రచారం చేస్తే కాబోలుననుకొని ప్రతి వాళ్ళు కొంటారు.

జ: అందాక ఎందుకండీ. సత్యంతో జీవయాత్ర ఎందుకు గడపలేమంటాడు. రోడ్డు మీద ఒక వస్తువు దొరికిందనండి. అది కాస్త విలవయిన దయితే తన దేనని మరొకడు **claim** చేస్తాడు, తీసుకు వెళ్ళి అధికారుల చేతిలో పెడితే అసలు వాడు దొరకలేదని వాళ్ళు చెక్కేస్తారు. మనం చూస్తూ వుండగా ఇంకొకడికే దొరికిందనుకోండి! వాడు మాట్లాడకుండా జేబులో వేసుకుంటే మనం పేచీ పెడితే మన్ని నోరు ముయ్యమంటాడు. రైల్లో మన ప్రక్కను తాగి అల్లరి చేసేవాడుంటే వాడి నేమైనా మనం అంటే వాడు ఎదురు తిరగడం సరిగదా! తక్కిన వాళ్ళంతా వాడివైపే వుంటారు. ఏమంటే వాడు ఆ క్షణానికి బలవంతుడు.

రా: మా వ్యాపారంలో మేం ఎన్ని విధాలుగా గడ్డి కరుస్తున్నామో నీకేం తెలుసునంట. కింద బంట్రోతు దగ్గర నుంచి పై అధికారి వరకూ ఎన్ని విధాలుగా వాళ్ళను సంతోష పెడితే మాపని జరుగుతోందో ఊహించనుకూడా ఊహించలేవు!

ప్రకా: నీకు ప్రపంచము తెలియదోయ్. నీకూ, వాస్తవిక జగత్తుకూ ఏమీ సంబంధం లేదు. ప్రతి స్వల్ప విషయంలోనూ కూడా నీవన్న నిత్య జీవనం నుంచి, పెద్ద రాజకీయాల వరకూ అన్యాయమే ప్రబలుతోన్న మాట వాస్తవమే. అన్యాయాన్నే ప్రజలు ఆదరిస్తున్నారు. న్యాయానికి స్థానం లేకుండా చేస్తున్నారు ప్రజలు. వాళ్ళను మార్చడం మానతరంగాదు. మళ్ళీ ఏ బుద్ధుడో అవతరించవలసిందే.

ప్రమో: మనవల్ల కాదనేది నేను వప్పుకోను. మానవుడికి అసాధ్యమనేది లేదు. ఎవరో కొందరు ఏ కొద్దిమంది అయినా సరే! సత్యమే ఆదర్శంగా పెట్టుకొంటే వేళాకోళానికయినా అసత్యం ఆడకూడదనుకుంటే, వాళ్ళను చూచి మరికొందరు

వాళ్ళను చూచి ఇంకొందరూ ఇలాగేలోకొన్నం తనూ మార్గవచ్చునంటాను.

జ: కొన్ని యుగాలు పడుతుంది.

ప్రమో: కానియ్యి! ఎన్ని యుగాలు పట్టు తేనేమి? ఎక్కడో ప్రారంభం వుండ వలె కదా! ఇప్పు డెందుకు ప్రారంభించ కూడదూ!

ప్రకా: వీడు మూడు రోజుల్లో ఖూనీ అవుతాడు!

ప్రమో: వాడి స్థానాన్ని మరొకడు బయలు దేరుతాడు. ఏ అర్థాన్నో అపేక్షించి ఏమీ తెలియని అమాయకులను యుద్ధాలలో కోటాన కోట్లను మారణం చెయ్యడం లేదూ— అంత మాత్రం చెయ్య ... ఈ సత్యసమరం.

రా: ఏడిశావు లెస్దూ! పెద్దకబుర్లు చెప్పక! ఈ వేదాంతం అంతా కట్టి పెట్టు. నీతల తన్నిన వాళ్ళకు సాధ్యం కాలేదు అది. నువ్వు మహా పొడిచేస్తావు!

ప్రవేశం, రాజ్యలక్ష్మి

రాజ్యం: ఏమండీ అంతా వచ్చారు. మీరెక్కడ అంటున్నారు వాళ్ళంతాను. రండి లోపలకు. భోజనానికి కూడా లే వచ్చును. పాపం! వారిని కూడా! యిక్కడే కూర్చో పెట్టా రేమిటి! లేవండి అంతా.

ప్రమో: ఇద్దుగో వస్తున్నాం. నడు, నీవెన కాలే వస్తున్నాం.

[రా: నిష్క్రమణ]

ప్రమో: నువ్వు లేనిపోని బాధలు కొని తెచ్చి పెట్టుకోకు. మనకున్న విచాలు — లోకం మరమ్మతు చేసే వాళ్ళూ, చెయ్యగలిగిన వాళ్ళూ వేరు. నువ్వూ నేనూ కాదు నువ్వేదో కొత్త ఓమోస్తరుగా పద్యాలు రాస్తావు! అదిబాగు చేసుకో చాలు.

ప్రమో: నాయనా, పెద్దవాడవు. చెప్పావు! చాలాసంతోషం! మన పెద్దవాళ్ళమన్నియిలాగే పాడు చేశారు. నేను చెప్పిన సత్యసమాజం కోసం కృషి చెయ్యకమానను. ఎవరికెంత కష్టంగావున్నాసరే! నాకెంత నష్టంవచ్చినాసరే. నేనుసత్యమార్గాన్ని విడిచిపెట్టను. తెలిసిందా!

ప్రకా: బాగు, బాగు, వత్సా నీధైర్యమునకు మెచ్చితిని! కాని, ఒకపని చేదాం! ఈ వేళ సాయంకాలం వరకూ నువ్విక్కడ వుండడం మేము ఏమడిగినా నీవు నిజం చెప్పడం, అలాగు నీవు నెగ్గితే నీకు 1000 రూపాయలు యివ్వడం, లేకపోతే నీవుమాకు 1000 రూపాయలు యిచ్చి నీ వుద్యమం మానుకోవడం నా వెయ్యి యివిగో! ఏమంటావు!

ప్రకా: సరే కానియ్యి యివిగో నావెయ్యాని.

ప్రమో: ఈ ... పెట్టెలో పెడుతున్నాను. తాళం చెవులు కావలిస్తే తీసుకో.

ప్రమో: సరే కానియ్యి! అడిగేవి మరి న్యాయంగా అడగాలబ్బాయి!

రా: ఏడిశావులే! న్యాయంగా అడిగి వెయ్యి రూపాయలు నీమొహాన్ని పోస్తా మనుకున్నావేం!

జ: నడువు. నీ తెగులు కుదురుస్తాం ఈక్షణం నుంచే పందెం ప్రారంభం. అంతే నా ప్రకాశం?

ప్రకా: భోజనం అయ్యేవరకూ అవకాశమిద్దాం. ఎక్కడికీ ఉడాయించ కుండా చూడండి. రండి లోపలకు పోదాం.

౨-వ రంగం

రా : జయరామ్! ఈ ప్రమోద్ గాడు ఏడీ. ఎక్కడా కనపడడేం? ఎక్కడికేనా ఉడాయించాడేమిటి?

జ : ఖంగారు పడకు! ఎక్కడికి పోతాడు! ప్రకాశం ప్రత్యేకం ఓకన్ను వాడిమీదే వుంచాడు.

రా : ప్రకాశం మట్టుకు ఏడీ. ఎందుకీ కాలయాపన! అడకత్తెరలో పెట్టి నొక్కినట్టు నొక్కాలి! మళ్ళీ ఎప్పుడూ యిలాంటి పెద్ద కబుర్లు చెప్పవుకదా అని.

జ : అదుగో వస్తున్నారు వాళ్ళిద్దరూను.

రా : ఏమోయి, ఎక్కడికెళ్ళావు.

ప్రకా : మాట వరసకేనా అబద్ధమాడడు.

జ : నువ్వు అడుగడుక్కీ హెచ్చరికెందుకూ?

రా : ఏమోయి ఎక్కడికెళ్ళావు.

ప్రమో : భోజనానికెళ్ళి,

రా : తరువాత,

ప్రమో : చెయ్యి కడుక్కొని,

జ : తరువాత తరువాత,

ప్రమో : తాంబూలం వేసుకొని,

రా : ఆపైన!

ప్రమో : ఏపైనా?

రా : అఘోరించావు లెద్దూ! తాంబూలం వేసుకుని,

ప్రమో : వచ్చినవాళ్ళతో కబుర్లు చెప్పుతూంటే ప్రకాశం లాక్కొచ్చాడు.

జ : పాపం. అక్కడ కూర్చొని కబుర్లు చెబుతూ కాలక్షేపం చేద్దామనుకున్నావేం!

ప్రమో : అనుకున్నమాట వాస్తవమే.

రా : అలాగేం! అది మన ఏర్పాటుకి వ్యతిరేకం కాదూ!

ప్రమో : నేను ఎక్కడికీ పారిపోనన్నాను కాని, నీకు అంటుకొని ఉంటానని చెప్పలేదే.

జ : అందుకని పాపం! మాకు అంకకుండా అక్కడా అక్కడా తిరుగుదామనుకున్నావు కాబోలు!

ప్రమో : నాకెంతమాత్రం అటువంటి దురుద్దేశం లేదు.

రా : ఇప్పుడు నీవయస్సెంత?

ప్రమో : ఉండు పలకా పుల్లాయియ్యి! సరిగ్గా అధిక మాసాలతో లెక్కవేసి చెపుతాను.

రా : ఏడిశావులే చెప్పు.

ప్రమో : ౩౨ సంవత్సరముల ౬ మాసముల నాలుగు రోజులు.

జ : నీకీ చిన్నవయస్సులోనే యిలాంటి దుర్బుద్ధులు పుట్టాయేం! ఘోర కాలం!

ప్రకా : నీ School final register లో వయస్సు ఎక్కువ వేసుకోలేమూ?

ప్రమో : లేదు

ప్రకా : మరింత త్వరగా డిగ్రీ ఎలా గొచ్చింది?

ప్రమో : నాకు Exemption ఇచ్చారు.

జ : సంవత్సరమా?

ప్రమో : సుమారు రెండేళ్ళు.

రా : ఎందు చేత.

ప్రమో : నేను తెలివైనవాడిని కనక.

ప్రకా : వెధవ తెలివి తేటలిచే కాబోలు!

గృహాలంకరణాలు

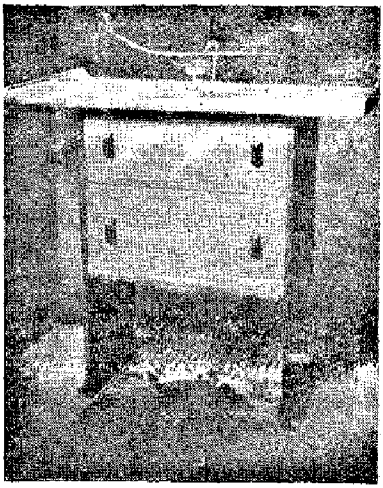

నిత్యమూ వాడుకునే బీరువా

శ్రీ. ఐ. ఆర్. చిత్రా.

హాలు సోఫాకు తగిన కుర్చీ

శ్రీ. ఐ. ఆర్. చిత్రా.

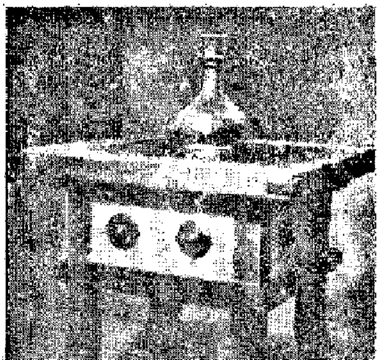

మధ్య బల్ల

శ్రీ. ఐ. ఆర్. చిత్రా.

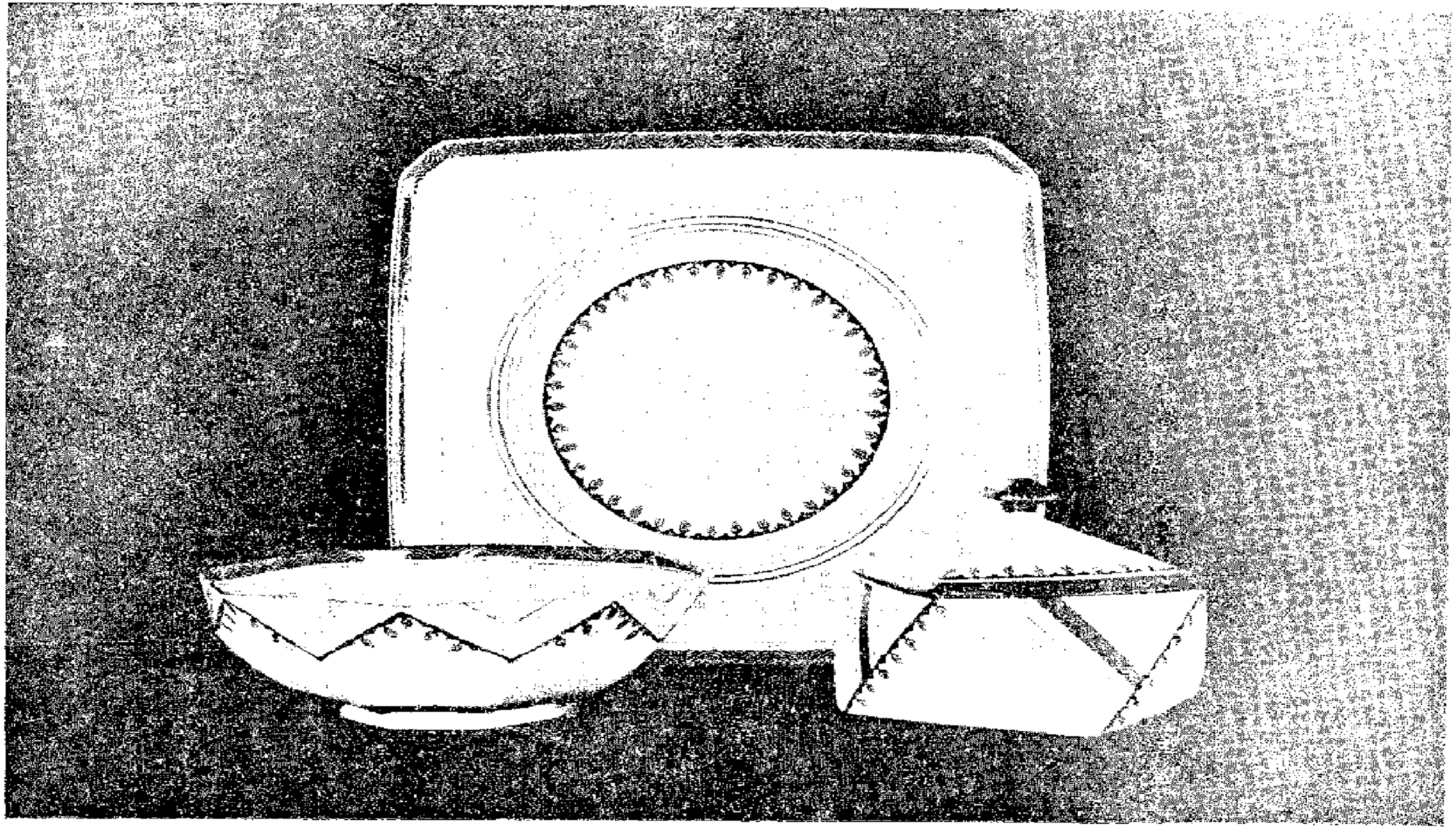

అధునాతన పింగాణీ పాత్రలు.

జ : నువ్వు చిన్నప్పుడేమైనా Romance చేశావా ?

ప్రమో : ఏయ్ అలాంటి ప్రశ్న లడక్కూడదబ్బాయి !

రా: నోరు ముయ్యి ! yes or no ?

ప్రమో : సరే లేదు.

జ : ఎప్పుడూ ?

ప్రమో : ఎప్పుడూ.

రా : మాటవరసకేనా—

ప్రమో : లేదు.

ప్రకా : పోనీ పెద్దవాడవయ్యాక.

ప్రమో : నువ్వుకూడా అలా అడగడమే.

ప్రకా : ఆహా! నేను కూడా అడిగడమే !

ప్రమో : పెద్దవాడి నయ్యాక అసలే లేదు.

జ : మరెలాగ కవి వికదా ! శృంగార భావం ప్రకాశిస్తే !

ప్రమో : పద్యాలురాస్తాను.

రా : ఓరి దౌర్భాగ్యుడా !

జ : అంతే !

ప్రమో : నాభార్యతోటే నా Romance అంతాను. ఆవిడను నేను పూర్తిగా ప్రేమిస్తాను

ప్రకా : ఎంత Fool రా వీడు. నీభార్యంద నీకు కవిత్వమేమిటి.

జ: మరి నీకవిత్వంలో ప్రేయసినీ భార్యేనంటావా లేక —ఎవరేనా.

ప్రమో : నా భార్యకాదు. స్వాభావనా ప్రపంచంలో అవతరించిన అందకత్తె.

జ : అయితే నీభార్యను తప్ప నువ్వు మరొకరిని ఎప్పుడూ పూర్తిగా ప్రేమించ లేదన్న మాటే.

ప్రమో : మరచి పోయాను ! ప్రేమించాను.

రా : ఎన్నో ఏట ?

ప్రమో : జ్ఞానం రాగానే ఇప్పటివరకూ.

జ : అంత చిన్న తనంలోనే.

ప్రమో : అవును.

ప్రకా : ఎవరావిడ ?

ప్రమో : మా అమ్మ

ప్రకా : నువ్వు కథలు కూడా రాస్తావు కదూ ?

ప్రమో : అవును.

రా : మీ భార్య కూడా రాస్తుంటుంది కదూ,

ప్రమో : ఆ.

జ : మీ ఆవిడ రాసేవన్నీ, ఆవిడ రాసినవేనా. లేక ఆవిడ పేరు పెట్టుకుని నువ్వు రాస్తావా ?

ప్ర : నా భార్య అంత అసమర్థురాలు కాదు.

ప్రకా : పద్యాలు చాలా రాశావు కాదూ ?

ప్రమో : అవును.

ప్రకా : అన్నీ నీవేనా ?

ప్రమో : నావి కాకపోతే నేను రాశానని ఎలా అంటాను.

రా : అనగా నువ్వెక్కడి నుంచీ కొట్టేసినవి కావన్న మాట.

ప్రమో : ఇవేం చిల్లర సామానులా ఏమిటి ?

జ : అది కాదోయ్ ఆంగ్లకవుల దగ్గర నుంచి చాలా మంది కొట్టేస్తుంటారు కాదూ అలాగ.

ప్రమో : చాలా మంది మాట నాకు తెలియదు కాని నాకు మట్టుకు అలాటి అలవాటులేదు.

ప్రకా : పోనీ సంస్కృత శ్లోకాల తర్జుమా. పెద్దవాళ్ళే చేస్తారు ఆపని.

ప్రమో : కావచ్చు, నాకలవాటు లేదు.

ప్రకా: మొన్న నీవు చదివిన పద్యాలు జ్ఞాపకం ఉన్నాయా. అవి నీవేనంటావా!

ప్రమో: అవును.

ప్రకా: అవి అచ్చు కృష్ణ శాస్త్రి పద్యాల్లా వున్నాయే.

ప్రమో: అవి కృష్ణశాస్త్రి నాదగ్గర కొట్టేశాడేమో?

రా: పత్రికలకు వ్యాసాలు రాస్తావు కదూ.

ప్రమో: అవును.

జ: అన్నీ నీ పేరుతోనే రాస్తావా? లేక ఎవరినేనా తిట్ట వలసి వస్తే మారు పేరుతో వ్రాస్తావా?

ప్రమో: ఎప్పుడూ నా పేరుతోటే వ్రాస్తాను.

రా: ఆ మధ్య నువ్వు చిల్లరకోసం యిబ్బంది పడ్డావా?

ప్రమో: పడ్డాను.

రా: ఇంట్లో జబ్బుగా వుందనీ, మందుకనీ, వంకలు పెట్టి, స్నేహితుల్లో టిక్కెట్లు కొని పెడతాననీ చిల్లర పనులు చేశావా?

ప్రమో: ఛశ్ ఎప్పుడూ!

జ: చదువుకోనే టప్పుడు జబ్బుగా వుందనో, నాయనమ్మ చచ్చిపోయిందనో, సెలవు పెట్ట లేదూ?

ప్రమో: లేదు.

రా: మారని డబ్బులూ, రూపాయలూ ఎప్పుడేనా చెలామణీ చేశావా?

ప్రమో: ఎప్పుడూ.

రా: కుర్రవాళ్ళకెప్పుడేనా మారని డబ్బులిచ్చావా లేదూ.

ప్రమో: లేదు.

రా: పోనీ దొంగ కరెన్సీ చేసే డబ్బాలలోనో!

ప్రమో: ఎప్పుడూ వెయ్యలేదు.

జ: ఇంత ఏమీ చేతకాని అప్రయోజకుడవు ఎందుకు పుట్టినట్టు!

ప్రమో: అదే నేనూ ఆలోచిస్తున్నాను.

ప్రకా: నువ్వు చదువుకున్న పుస్తకాలన్నీ నీవేనా? ఎరువు తెచ్చుకునేవాడవా?

ప్రమో: కొన్ని ఎరువు తెచ్చుకునే వాడిని.

ప్రకా: మళ్ళీ అన్నీ యిచ్చేశావా.

ప్రమో: ఆహా.

జ: ఒక్క Library పుస్తకమన్నా కొట్టెయ్యలేదూ.

ప్ర: లేదు.

రా: వాడొట్టి వెధవ! ఎందుకూ పనికి రాడు.

ప్రకా: వాణ్ణడిగి లాభం లేదరా.

రా: ఎందుకు లాభం లేదో చూస్తాను.

జ: ఏదడిగినా ఇలాగే చెబుతాడు.

[రాజ్యం ప్రవేశం]

రాజ్యం: ఏమండీ ఆమనిషినేమిట్లా అడుగుతోంది?

ప్రకా: ఏమనిషి.

రాజ్యం: అదిగో ఆ పెద్ద లోలకులూ సిల్కు చీర, ఎవరో సినిమా మనిషి లాగుంది.

ప్రకా: అయితే జయగారికి కోడలేమో.

జ: అక్క నాకింకా లేదు.

రాజ్యం: మాకోసం కాదండీ, ఆమనిషి ఎవ్వరూ అంటేని.

ప్రకా: ఎవరో క్లయింటు అయివుంటుంది. నేను కనుక్కుంటాను. ఇలా రమ్మను.

రాజ్యం: క్లయింటూ కాదూ, కల్లకాడూ కాదూ! బాగానే వుంది మీ వ్యవహారం. నాకన్నీ తెలుస్తుంది.

వచ్చినప్పుడు ఇలాంటి వాళ్ళని రమ్మనడం మొందుకండి.

ప్రకా: నువ్వేం కంగారు పడకు, ఆమనిషి నిలా రమ్మను! లేకపోతే నాకిప్పుడు తీరిక లేదు పొమ్మను!

రాజ్యం: పాపం ఎంత ఆశతో వచ్చిందో నేను పొమ్మంటే పోతుందా, మీరే చెప్పుకోండి- నాకేం.

ప్రకా: రాముడూ, ఇప్పుడే వస్తాను వాడిని చూస్తూఉండండి. నడుపు రాజ్యం [నిష్క్రమణ]

రా: ఎవరోయి జయరామ్ ఆమనిషి.

జ: ఆకో Minor-Star లే! ప్రకాశాన్ని ఆశ్రయిస్తోంది ఎందుకో.

రా: దాన్ని యిక్కడకు రమ్మన్న వాంగెవరు!

[ప్రవేశం ప్రకాశం. కోపంగా]

ప్రకా: జయరాం నువ్వు రమ్మన్నావా దాన్ని క్కడికి!

జ: అబ్బే! లేదే!

ప్రకా: ప్రమోద్ నువ్వు రమ్మన్నావా!

ప్రమో: నేను రమ్మనలేదు. కాని మీఇల్లూ అదీ అడిగింది. నేను చెప్పాను. ఎప్పుడింటి దగ్గర వుంటారంటే ఈవేళ నీ కూతురుపుట్టిన రోజనీ, తప్పకుండా వుంటావనీ చెప్పాను.

ప్రకా: ఓరి దిక్కుమాలినోడా- నాకొంపతీశావురా. నీతెగులు కుదురుస్తా నుండు.

రా: అవునుకాని నీకీమధ్యను కావలసినవస్తువులన్నీ దొరుకుతున్నాయా.

ప్రమో: ఏదో దొరుకుతున్నాయి.

రా: దొరకనివేవన్నా Black Market లో

ప్రమో: ఛా — ఆపని ఛస్తే చెయ్యను.

జ: మీ ఇంటికి Lighting వుందా?

ప్రమో: లేదు.

రా: మరి కిరసనాయిలు సరిపడినంత దొరుకుతోందా.

ప్రమో: ఏం దొరకడం — అలాగే. తంటాలు పడుతున్నాం.

జ: పోనీ ఇంకోరెండు పేర్లు చెప్పి చీటీలు తీసుకోడం లేదూ.

ప్రమో: లేదు.

ప్రకా: పంచదారో. —

ప్రమో: అదీ అంతే. ఎక్కువగా ఏం బెల్లమే ఉపయోగిస్తున్నాం.

రా: బియ్యం.

ప్రమో: అదీ అలాగే.

జ: మీయింటికి బంధువులు తరచు వస్తూవుంటారు గా.

ప్రమో: అవును.

రా: మరెలాగ.

ప్రమో: ఉన్నదానిలోనే కాలక్షేపం.

జ: ఎవరికార్డుమీదా ఎక్కువ తీసుకో లేదూ.

ప్రమో: లేదు.

రా: మరి వచ్చిన చుట్టాలకి చాలక పోతేనో!

ప్రమో: లేదని చెప్పడమే.

ప్రకా: అలా ఎప్పుడేనా జరిగిందా.

ప్రమో: రెండు సార్లు.

ప్రకా: ఓరి అప్రయోజకుడా!

రా: అన్నట్టు. వెనక పదిరూపాయల టిక్కెట్టులో నువ్వు ప్రయాణం చేశావా.

ప్రమో: ఆహా.

జ: ఎవరి టిక్కెట్టుమీద.

ప్రమో: నాటిక్కెట్టు మీదే, నేనే కొన్నాను.

రా: పోనీ నీటిక్కెట్టు ఎవరికేనా ఎరువిచ్చావా.

ప్రమో: లేదు.

ప్రకా: అన్నాళ్ళూ తిరిగావా.

ప్రమో: లేదు.

ప్రకా: మరైతే ఊరికే టిక్కెట్టు నిరుపయోగంగా వుంచావా?

ప్రమో: అవును.

రా: **Fool.**

జ: **Idiot.**

ప్రకా: అడుగో నోయ్ మీ **Factory** కొనే ఆసామి వస్తున్నాడు.

రా: వీడు మనప్రమోద్, చెడ గొడతాడేమో బేరం.

ప్రకా: వాడి మొహం వాడెందుకు చెడగొడతాడు.

జ: అయినా తేల్చుకోడం మంచిది.

ప్రకా: ఏం ప్రమోద్, ఏమంటావూ.

ప్రమో: అబ్బే నేనెందుకు చెడ గొడతాను.

రా: ఆ ఆసామీ ఏమన్నా అడుగుతే.

ప్రమో: నేనేం చెయ్యను. నిజం చెప్పక తప్పదు.

రా: అయితే నా బేరం కుదర నివ్వవూ?

ప్రకా: నా మర్యాద నిలవనియ్యవూ.

జ: పోనీ! వాడి కేమైనా పారెయ్యండోయ్.

రా: ఏం, ప్రమోద్, పోనీ నీపుస్తకాలేమీ అచ్చు వేయించ వలసినవి లేవూ?

ప్రమో: ఉన్నాయిలే.

రా: సరే యింకేం. అవిలా పారెయ్యి.

ప్రమో: ఎందుకుపాపం నీకు శ్రమను. నాతంటాలు నేను పడతాను లే.

రా: అయితే నావ్యవహారం పైసలు కానివ్వవూ?

ప్రమో: నా అభ్యంతర మేముం దోయి! కాని అవసర మొచ్చినప్పుడు నేను నిజం చెప్పకుండా ఎలాగ చెప్పను.

ప్రకా: అయితే మాకు మాట దక్కనివ్వవు!

ప్రమో: పోనీ ఒక పని చెయ్యండి— పందెం నేను గెలిచానని ఒప్పుకోండి.

రా & జ: చస్తే ఒప్పుకోం!

ప్రమో: మీయిష్టం.

ప్రకా: చంపావు — [ప్రవేశం, వెంకట్రామయ్య.]

వెం: ఏమండీ పంతులు గారూ ఇలా చేశారు.

ప్రకా: ఎలాచేశానంటారు.

వెం: నన్నింత నమ్మించారు.

ప్రకా: ఇప్పుడేమి!

వెం: అసలేం లాభం లేదని అందరూ అంటున్నారండి. నాకేం తెలియదు. మీమాట నమ్మి దిగాను ఇందులో.

రా: అయితే అగ్రిమెంటు అయిన తరువాత ఎవరో ఏదో అంటె వెనక్కు తగ్గడం మర్యాదా?

వెం: ఎందుకూ పనికిరానిదాన్ని తీసుకొచ్చి నాకంటగట్టడం ధర్మమా?

ప్రకా: అలా ఎందుకు చేస్తాం, అయినా మీరు బాగా ఆలోచించుకోండి.

వెం: ఏమండీ బాబూ ప్రమోద్ గారూ! తమరు

న్యాయం చెప్పండి. మీరెరుగుదురా ఆ మిల్లు.

ప్రమో : ఎరుగుదును.

ప్రకా : ప్రమోద్ నువ్వనుకున్నది కాదేమో.

ప్రమో : అబ్బే నీవు అమ్మ చూపిన దానిసంగతే నేను చెప్పేది.

రా : అదేనంటావా.

ప్రమో : పోనీ మన Agreement మానుకుందామా.

జ : వీలులేదు.

ప్రమో : మీ యిష్టం.

వెం : ఏమండీ అయ్యా తమరు యదార్థం చెప్పాలి.

ప్రకా : నిన్నెవరో పిలుస్తున్నట్లున్నారు.

ప్రమో : లేదు. కాని నేను ఇంటికి వెడతాను.

రా : చిత్తం దయచెయ్యండి ఇప్పుడేను.

జ : పక్క ఎంతసేపట్లో వస్తావు.

ప్రమో : [illegible]

రా : పాపం.

ప్రకా : అయితే ఇంతే నన్నమాట.

ప్రమో : మరి నేనేం చెయ్యను.

వెం : అయ్యా మన Agree ment రద్దు చేయించి నా సొమ్ము నా ముఖాన పడెయ్యండి నా దారిని నేను పోతాను.

రా : అదెలా కుదురుతుందండి.

వెం : మరి లేకపోతే నాకొంప ముంచడం ధర్మమా.

రా : మరి మీరు మొదటనే వాకబు చేసుకోక పోయినారా. ఇప్పుడు మీరు ఒదిలేస్తే మాకెంత దండుగో ఆలోచించండి.

వెం : మీకు దండుగేమిటి. నా తాత మరొకడొస్తాడు. నన్ను మట్టుకు విడిచి పెట్టండి.

రా : ఎలాకుదురుతుందండీ.

వెం : అయ్యా ప్రమోద్ గారి చేతను 'అదిమంచి దేను' మీరు తీసుకోండి, అని అనిపించండి నేను తీసుకుంటాను. సరేనా.

రా : ఏమయ్యా ప్రమోద్.

ప్రకా : ఆలోచించు ప్రమోద్.

జ : అంతా నీమీద ఆధారపడి ఉంది.

ప్రమో : అది ఊరికే యిచ్చినా తీసుకోకూడదని నా అభిప్రాయము.

ప్రకా : [illegible] !

రా : చంపావురా శనిగాడా !

జ : ప్రేత మొహం వేసుకొని నీకు కవిత్వమేమిటి. రిజిష్ట్రారు ఆఫీసులో సాక్షి సంతకాలు [illegible] !

వెం : నాయనా– నీఅమ్మ కడుపు చల్లగా రక్షించారు !

వెం : బాబూ నాడబ్బు ఇచ్చి నన్ను పంపెయ్యండి.

ప్రకా : అలాగే లెండి వెంకట్రామయ్య గారు, రేపు పదిగంటల తరువాత వస్తే Bank నుంచి తెప్పించి ఉంచుతాను. మీ సొమ్ముకు భయం లేదు లెండి !

వెం : భయం కూడానా. ఎంతమాట! సెలవు.

లోపల నుంచి సంగీతం.

ప్రమో : ఉశ్, ఉండండి ఎవరు పాడుతున్నది.

ప్రమో : ఒక అమ్మాయిలే.

[చప్పట్లు. మరొకటి మళ్ళీ
సంగీతం. మళ్ళీ చప్పట్లు]

జ : బాగా పాడిందండి చాలా బాగా పాడింది.

రా : చాలా హాయిగా పాడింది.

ప్రమో : దాని బొంద. ఏమిటా పాట. ఏడిసినట్టే ఉంది.

ప్రకా : ఏడిపించావులే నన్ను చాలు. ఇంకా ఏడి సినట్లు.

[ప్రవేశం హైమ.]

హై: ఏమండీ మా మయ్య గారూ. అంతా ఇక్కడ దాక్కొని కూడు పురాణం ఏమిటి! అక్కడ సంగీతం అవుతుంటేను !

ప్రమో : వస్తానమ్మా. ఇంకొక్క అయిదు నిమిషాలు.

హై : నాన్నా, నాన్నా, నా పుట్టిన రోజుకు నువ్వు Promise చేసింది జ్ఞాపకమున్నదా.

ప్రకా : ఏమిటమ్మా నాకేం జ్ఞాపకం లేదే. పెద్దవాడిని కాదూ.

హై : అలాగే పాపం. తపించుకుంటున్నావు గాని! నా దగ్గర ఎంత డబ్బుంటే ఇంకో అంత నువ్విస్తానన్నావు.

ప్రకా : అయితే ఎంతున్న దమ్మా.

హై : వెయ్యి రూపాయలు.

ప్రకా : ఏమిటి వెయ్యి రూపాయలే – చంపావు. ఎక్కడివి.

[ప్రవేశం. రాజ్యం.]

రాజ్యం : ఏమండీ ప్రమోద్ గారూ ఆ అమ్మాయి సగీతం బాగా లేదన్నారట. పాపం, ఎంతో నొచ్చుకుంటోంది.

ప్రమో : ప్రకాశం. హైమ అయ్యింది నేను వెదుతున్నాను. అయ్యో పాపం నొచ్చు కుంటోందా. నేను ఎవరిదో సరిగ్గా వినకుండా అన్నానండీ.

రాజ్యం : నిజంగా.

ప్రమో : నిజమేనండీ – బాగుండక పోవడమేమిటి కిన్నెరలా పాడింది.

హై : నాన్నా నా డబ్బు.

ప్రకా : ప్రమోద్ నీకో వెయ్యి రూపాయ లెక్కడివి.

ప్రమో : హైమ పాపం ఆమధ్య నా దగ్గిర దాచుకుంది. ఈవేళ తెమ్మంది అవి.

ప్రకా : ఆరి దుర్మార్గుడా !

ప్రమో : హైమా–మీ నాన్న ఇచ్చే వెయ్యి కాక నేనో వెయ్యి కూడా ఇస్తున్నానమ్మా ! నీ Plan అద్భుతంగా నెరవేరుతుం దమ్మా !

హై : మామయ్యగారూ ! ఇదేమిటి ! నేను మా నాన్నని Shock చేదామనుకుంటే మీరు నన్ను Shock చేస్తున్నారు. అనేక వేల నమస్కారములు. మీ దయ వల్ల వెంట నే Start చేస్తాను మా సమాజం.

ప్రకా : ప్రమోద్, మా యింట్లో ఏ వేళప్పుడు ప్రవేశించావో శనిలా వచ్చావు. కొంచె మించు మించు గా నా సంసారం చెడగొట్టావు. నా మర్యాద తీసేశావు. రెండు వేల రూపాయలు తగలేయించావు!

రా : వెధవ హరిశ్చంద్రుడిలా తయారైతే నేం బయలుదేరాడు!

జ : ఇలాటి వాళ్ళని అసలు గుమ్మంలోకి రానివ్వ కూడదు.

ప్రమో : క్షమించండి బాబూ! ఎరక్కపోయి ఇది తల పెట్టాను. ఇంక చస్తే నిజం చెప్ప నీ జన్మలో !

నేను మరచిపోయి 'సత్యం వద' అన్నాను. నా అభిప్రాయం 'సత్యం వధ' అని Good bye !

చలంగారి లేఖలు

శ్రీ చలం

భీమునిపట్నం
7—1—44.

My dear disappointer,

భీమ్లీ మీరు [illegible] ఏగిరిపోతాన నేనుఇక్కడి నించి లేచి పోతానో అనే భయమే నాకు లేకపోతే, ఇక్కడికి బదిలీ కావడానికి మీరు ఒప్పుకున్న దాకా మీకు విశ్రాంతి నిచ్చేవాణ్ణి కాదు, నిన్న రాత్రి లీలగారికి ఓ కల ఒచ్చింది. వినండి.

ఆమెకి చాలా జబ్బుగా వుంది. నేనూ, సౌ, చే, ఆ మనిని చూడ్డానికి ఎకూరనించో వొచ్చాము. చే, కిందికి వెళ్ళిమాకు భోజనం తెచ్చింది, చాపలకూరా, అన్నం, నేనుతింటో ఓముద్దని లీలగారిని తినమంటాను. ఆమెని డాక్టరు పాలు తప్ప ఏమీ తాగవద్దన్నాడు. అందుకని తిననన్నారు అన్నం. "నేను పెడుతున్నాను ఆరోగ్యం చేస్తుంది తినమం"టాను! నేను. ఇంతలో వారి ఇంటి పురోహితుడు, బహు శ్రోత్రియుడు కేసన్నగారు ఆమెని చూడ్డానికి వచ్చి కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. సినిమాలో మల్లే ఆయన తలలోంచి భగవాన్ ముఖం కనిపిస్తోంది. లీలగారికి, కేసనగారి మల్లే నే మామూలు కుశల ప్రశ్నలు వేసారు ఆయన. నేను లీలగారిని ఆచేప కూర ముద్ద తినమంటోనే వున్నాను. ఆ వొచ్చిన ఆయన "ఆయన తినమంటోవుంటే వినవేం?" అన్నారు.

" జబ్బు చేస్తుంది" అన్నారు లీల.

"కాదు, తిను. ఆయన చేత్తో పెడితే ఆరోగ్యం" అన్నారు ఆయన.

"భగవాన్ తినమంటోవుంటే తినవేం?" అన్నాను నేను.

"[illegible] యన? కాని- నాకు సందేహం రాని చలానికి భగవాన్ అని స్పష్టమే " అనుకుంటో అన్నం తిన్నారు లీల వారికి భోజనం ఎట్లా? వారు తిన తగింది మన ఇంటో ఏంలేదే" అన్నారు లీలగారు.

" భగవాన్, భోజనం చేస్తారా?" అని నేనడిగి చేస్తానన్నారు.

" చాపలు తప్పటం లేదు ఎట్లా ?" అంటారు లీల.

" ఏం భగవాన్. అన్నాను.

' చేపలు అలవాటు లేదు గానీ, తింటాను" అన్నారు భగవాన్.

నేను కిందికి వెళ్ళి చేపలకూర అన్నం తీసుకొచ్చి భగవాన్ ముందు పెట్టాను. అంతా అనుభవంగా ముళ్ళు తీసుకొని తిన్నారు ఆయన.

"ఇదేమిటి ? శ్రోత్రియుడు, కేసన్నగారు, అసహ్యపడకండా చేపలు తింటున్నారు" అనుకుంటారు లీల. భోజనం అయిన తరువాత లీల "నశ్యం కావాలా ? చుట్ట కాలుస్తారా" ? అన్నారు ఆయనతో.

"అలవాటు లేదు గాని చూస్తాను రెండూ తే"అని నశ్యం పీల్చి చుట్ట కాలుస్తున్నారు ఆయన. లీలగారు

ఆశ్చర్యంతో చూస్తే, నాతో, "మీకు నశ్యం అలవాటయింది. ఆయనచూసి మీరు చుట్ట ప్రారంభిస్తారా?" అన్నారు.

అట్లా నిశ్శబ్దంగా కూచున్నాము. సాయంత్రమయింది. చీకటి మసకల్లో భగవాన్ నుంచున్నారు. కేసన్న గారికి పంచా చొక్కా మాయమైనాయి. గోచీ మాత్రం వుంది.

"చీకటి పడబోతోంది, నేను వెడుతాను. మరిచి పోయాను, నీకోసం పళ్ళు పట్టుకొచ్చాను. నీకు ఆరోగ్యం కలుగుతుంది" అని ఆ గోచీ నడుం పక్క మడత లోంచి నల్ల ద్రాక్ష పళ్ళు తీసి బల్ల మీద పెట్టారు. శీలగారి కోసం భగవాన్.

"మమ్మల్ని తీసి వెళ్ళండి భగవాన్ మీతో", అన్నారు శీల.

"బలం పట్టనీ, వెనక నించి రండి" అని వెళ్ళి పోయినారు.

So my dear boy we are not so far off fast apprcching something profound.

ఇక్కడ నడిచేవాళ్ళు మూకస్థులూ నాట్యకారులూ కావాలట.

నా కథలు, గుజరాతీ, మరాటీ, ఉర్దూ, పంజాబీ లోకి నన్నడక్కుండానే తర్జుమా అయినాయని తెలుసా? కన్నడంలో, బెంగాలీలో చాలా కాలం నించి వాటికి పరిచయ మయింది. నా పుస్తకాలు కొన్ని మూడో ఎడిషను పడ్డాయి. అంతా శుభ్రుడు. ప్రస్తుతం, నేనూ, షా, శీలగారూ, ఆమె కుర్రాడు, ఇక్కడ ఉన్నాం. త్వరలోనే మేము చెదిరి పోవచ్చు మళ్ళీ కూడే ఆశతో. మీరిక్కడకి వస్తారని వెంకట్రావు గారు ఎంతో ఆశపడ్డారు. మీరే హెడ్మాస్టరు అయితే తాను ఆపనిలోంచి తగ్గడానికే మీ అభ్యంతరం లేదని వ్రాసి ఇస్తామన్నారు. భగవాన్ దగ్గరికి వెళ్ళి వచ్చిం తరవాత చాలా నెమ్మదిగా మంచిగా ఆయన మారారని అందరూ అంటున్నారు.

"మీ భగవాన్ పవరోయ్, అదంతా" అన్నారు డి. ఇ. ఓ. సత్యనారాయణ నేనిక్కడికి వచ్చాక. వెంకట్రావుగారిలో మార్పు వుంది. మనం నిస్సాంగత్యం ఎక్కువైనాయి. ఇది వరకు శీలగారు రోజుకి కనీసం ఎనిమిది గంటలు శరీరాలంకారానికి (Toilet) వినియోగించే వారు. ఒంటిమీద గాని, ఆ గొప్పచీరల మీద గాని, ఒక్క నలుసు దుమ్ము ఉండకూడదు. ఇప్పుడు ఒక్క గంట కొద్దిగా చూపు వాటిమీద. ఆస్తి, వాహ్యాళ్లు, నగలు, నీటన్నిటిమీద పట్టుపోయింది. ఆమె స్నేహితులకీ, బంధువులకీ, శత్రువులకీ ఆశ్చర్యం కలిగేట్టు కొత్త వ్యవహారాలే మానుకున్నారు. మనుషులతో, వ్యవహారాలతో, సంబంధాలే ఆగిపోయినాయి. మీరూ, నేనూ, ఈ నరకం లోంచి నడుస్తున్నా మన దగ్గరికి వచ్చిన వాళ్ళకి, క్రమంగా భగవాన్ తన సంగీతం వినిపించే వేణువుల్లా వుంటున్నాము. మనము అల్లరి ఆడిపించే ఇప్పుడు భగవాన్ పాదాల వద్ద మౌన ఆరాధకులం.

భగవాన్ మనయెడల ప్రసన్నుడు. నే నెప్పుడు యీ అలంకారంగాని, వ్యవహారాలుగాని, బంధువుల్నిగాని, మానుకోమని శీలగారితో అనలేదు. భగవాన్, సంగతి ఆమెతో మాట్లాడలేదు. నా సిద్ధాంతాలకీ, అభిప్రాయాలకీ ఆమె చాలా వ్యతిరేకం. ఆమె ఎప్పుడూ అంటూంది, భగవాన్ నన్ను స్త్రీ పురుషులకి ఉపయోగం లేకుండా చేసారని.

Yet she clings to me as to a raft, and Bhagvan does the rest.

భీ౹ప్లా

8—3—44

My dear Sukker,

"వీరు" అనే నామీద మెచ్చుకునే వ్యాసాన్ని నేను చూడలేదు. మెప్పులూ, తిట్లూ, ఇక్కడికి నాకు చాలా దూరం.

మీరు నామహాత్యానికి తగినంత మెచ్చుకో లేదని నా రాణీగారు డిజప్పాయింటు అయినారు. మీమీద కోపం కూడా వచ్చింది. "కాని ఆయన్ని ఏమీ అనలేను. ఆయన ఏకాదశి నాడు [illegible]. కాని నించీ ఆయన ఎంతో సానుభూతితోను, మర్యాదతోనూ గల మనిషి అని నాకు తెలుసు" నన్నారు ఆమె.

"[illegible] ఏమీ [illegible]. ఆయన పని పిల్లవాడు." అంది సౌరిస్.

"పసిలకి ముల్లు గుచ్చుకున్నా సహించలేని మనిషిలాగు అనిపిస్తారు" అన్నారు లీల.

ఎందుకో కాలమూ! ఎందాకాలం ఎక్కడ నుంటూనా? జూన సెలాఖరు లోపల భీ౹ప్లా వదిలి వెళ్ళడం ఘోర పాప మంటున్నారు. నేను ఎట్లా ఉన్నానా? ప్రేమ అంటే ఏమిటో ఇప్పు డిప్పుడే అర్థం తెలుసు కుంటున్నాను. నేను-ఇతరులకి ప్రేమ విలువల్ని ఇన్నేళ్ళు బోధించ చూసిన నేను ఈ ప్రేమబాధ నీతుల్ని భరించలేక, చాలా సార్లు తప్పించుకు పారిపోవాలని చూస్తాను, కాని అగ్ని పరీక్షని ఏడు ద్దేశ్యంతోనో నాకు భగవాన్ కటాక్షించారు. దాంట్లో నిలబడే శక్తి కోసం తపస్సు చేస్తున్నాను. కాని ఎంత బాధ!

భీమునిపట్నం.

17—4—44

My dear Dukker,

This breeze is unimaginably delicious. కాని ఊరు నిండా సిపాయిలు, సోల్జర్లూ.

నేనెట్లావున్నానా? Struggling and Struggling to get some light at this enmeshing and enthraling Romance.

ఇంకో కల నామితుర్రాలికి. ఇద్దరం ఘోరంగా పోట్లాడుకుంటున్నాము. దేనికోసం. ప్రేమ కోసం. ఒకరికి యింకోరం ఇంకొ ఎక్కువగా కావాలనే కోర్కె వల్ల, కోర్కెల్ని మనస్సుని నాశనం చేసుకోడానికేమో!

[illegible]

[illegible]

యేళ్ళు దాటిన వాళ్ళకి. లీలగారు వచ్చి.

"ఇదేమిటి పూర్వాచారానికి దిగుతున్నారే!" అన్నాను. అట్లానే ఉంది. ముసలి వాళ్ళకు [illegible] ఏమిటి? వాళ్ళు అనాథవలలో వుండిన వాళ్ళు. (అమాధ్య ఓకలలో ఒక నల్లని బ్రాహ్మడు ఆమెకి భూత భవిష్యత్తులు జాతకం చెప్పాడు.)

"ఈ బ్రాహ్మలలో నాకు జాతకం చెప్పిన బ్రాహ్మడు కొమ్ము చెంబు పట్టుకుని వస్తున్నారు. ఆయన వెనక ఎవర్నో తీసుకుని వస్తున్నారు" అన్నారు లీలగారు.

"ఎవరేమిటి? భగవాన్!!!"

వాళ్ళిద్దరూ వచ్చి కూర్చున్నారు. నేను అన్నీ మరచి భగవాన్ కేసి చూస్తున్నాను. "వారికి భోజనం ఏర్పాటు చేయించరేం?" అన్నారు లీల.

"ఇక్కడ ఎట్లా? లోపల ఏర్పాటు చేయిస్తాను" అన్నాను.

"మీరూ భోజనం చెయ్యండి వాళ్ళతో" అన్నారు లీల.

"కాదు నేను వడ్డిస్తాను భగవాన్ కి" పొద్దు ఎక్కుతోంది, మీరు"..."అదే బాగుంది నువ్వూ కూర్చో" అన్నారు భగవాన్.

మేము ముగ్గురం భోజనం చేస్తున్నాము. లీలగారు వడ్డిస్తున్నారు.

ఎన్నో పదార్థాలని ఎంతో సేపు మెచ్చుకుంటూ తిన్నారు, భగవాన్.

"చాలా బాగా భోజనం చేస్తారే మీరు భగవాన్, అట్లా తినేవాళ్ళని చూస్తే నాకు చాలా ఇష్టం' అన్నారు లీలగారు. భోజనం చేశాక బూరెలూ నెయ్యి ఇచ్చారు లీలగారు.

"ఇవి నాకు పడటం లేదు ఇప్పుడు వద్దు" అన్నారు భగవాన్.

అని బూరెల్ని తింటున్నారు భగవాన్. (కొద్దిరోజుల కిందట మాయింట్లో బూరెలు వండుకున్నాము. లీలగారు నన్ను ఆబూరెల్ని భగవాన్ కి పెట్టమన్నారు. నేను నవ్వాను.) 'మొన్న మేము బూరెలు వండుకున్నాము మీకు పెట్టమంటే ఈయన పెట్ట లేదు" అన్నారు లీలగారు.

"అవును అతనికి తెలుసు నాకు బూరెలు పడవని. అయినా ఆరోజున నాకు జబ్బుగా వుంది కూడాను." అన్నారు భగవాన్.

సంతర్పణ పందిట్లో తాంబూలం వేసుకుంటున్నారు వాళ్ళిద్దరూ.

ఆముసలాయన నశ్యంపీలుస్తో, భగవాన్ కి ఇచ్చారు. భగవాన్ పీల్చారు.

"భగవాన్ నశ్యం పీలుస్తారా?" అన్నారు లీల. "ఈ మధ్య ప్రారంభించారు. నేను పీల్చినన్నాళ్ళు నవ్వారు. ఆయనే ప్రారంభించారు" అన్నారు ఆ ముసలాయన. "నేనూ అంతే నండీ. చలంగారు పీల్చినన్నాళ్ళూ నవ్వాను. మొన్ననే తలనొప్పి వస్తే నేను పీల్చి చూశాను." అన్నారు లీలగారు.

"జాతకం చెప్తారా" అని లీలగారు ముసలాయన్ని అడిగారు. "భగవాను వున్నారు మరి" అన్నారాయన. "చెప్పించుకోండి. నేనుంటే నేం? నాకవేమీ పట్టవు" అన్నారు భగవాన్.

"పోయిన సారి జాతకం చెప్పేప్పుడు సందేహించాను. మీరూ చలంగారు కలిసి వుండరేమో నని. విడి పోతా రనుకున్నాను. ఇంక పరవాలేదు." అన్నారు ముసలాయన.

(ఈ ముసలాయన ఇంతకు ముందొకసారి లీలగారితో అమ్మా, చలం కలిసి వుండడం సందేహమని జోస్యం చెప్పారు.)

"ఇంత తెలిసిన వాళ్ళం మేమిద్దరం ఎందుకండీ అట్లా పోట్లాడతాము" అని అడిగారు లీలగారు.

"మనుషులు; మనుషులు!" అని గొణుక్కుంటున్నారు భగవాన్.

ఇంకా పెళ్ళి మూడు రోజులు (చే పెళ్ళి) బస ఇక్కడ ఏర్పాటు చేయిస్తాను." అన్నాను నేను.

"వద్దు! చాలా పనిఉంది. చాలా మంది చూస్తో వుంటారు నాకోసం. వెళ్ళాలి నేను. ఎక్కడికీ కదలను భోజనానికి. సంతర్పణ వెడదాం రమ్మన్నాడు

ఈయన.రానన్నారు. కాని చలం ఇంటో పండగ అంటే వొచ్చాను."

అని లీలగారితో భగవాన్ లేచి వెళ్ళారు. ఆఖరి కల.

ఈ కలలో విషయం అంతా ఒదిలినా, సంభాషణలలో సహా స్పష్టంగా జ్ఞాపకం వుంటే ఈ కలలు లీలగారికి రావడం ఎంత వింత! భగవాన్ తో సంబంధం లేని లీలగారికి, భగవానతో నా సంబంధం తెలీని లీలగారికి !

సంతోషించండి.

చలం.

7—5—44.

My dear Goose,

Can you imagine over the thrilling touch of this breeze !

భగవానుతో నింపివేయబడ్డాను. చాలా బలంగల దృష్టిని ప్రసరించారు నాపైన. పూర్వంలాగే నా ప్రణయ మందిరాన్ని ఏం చెయ్య తలచుకున్నారో భగవాన్!

[illegible] ఎట్లా పడ్డాయో మీరు ఆలోచించుకోగలరా? మన లేఖలుమాత్రం ఇంకా కొరత పడి వున్నాయి. ప్రచురణ కాకండా.

బెజవాడ బైలుదేరుతున్నాను.

బెజవాడ

19–5–44

My dear Coucher,

ఏం వ్రాయను మీకు? నేను బతికి లేను. **I am feeling dead** సూర్యనారాయణగారు నెల్లూరు మనుషుల కబుర్లు చెప్తూ భగవాన్ సంగతి మాట్లాడుతో మూడు రోజులున్నారు ఇక్కడ మాతో.

భగవాన్ ఎక్కడ వున్నారు, **poor Bhagvan** నిజంగా సహాయం చెయ్య గలగా ఆయన కి రాత్రిం బవళ్ళు ఆయన్ని తలుచుకుంటాను. **He is stony in this need of my dark house.** ఈ దురదృష్టపు కాలంలో నా అవసరానికి ఆయన రాయిలాగు కదలకుండా ఉన్నారు.

[illegible] అద్భుతను సంపాదించేందుకు నేను ఎదురు చూస్తున్నారు. నాకెవరు సహాయం చేస్తారు. ఎవరు దిక్కు. నాలోని భగవాన్‌తో నేనూ ఆమె తగాదా [illegible] నాకు.

• పుస్తకాలా ! పుస్తకాల ద్వారా నేను డబ్బు చెయ్యడమా ! ఆ ప్రమిదలక్కల మొనళ్ళని బతికించి [illegible] మనస్కరించదు. నేను నా ఉద్యోగం మానేసుకున్నప్పుడు, నాకా అవసరం పట్టవచ్చు.

బెజవాడ

[illegible]–6–45

My dear Couch,

ఇంద్రలోకంలో నిలవుండి, వచ్చానిక్కడికి. మనందరం భగవాన్ని ఒదిలేస్తే, ఆయన ఉపేక్ష చేసి ఏడిపించేందుకు ఆయనకి ఎవరుంటారు? ఇప్పుడు ఆయన పూనిన యీ రాత్రిమానమంతా ఆనందాశ్రువులుగా ఓనాటికి బద్దలవుతుందనే నా నమ్మకం.

Are you not moving at that hill or hell? మీ బడి తెరిచివుండాలి. మళ్ళీ ఆ పాఠాలు, మాదిరి పాఠాలు! అతుక్కు! ఈ బళ్ళు తగలబడా !

బెజవాడ
28-6-44

My dear jasmine,

రేడియోలో "శ్రీరామానీకు" అని పాడుతున్నారు. 'రామా' అని విన్నప్పుడల్లా మీరు జ్ఞాపకమొస్తారు.

కాలం చాలా హాయిగా గడుస్తోంది. లోకాన్ని ఇచ్చేవాడు, తీసుకొనేవాడు అనే పద్ధతిలో చూసినన్నాళ్ళు భగవాన్ తప్పకుండా ఇచ్చేవాడు మనకి, ఆయన పెద్ద అబద్ధీకుడు కాకపోతే, చాలా దగ్గిరిగా అనేకసార్లు ఆయన హస్తం కనపడుతుంది, నాకు.

బెజవాడ
7-9-44

My dear Kruger,

నిన్న సాయంత్రమే నా మిత్రురాలి దగ్గిర్నుంచి వచ్చాను. ఆమె చాలా జబ్బుగా వున్నారు.

ఆకరుణ కుమారెవరో నన్ను చూడ్డానికి రాలేదు. నా శిష్యుడు, త్వరలో నాకు గొప్ప ప్రమాదము రాబోతున్నాయని చెప్తున్నారు, నాకు. అదే నిజమైతే మన విద్యాశాఖకి ఎంతో ఆపద రాబోతోంది!

ఈలోపల శుక్రుడు లావణ్యమైన స్త్రీ శరీరాలలోకి నన్నులాక్కెడుతున్నాడు.

బెజవాడ
23-9-44

My dear Tad - pole

నా స్నేహితుడు ఆ వ్రాసిన ఉత్తరాన్ని, దానికి నేను వ్రాసిన జబాబు కాపీని పంపుతున్నాను మీకు. వాటినించి మీరు తెలుసుకోవచ్చు నా ఆత్మస్థితి.

మొన్న సౌరిస్ కి ఓ కలవచ్చింది. "నువ్వు ఆనా కళ్ళలో భగవాన్ని చూడగలిగితే, నువ్వు నవ్వేప్రేమకి అర్హవుతుంది, అట్లాకాక పోతే, అవ్యవహారం, తన్నేసుకొని ఒచ్చెయ్యి." అని మీరు నాకు వ్రాసిన మాటలే అది.

I am going through hell and heaven simultaneously. I entreat Bhagvan to give me strength to become the master of life or the weakness to become a blind slave to it.

ఆ వ్రాసిన ఉత్తరం.

"My dear Venkatachalam,

నీ ప్రేమగల ఉత్తరం. మనుష్యమనుష్యుల రక్తం గిల్లుతుందను కున్నాను. కాని నీ రక్తంలోంచి ఏమీ పోదీ తగ్గట్లేదు. d. h. లారెన్సు వంటి సృష్టి వేదాంతులూ, రచయితలూ మనిషి శరీర మానసిక ఐచ్ఛిక శక్తులు అతని కామ బలం మీద ఆధారపడి వుంటాయన్నారు. నీలో ఇదివరకు కన్న కామ్యస్పృష్టి ప్రాధాన్యం తగ్గడంచేత, నీ కామ ప్రాధాన్యం తగ్గింది, అనుకోవాలి నేను. కానీ చూడగా నీలో శక్తి అనేకముఖాల చెదరడం, పంచుకోడం మాని ఆ ఒక్క విషయంలోనే కేంద్రీకరించి వుండాలి. కానీ ఇంకా ఆ వ్యవహారం అసహ్యం పుట్టలేదా? ఈ కామ వ్యాపారాలలో అంతూ, మొహం మొత్తడం, తృప్తి తీరడం అనేవి లేవా నీకు? నీకొత్త స్నేహితురాలు నీకన్నా మనో వికాసంలో, చాలా తక్కువ స్థితిలో వుందని నా ఉద్దేశ్యం. అట్లాంటప్పుడు ఆమె స్నేహంలో ఆమెతో కాలం గడప

డంలో నీమనసుకి ఏమీ తృప్తి కలుగుతో ఉండదు. రంగు, పరిమళం, దేహాలస్పర్శ, శరీరపు ఒంపులూ వాటికి సహాయపడే చీరలు, నగలలోంచి వచ్చే శారీరక సంతృప్తిని నేనర్థం చేసుకోగలను. అవన్నీ కోర్కెని మండిస్తాయి. లిబిడో కామవాంఛని రేపుతాయి. కానికొంత కాలం గడిచాక ఒక్కొక్కప్పుడు కామ వ్యాపారం కాగానే, తెలివి గల వాళ్ళలో, సీరియస్ మనుష్యుల్లో, అసహ్యమూ, విసుఖత్వమూ, కలుగుతుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు సంభోగం జరుగుతూ ఉండగానే కలుగుతాయి [illegible] [illegible] ఉంది. ఎందుకంటే తెలుసు కోతగ్గవిషయం నిసంగతి.

నిజమైన అందం, దాని వెంట ఎప్పుడూ తృప్తిని, నశించని, సంతోషాన్ని తీసుకు రావాలి. **When a thing of beauty is not a joy for ever, you have to suspect the quality of the beauty** అట్లాంటప్పుడు దానిగాని అందం నిలకని సందేహించాల్సి వుంటుంది. పై మెరుగులు చూపే చవక వస్తువులోని అందం బుద్ధివున్న మనుష్యుల్ని తృప్తిపరచలేదు, ఈ విషయాన్నే ఇంకో విధంగా చూడవచ్చు, అందవికారం గాని, అసంపూర్ణం గాని. ఒక అందంలో సంపూర్ణంలో ఒక భేదంగా ఒక ప్రత్యేక మైన ఛాయగా చూడ వచ్చు. అట్లాంటప్పుడు ఆలోపం ఆవస్తువుకి ఎక్కువ అందాన్నిస్తుంది, తగ్గించదు. కాని ఇట్లాంటి దృష్టితో చూడాలంటే జీవితాన్నంతా సంపూర్ణంగా, ప్రపంచమంతా పూర్ణంగా, తీసుకోవాలి, అంతేగాని అందమైనదాన్నే ఏరుకునే దృష్టి ఉండకూడదు.

Sex had its part in my life. రంగులు, వొంపులు, ముఖవర్చస్సు, వస్త్రాభరణాలు, ఇవన్నీ కాక చెప్పలేనిదీ, ఇది అని నిర్ణయించ లేనిది, వీటివెనక వీటిని మించి వుండే లావణ్య విశేషం, వీటినన్నింటినీ ఎరుగుదును. ఒక్కొక్కప్పుడు శాస్త్రీయంగా **reactions** గమనించడానికే **experiments** చేశాను. కాని తత్ఫలితంగా చేదుగా, అసహ్యంగా **Feel** అయ్యాను. ఇంకా నా సంస్కారం వల్ల, విద్య వల్ల, రోగ భయం వల్ల, ఊరికే అసహ్యం వల్ల చాలా నన్ను నేను అణచుకున్నాను. మనిద్దరం కొంత కాలం కలిసి వుండే వీలు చిక్కితే బాగుంటుంది."

[illegible]

బెజవాడ

18—9—44

My dear,

నీ ఉత్తరం చాలా సరదాగా ఉంది. కాని [illegible] [illegible] **Anyhow you write so frankly charmingly sympathetically, and detachedly** ఇట్లాంటి ఉత్తరాలు చాలా అరుదు.

ఇప్పుడు తెల్లార కట్ట మూడు గంట లయింది. నీ ఉత్తరం, నన్ను సంగతుల్ని, స్పష్టంగా, **Precise** గా ఆలోచించేటట్లు చేసింది. కాని ఇప్పటికీ నీకుగాని నాకుగాని స్పష్టమయ్యేట్టు రాయలేనను కుంటాను. మనసులోపలికి చూసుకుంటే, సంగతులూ, స్పష్టము అవుతాయి. ఇంకా వెనక్కి వెళ్ళిచూశామా, దానిసబ్ కాన్షస్ స్థితిని చేరుకుంటాము. అక్కడ అంతా కంప్లెటడ్ అండ్ హేజీ. వెనక ఎక్కడో సత్యం వుండిగావును.

నీ వుత్తరంతో సంగతుల విషయం,

మొదట నే ఓ సంగతి ఒప్పుకోవాలి మనం. నాది అసాధారణమైన భావోద్రేక రసాపూర్ణమైన నిర్మాణం లాగువుందని. స్త్రీ ప్రేమ తప్ప, జీవితానికి నాకు వేరే అర్థం లేదు. ఎప్పుడూ లేదు. ప్రేమ చాలునని నేను తృప్తి పడ్డనాడు, ఈలోపల ఆధ్యాత్మిక ప్రేమని నేను పొందగలిగితే నే తప్ప జీవితం నాలో అంతమౌతుంది. నేను ప్రేమించని సమయాల్లో బతికిలేనన్న మాట, ప్రేమను చాలా సంకుచితమైన అర్థంలో తీసుకున్నప్పుడు కూడా. ఇంక ముందు ఏ ప్రేమవ్యవహారం రాబోతుందా అనే నిరీక్షణతోటే గడుపుతూ వుంటాను.

అంతకన్నా దేనికి బతకాలో నాకు అర్థంకాదు. మనుషులు సంపాయిస్తో తింటో పోట్లాడుతో ఇట్లా ఎందుకు బతుకుతారో, అని సందేహం.

ప్రాయాల నే కుతూహలం నాలో తగ్గలేదు. [illegible] నవంతుణయ్యాను. సంగతులు తెలుసుకున్నాను.

All aritists are unbalanced and restless. The creative urge is only their maladjustment to life. They are gifted and cursed with such high tension and uncomtrolable surge of emotion that they fail incordination the ordinary man feels so easy to effect.

ఆర్టిస్టులు అశాంతితో కొట్టుకుంటుంటారు. వీళ్ళకి స్థిమితం తక్కువ. జీవితానికి వాళ్ళల్లో సమన్వయం కుదరక పోవడమే వారి కళా సృష్టికి మూలం. సాధారణులు సులభంగా చేసుకోగల సమన్వయం వాళ్ళకి చేతకాదు, వాళ్ళలో కలిచే భావోద్రేకం వల్ల?

ప్రస్తుతం నాకు ప్రేమనించీ తన్మయత్వం నించీ పరిపూర్ణమైన వింతశాంతి, ఆనందం కలుగుతో వుండడం వల్ల ప్రత్యేకంగా శృంగారంలో నన్ను నేను బహిరంగ పరుచుకునే అవసరం కలగడం మానేసింది. నా జీవితమే ఒక శృంగార గీతం అయిపోయింది. అది గాక అంతరాంతరమైన మనోభావాల్ని ప్రపంచపు మలిన దృష్టికి విప్పడంలో గల వానిటీ, అల్పత్వం చాలా బలంగా తట్టాయి నాకు.

ప్రేమ అనుభవానికి మనోనిశితత్వం చాలా అనవసరం. స్త్రీలో అభ్యంతరం కూడాను. ఈ నాటి ప్రజల్ని పట్టిన గొప్ప పీడ అది. మన మనోవీధుల నించి ఆలోచనల నించి తృప్తిని పొందగల మని గొప్పగా గర్వ పడుతున్నాను.

It is a low kind of sublimation of our healthy instincts, from which we are too weak, indolent and respectable to take full enjoyment. Nothing is more bare and arid than intellectual life, unless it adds glamour to wards more light and opens avneues to our physical enjoyment.

మనసులో వున్న సహజమైన కోర్కెల్ని తృప్తి పరుచుకోనే చాతగాని మార్గం యీ మనోప్రాబల్యాన్ని మానుకోని బాధ పడడం. మనుష్యులికి కావలసిన [illegible] అధికం చేసి దుకు నూతన మార్గాలని చూపితేనే గాని, మనసు కొత్తే పట్టీలని చూస్తూ కూచోటమంటే వంధ్యత్వం ఇంక దేంట్లోను ఉండదు.

కాని ఈ రెండు ఆనందాలకీ అంత వ్యత్యాసముండా. అందమైన అమ్మాయి బొమ్మని అనుభవిస్తే అది చాలా కళావంతమూ సంస్కార వంతమూనూ. ఆ బొమ్మనే ఆధారమైన అమ్మాయి వంక అంతగట్టిగా

చూశారా. అది యింద్రియ లోలత్వమూ నీచ భౌతిక కాంక్ష అయింది.

ఇంక సెక్సువిషయాలలో తృప్తి అనేది లేదా? అని నువ్వు నన్నడిగితే జీవితంమీద తృప్తి అనేది వుందా అని అడుగుతాను. సెక్సులో తృప్తి పడవచ్చు, మోహం మొత్తవచ్చు, కాని అందం [illegible] ప్రేమ వీటిల్లో చాలును అనే అంతం వుంటుందా? ఆ అంతమే కలిగిన నాడు, అదే మృత్యువు. శీలగారి విషయం నువ్వు ఎవరి నించి విన్నావో నాకు తెలీదు. ఆమె మనోదృష్టి, ఖడ్గపు అంచువలె తళుక్కుమని వెలుగుతుంది. ఆమె ఇన్‌ట్యూషన్ అంతరంగిక దృష్టి హృదయంలోకి చూసుకు వెళ్తుంది.

The last shade of falsehood, semblence hesitation, or worldiness, is easily laid bare- a slip in a word, a covering over a cowardly act are mercilessly exposed before her sight.

She says "love is never blind. It flares in a thousand search lights. But since it is love that unveils, the blemishes are understood and kissed away in tenderness."

నిజం ప్రేమలో మనోసునిశిత్వం చాలా అవసరం. నేను మేధావంతులల్లో ఒకడనని నువ్వు నిస్సందేహంగా ఒప్పుకుంటావు. ఈనాటికీ ఇట్లా శృంగారంలో పడిపోయినా నేను చాలా కష్టమైన పుస్తకాన్నిగాని, జ్ఞానులైన మిత్రులతో సంభాషణని గాని, సంతోషంగా నడపగలను. కాని నేనూ ఆమె వరుసగా పదిహేను రోజులు, ఇంతటి ప్రసక్తి కనబడకుండా లోకంనించి తలుపులు మూసుకుని ఒకరితో ఒకరం జీవిస్తాము, గాలీ కాంతీ ఆకాశం మాత్రమే మా మిత్రులుగా. చదవం ఎక్కువ మాట్లాడం, సెక్సుడా అధికం కాదు మామధ్య. ఇద్దరం కలిసి ఉండడం లోని ఆనందం. నేను ఆమెకళ్ళ అగాధాలలోకి, చూస్తే నా మంత్రంలో ఆమె కట్టుపడడం!

సంభోగాలలో నాకెన్నడూ తిరుగుబాటు కలగలేదు. సంగతేమిటంటే ప్రేమించంది స్త్రీని అనుభవించడం నాచేతకాదు. ప్రేమించినా ఆమెనించి ఏదీ నన్ను అసహ్యపరచదు. నా ప్రేమలో సంభోగానికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యమైన స్థానంలేదు. సంభోగం వల్ల కలిగిన దాన్నికన్నా ఉన్నతమైనది తృప్తినిచ్చేది ఏదో [దానికి పేరులేదు] ఇస్తాను, తీసుకుంటాను. అది ఆ ప్రత్యేకమైన శిలవ సంభోగకాలానికి, గొప్ప గాఢత్వాన్ని, రసికత్వాన్ని, అందాన్ని, ఇంకా నువ్వు ఒప్పుకుంటే నిర్మలత్వాన్ని ఇస్తుంది.

అవును

A thing of beauty is a joy for ever

అందమైన వస్తువు ఎన్నిటికీ ఆనందదాయకమే. కానీ చాల స్వల్పంగా వున్నాయి, యీ ప్రపంచములోని వస్తువులు. అంతకన్న వాస్తవం ముఖ్యం ఏమిటంటే, అందాన్నించి సంతోషాన్ని పొందగలవారి సంగతి ఎత్తనే అక్కరలేదు.

నిరంతరానందదాయకమంటే అప్పుడప్పుడు ఏదో ఓనిమిషం ఆనందం ఇవ్వడం అనికాదు. నేను ఆమాటకి ఇచ్చే అర్థం వరసగా, ఏకదీక్షగా, చాలాసేపు కాకపోతే మనసులో వెనకగా అణిగి అణిగి ఎల్లప్పుడూ ఆనందం యిస్తూనే వుండాలని నాఅర్థం. పోనీ పటాలనుంచైనా ఆకాశాన్నించైనా అట్లాంటి ఆనందాన్ని పొందుతున్నారా ప్రజలు! పోనీ తుచ్ఛమనే స్త్రీసంపర్కంనించి కాకపోతే పోనీ!

చిత్ర పాత్రికలు

శ్రీ విశ్వకర్మ

ఈ చిత్రపాత్రిలని "బీదరుపాత్రలు" అని కూడా అంటారు. ఈ పాత్రిలు తయారుచేసే పరిశ్రమ అంతరించి పోకుండా ఉండాలని అంటే దీనికి మనం చాలా సహాయం చేయవలసి ఉంటుంది. బీదరు పాత్రలు అనే పేరు బీదరు అనేపట్టణంనించి వచ్చింది. ఈ నగరం క్రీస్తుపూర్వం నాలుగవ శతాబ్దిలో ఒకహైందవ రాజుచే నిర్మించబడినట్లు తెలుస్తుంది. ఇది హైదరాబాదుకి పశ్చిమోత్తరంగా ౭౫ మైళ్ళ దూరంలో హైదరాబాదు రాజ్యంలో అంతర్భాగంగా ఉంది. అసలు బీదరు మొట్టమొదట ఆ పేరుతో వెలిసిన హైందవ రాజ్యానికి ముఖ్యపట్టణంగా ఉండేది. తరవాత దాన్ని మహమ్మదీయులు జయించాక బహామనీ సుల్తానులకు కూడా అది ముఖ్యపట్టణంగా వుండేది. మొట్టమొద

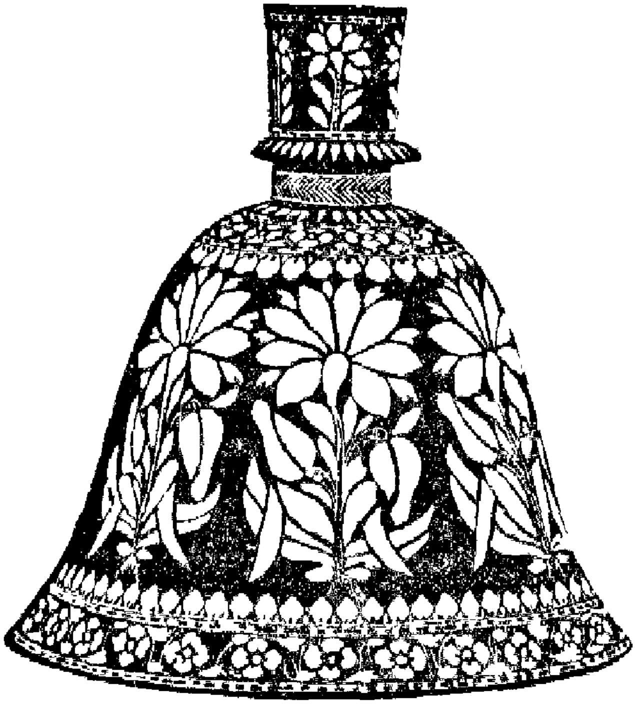

ట ఆ రాజ్యానికి అధిపతిగా వుండే హిందూ రాజు దేవతా పూజకోసం ఈ చిత్రపాత్రికలు తయారు చేసినట్టు తెలుస్తూంది. క్రమంగా ఆ తరవాత వచ్చిన హిందూ రాజులు కూడా ఆ కళ కొంచెం కొంచెంగా అభివృద్ధి చేస్తూ వచ్చారు. కాని మహమ్మదీయ రాజుల పరిపాలలో ఈ కళ బాగా అభివృద్ధి చెందింది. మహమ్మదీయ రాజులు తమ దేశంలో పరిశ్రమలకి అభివృద్ధి కలిగిస్తూ భారత దేశంలో ఇతర ప్రాంతాల నించి ఇంకా ఇతర మహమ్మదీయ రాజ్యాల నించి కొత్త పరిశ్రమలు కొత్త కళలు తమ రాజ్యాలలో ప్రవేశ పెడుతూ ఉండేవారు.

మిగతా పరిశ్రమల్లాగే ఈ పరిశ్రమ కూడా మహమ్మదీయ రాజ్యపతనంతో అంతిమ దశకు వచ్చింది. ఈ పరిశ్రమకి చివరికి ఎల్లాంటి అవస్థ పట్టిందంటే, ఈ పరిశ్రమ చాలా అభివృద్ధికి వచ్చిన ఔధ్‌లోనే అది నామమాత్రావశిష్టమైంది. ఒక పది సంవత్సరాలు గడచిన తరవాత ఔధ్ గజెట్‌లో ప్రకటింప బడిన లక్నో పరిశ్రమలలో దాని పేరే కనబడదు. లక్నోలో ఈ పరిశ్రమ ఒక శతాబ్ది వరకూ చాలా అభివృద్ధిలో ఉండేది. ౧౯ వ శతాబ్దం చివర వ్యవసాయ పరిశ్రమల శాఖవారు పశ్చిమోత్తర రాష్ట్రంలో పాశ్చాత్యులలో ఈ పరిశ్రమలో తయారయి

న వస్తువులు ప్రచారం చెయ్యడానికి ప్రయత్నించారు. పైన చెప్పిన వ్యవసాయ పరిశ్రముల శాఖ మెల్‌బర్న్‌లోను, సిమ్లాలోను, కలకత్తాలోను, ప్రదర్శనాలు జరిపారు. పై ప్రదేశాల్లో బీదర్ చిత్రపరిశ్రమంకు ప్రత్యేకాదరణ ఉండడం ఈ ప్రదర్శనాల వల్ల

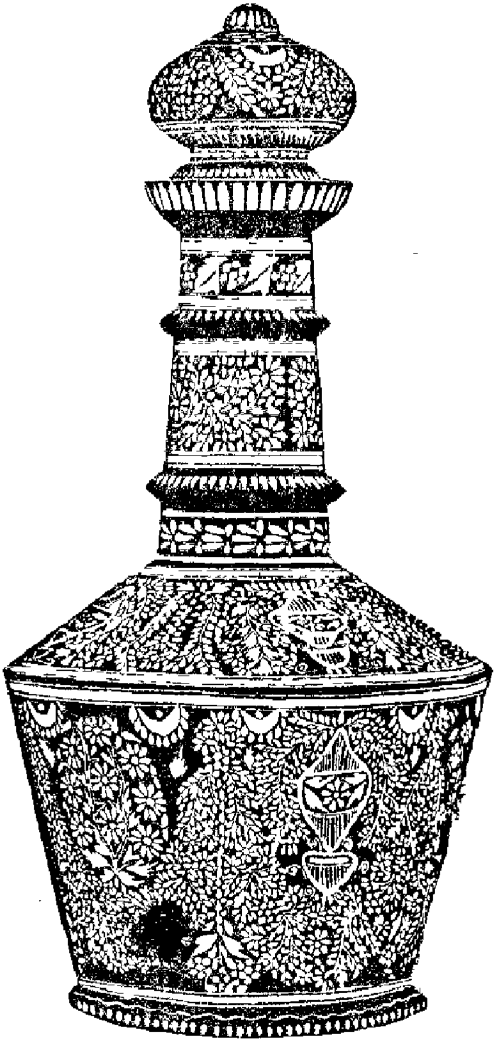

కొంత మంచిపని జరిగింది. ౨౦ వ శతాబ్ది ప్రారంభంలో కూడా వీటికి ఆయాప్రదేశాల్లో కొంత ప్రాచుర్యం ఏర్పడింది.

బీదరు పరిశ్రమలు అభివృద్ధిలో ఉన్నరోజుల్లో హుక్కాలు, కూజాలు, పీకిదానులు, పాన్‌దానులు, అప్పుకోరాలు, చిన్నచిన్నగళాసులు, పూలకుండీలు, పళ్ళాలు, జంగిల్లుతయారుచేసే వారు.

ఈ మధ్యన కొంత కాలం దాకా ఈ బీదరు పరిశ్రమకు బీదరు, లక్నో, వంగ దేశంలోని పూర్ణియా ముర్షిదాబాదులు ప్రధాన స్థానాలుగా ఉండేవి. కాని యూరపులో ఈ పారిశ్రామిక కేంద్రాల్లో తయారయిన, సిగరెట్ కేసులు, కత్తిపిడులు, మొదలైన వాటికి ఎక్కువ గిరాకీ ఉండడం వల్ల, మన దేశంలో అనేక ప్రాంతాల్లో ఈ పరిశ్రమలు ప్రారంభించారు.

ఈ చిత్ర పాత్రికలు తయారు చెయ్యడం ఇంచుమించుగా అన్ని ప్రాంతాలలోను, ఒక మాదిరిగానే ఉంటుంది, మొట్టమొదట ఒక విధమైన మట్టితో ఒకమాదిరి పాత్ర తయారు చేస్తారు. ముందుమట్టిసన్నగా పిండి కొట్టి దానిలో ఆవుపేడ కలిపి, తరిమెన మీద వేసి, ఎండగానే కావలసిన ఆకారంలోనికి మారుస్తారు. ఆ తరవాత మైనము, నూనె

కలిపి మరిగించి ఆ ఆకృతికి పూసి, ఎండబెడతారు. తరవాత దానిని మళ్ళీ తరిమెర మీదపెట్టి బాగా నున్నబడేటట్లు చేస్తారు. పెమ్మట మట్టితో ఇంకొక పూత పూసి ఎండబెడతారు. ఆ ఎండబెట్టిన ఆకృతికి రెండు ద్వారాలు ఉండేటట్లు చేస్తారు. అటు పెమ్మట దానికి కొంచెం వేడి తగలనిస్తారు. ఆ వేడివల్ల లోపల ఉన్న మైనం కరిగి, ఆ ద్వారాల గుండా ప్రవహిస్తుంది. కాని కరిగిన లోహం లోపలికి ప్రవేశించడానికి కావలసిన అవకాశం మాత్రం మిగలనిస్తుంది. ఈ లోపల పోతపోయడానికి ఉపయోగించే లోహం రాగి, తుత్తునాగము, అనే రెండు లోహాలు కలపగా ఏర్పడినది. ఈ మిశ్రమ లోహం అనేక ప్రదేశాల్లో అనేక విధాలుగా మారుతూంటుంది. బీదరులో చాలాకాలం నించి అనుశ్రుతంగా వచ్చే ఆచార ప్రకారం పదహారు వంతులు తుత్తునాగము ఒక వంతు రాగి కలిపి ఈ మిశ్రమ లోహం తయారు చేసేవారు. కాని క్రమంగా దీనిలో అనుభవం గడించిన కొద్దీ నాలుగు వంతులు తుత్తునాగము, ఒక వంతు రాగి, కలపడం ప్రారంభించారు. పూర్ణియాలో ౧౭౬ తుత్తునాగము పాళ్ళకు ౯ పాళ్ళు రాగి కలుపుతారు. కొంత కాలం పోయాక ఈ మిశ్రమ లోహంలో సీసం కూడా కలపడం ప్రారంభించారు. అటు తరవాత ఒక చోట ఈ మిశ్రమ లోహంలో ౩౬౦ గ్రెయినులు తుత్తునాగము, ౨౬౦ గ్రెయినులు రాగి, ౧౧౪ గ్రెయినులు సీసము కలిపినారు. ఇదే కాక వారి శ్రామికుల అలవాట్లను బట్టి చూస్తే ఒకసారిగా వాళ్ళు ౧౬ ఔన్సుల రాగి, ౨ ఔన్సుల సీసము ౨ ఔన్సుల తగరము కలిపి కరిగించి అల్లా తయారయిన మిశ్ర లోహంలో ప్రతిమూడు ఔన్సులకు ౧౬ ఔన్సుల తుత్తునాగము, కలిపి, కరిగిస్తారని తెలుస్తూంది. మూర్షిదాబాదులో తయారయ్యే మిశ్ర లోహంలో ఇప్పుడు సీసం కలవడం లేదనీ, తగరం కలుస్తూందనీ తెలుస్తుం.

ది. లక్నోలో రాగి, తుత్తునాగమే కాకుండా ఇంకా ఎక్కువ గట్టిగా ఉండడానికి ఉక్కు బీడు కూడా కలుపుతారని అంటున్నాము. లక్నోలో ౮ ఔన్సులు రాగి, ౮ ఔన్సుల ఉక్కు బీడు ౧౨ ఔన్సుల తుత్తునాగము కలిపి, ఈ మిశ్రమ లోహం తయారు చేస్తారు. అందుచేత, అనేక స్థలాల్లో ఉపయోగించే మిశ్రమ లోహం పరిశీలిస్తే ఈ విషయంలో స్థిరమైన నియమాలేవీ లేనట్లు కనిపిస్తూంది. చిరకాల అనుభవాన్ని బట్టి ఎలాంటి మిశ్రమ లోహం అనుకూలంగా ఉంటే ఆలాంటి దాన్నే వారి శ్రామికులు వాడుతూన్నట్లు తెలుస్తుంది.

సామాన్యంగా పాత్రల నిర్మాణానికి ఉపయోగపడే రాగీ, తుత్తునాగమూ కలపడానికి, రెండుమట్టి మూసలు వాడుతారు. వీటిలో ఒకటి పెద్దది గాను రెండోది చిన్నదిగాను ఉంటుంది. ఈ రెండింటి లోపలా పైనా కూడా బొగ్గు ఆవుపేడతో సన్నని పూత పూస్తారు. దీనివల్ల నిప్పులో ఉంచి నప్పుడు ఎక్కువవేడివల్ల ఈ మూసలు పగిలి పోకుండా ఉంటాయి. కరిగించడంలో కూడా ఒక పద్ధతి ఉంది. తుత్తునాగము పెద్ద మూసలోను రాగి చిన్నమూస లోను ఉంచి కరిగిస్తారు. ఆ తరవాత ఆ రెండు మూసలూ పేడ పిడకల దాలిలో ఉంచుతారు. వాటి పైన కూడా పేడ పిడకలు వేస్తారు. అటుపైన కట్టెపుల్లలు పెట్టి కొలిమి సహాయంతోగాని వెదురుగొట్టం సహాయంతోగాని గాలి ఎక్కువ అయ్యేటట్లు ఊదుతూ క్రమక్రమంగా వేడి ఎక్కువ అయ్యేటట్లు చూస్తారు. రెండు లోహాలూ కరగగానే, కరిగిన రాగి తీసి కరిగిన తుత్తునాగం ఉన్న మూసలో పోస్తారు. ఆ తరవాత మళ్ళీ బాగా వేడి ఎక్కువయ్యేటట్లు కొలిమి ఊదుతారు. దాంతో ఆ రెండు కలిసిన మిశ్ర లోహం తయారౌతుంది. ఈ మిశ్రలోహమే వీరు చిత్ర పాత్రికలు తయారు చెయ్యడానికి ఉపకరిస్తుంది. పాత్రలు తయారయ్యేటప్పుడు కరగడంలో సున్నమైపోకుండా ఉండడానికి మైనమూ, ఒక విధమైన జిగురూ కలిపి మూసలో వేస్తారు. లోహాలు పూర్తిగా కలిసిన తరువాత మిశ్రమ లోహము రంధ్రాలద్వారా పోతలో ప్రవేశిస్తుంది. పోతపోసిన పిమ్మట లోహం చల్లారగానే పైనున్న బద్దలు కొట్టి పాత్ర ఇవతలకు తీస్తారు. ఆ ఇవతలకి తీసిన పాత్ర చూడడానికి మొద్దుగా కనుపిస్తుంది. కాని దానిని తరిటున మీద పెట్టి మెరుగు వచ్చేటట్లు చేస్తారు. ఇంతవరకూ పాత్రలు ఎక్కువగా కమ్మరులే తయారు చేస్తారు. ఈ పాత్రలు తయారైన పిమ్మట వాటి మీద

లతాదులు చెక్కడానికి మరి ఒకరకం పనివారికి ఒప్పగిస్తారు.

ఈ చెక్కడపు పనివారు పాత్రపైభాగం నల్లగా కనిపించడానికి కాపరు సల్ఫేటు ద్రావకం పోస్తారు. దీని వల్ల చిత్రాలు గీయడం పని చాలా తేలిక అవుతుంది. ఈ రేఖలను అనుసరించే చెక్కడపు పనివారు ఆకారాలు స్పష్టముగా చెక్కుతారు. ఈ ఆకృతులు చెక్కడానికి చాలా సున్నితమైన పనిముట్లు వస్తువు లుంటాయి. ఈ తరవాత ఈ పాత్రల మీంద వెండి బంగారాల పని చేయడానికి వీటిని నునుపుగా తయారు చేయవలసి ఉంటుంది. అందుకని వేరే సున్నితమైన పనిముట్లు ఉపయోగిస్తారు.

బీదరు పాత్రాలు అలంకరింపడానికి వెండి,బంగారము కూడా వాడతారు. బీదరులో రాగి కూడా వాడడం ఉంది. పలచని వెండి బంగారాల రేకులు తెచ్చి, మైనము మీందగాని, జిగురు మీంద గాని పరుస్తారు. దాని వల్ల పైనవేసిన బంగారు వెండి రేకులు జారిపోకుండా నిలువబడి ఉంటాయి, తరువాత పాత్రల మీంద చెక్కడం వల్ల ఏర్పడిన పల్లాలలో ఒక్క పలచని కాగితము వేసి నొక్కి చెక్కడపు పని గుర్తులు పడేట్లు చేస్తారు. ఆపైన ఆకాగితము తీసి బంగారు వెండి రేకుల మీంద వేసి ఆరేకులు ఆనుకూలమైన పరిమాణము కలిగేటట్లు ఖండిస్తారు. తరవాత రేకుల ముక్కలు తీసి పాత్రల మీంది పల్లాలలో వేసి గట్టిగా అతుకుకొనేటట్లు చేస్తారు. చెక్కడపు పని లోతుని బట్టి పైన అతికిన రేకుల గట్టిదనము ఆధారపడుతుంది. ఈవాడిన రేకుల మందమునుబట్టి వెండి బంగారు రేకుల విలువనుబట్టి పనివాడితనమును బట్టి పాత్రల ధర నిర్ణయిస్తారు. సామాన్యపు పాత్రలకు చాలా పలచని రేకులు వాడతారు. చిరకాలము నిలవ ఉండాలని అనుకున్న పాత్రలకు రాగి బంగారాల తీగలు వాడతారు. ప్రపనితో వెండి బంగారాల రేకులు అతికించడం పూర్తి అవుతుంది. దీని తరవాత పాత్రఅడుగున కిరిగిన లోహము పోవడానికి తెరిచి ఉంచిన కన్నము సీసముతో మూసి వేస్తారు. తరువాత ఒక సున్నితమైన ఆకురాతితో పాత్రపైభాగము అంతటికి మెరుగు పెడతారు. పూర్ణకియాలో లక్కతో గాని, కోరండ్రం (Coru ndrum)తో గాని,మసి బొగ్గుతో గాని పాత్రలు శుభ్రపరుస్తారు. ఆతరవాత బంగారు వెండి అతికించిన భాగము గాక మిగిలిన భాగము అంతా నలుపు చేయ వలసినదే తరవాయి అవుతుంది. దీనికి బీదరులో నవా

సారము, సూరేకారము, ఉప్పు నీళ్ళతో కలిపి తయారు చేసిన ముద్ద వాడతారు. ప్రక్రియాలో నాలుగు పాళ్ళు నవాసారము. ఒక పాలు శుద్ధి చేయని సూరేకారము అయిదు పాళ్ళు శుద్ధిచేసిన సూరేకారము కలిపి ఒక రకమైన నూనెతో తడి చేసి దానికి కొంచెము బొగ్గు పొడి కలుపుతారు. ఇది ప్రక్రియా [illegible]. మూడవ విధానములో సూరేకారము, నవాసారము, తెలిమంటి, మైలతుత్తము నీళ్ళతో కలిపి ఒక ముద్ద తయారుచేసి దానితో పాత్రలు శుద్ధిచేస్తారు. ఈ నల్లరంగు వేయడానికి ముందు పాత్రలు సన్నని నిప్పుసెగ మీద ఉంచి, పైన చెప్పిన ఉంచిన ముద్ద పట్టించి నాలుగైదు గంటలు నిప్పు మీదనే ఉంచుతారు. చల్లబోయిన తరవాత ఆ ముద్ద బాగా కడిగివేసి నీళ్ళతో గాని, ఆలివ్ నూనెతో గాని శుభ్రం చేస్తారు. ఇంతటితో బీదరు పాత్ర తయారయిన దన్నమాట. పాత్రలకు ఈ విధముగా నల్లరంగు వేయడం వలన పైకి అతికించిన వెండి, బంగారాలకు ఏమీ చేడు రాదు. పైగా ఈ రంగువల్ల వాటికి తళతళ ఎక్కువ అవుతుంది. బీదరు పాత్రలకు తుప్పుపట్టదు. సుత్తి పుచ్చుకొని కొట్టినా అవి సొట్టలు పడవు. పెద్ద ఎత్తునుంచి పడవేసినప్పుడు కాని, బలమైన గొడ్డలితో కొట్టినప్పుడు కాని అవి బద్దలవడము జరుగుతుంది, కాని సామాన్యంగా ఒక పట్టాన అవి బద్దలు కావు. బీదరులో సున్నితంగా ఈ వెండి, బంగారాలు అతికించే నేర్పు చూస్తే మనకెంతో ఆశ్చర్యము కలుగుతుంది.

ఈ పాత్రలమీద చెక్కడపు పని సామాన్యముగా లతలకీ, పువ్వులకీ సంబంధించినదిగా ఉంటుంది. బీదరలో ఈ పని సహజ సౌందర్యముతో మెరుస్తూ ఉంటుంది. ఉత్తర హిందూస్థానములో తయారయిన పాత్రలలో చెక్కడపు పని కొంచెము కృత్రిమంగా కనిపిస్తుంది. ప్రక్రియాలో చెక్కడపు పని పైనా తీగలాగ కనిపిస్తుంది. సర్ జార్జ్ బర్డ్‌వుడ్ ఈ పైని సంప్రదాయము సిక్కింనుంచికాని, భూటాన్ నుంచి గాని మనకు చేరినట్టు చెపుతున్నారు. లక్నోలో తయారు చేసిన పాత్రల మీద చెక్కిన లతలలో ఒక చేప కనిపిస్తూ ఉంటుంది. ఔధ్ నవాబులకు ఈ చేప పతాక చిహ్నంగా ఉండడమే దీనికి కారణము. ఔధ్ నవాబులు మత్స్యాన్ని కళాధిక్యతకు అలంకారానికి ఒక గుర్తుగా వాడేవారు. ఈ మత్స్యము కొంత సహజముగాను, కొంత కృత్రిమముగాను కనిపిస్తుంది. క్రమంగా ఈమత్స్యకా

రమే లక్నో పాత్రల మీద విరివిగా ప్రవేశించింది.

పూర్ణియాలో రెండు రకాల పాత్రలు తయారు చేస్తారు. వీటిలో అత్యుత్తమమైన వాటిని 'ఘర్కి' అంటారు. వీటి చెక్కడపు పని చాలా సన్నితం గాను, స్పష్టంగాను, ఉంటుంది. రెండో రకం పాత్రలను 'కిర్కిబ్రి' అంటారు వీటిమీద లతలు, పువ్వుల పనివాడితనము రెండింటా రంగా ఉంటాయి. లక్నోలో 'గర్ంబులాంద్' అనబడే బీదరు పాత్రలు తయారు చేస్తారు. వీటిలో చెక్కడపు పని కొంత పైపైనే కనుపిస్తుంది. ఇది దక్షిణహిందూస్థానములో ప్రచారములో ఉన్న అనేక రకాల రాగి, ఇత్తడి చెక్కడపు పనులకు అనుకరణము. ప్రాకా ఇది తంజావూరు చెక్కడపు పనికి దగ్గరగా కనిపిస్తుంది. తంజావూరు పాత్రలలో రాగి పాత్రల మీద ఇత్తడి పాత్రలమీద వెండి చెక్కడపు పని చేస్తారు. జారుబులాండు పాత్రలు తయారుచేయడము బీదరు పాత్రలు తయారుచేయడమూ, ఇంచుమించుగా ఒకటే విధముగా ఉంటాయి. జార్బులాండు పాత్రలలో వెండి, బంగారాలు అతికించడానికి లోతుగా చెక్కడానికి బదులు, అని పైన అతికించడమే జరుగుతుంది. జార్బులాండు పాత్రలలో అసలు వెండి అతకడానికి బదులు అప్పుడప్పుడు పూతవెండి వాడడం జరుగుతుంది

పైవర్ణననుబట్టి బీదరు పాత్రలను తయారుచేయడము మూడు విధములుగా ఉంటుందని తేలింది. దీనికి మూడు రకాలైన పనివారు ఉంటారు. మొదట కొంత మంది పాత్రలు పోతపోస్తారు. తరువాత కొంతమంది వాటి మీద చెక్కడపు పని చేస్తారు. ఆపిమ్మట మరికొంత మంది వెండి, బంగారాలు అతికిస్తారు. పాత్రలు తయారు చేసేవారు ముందు మిశ్రమ లోహం సిద్ధపరచి, పాత్రలు పోతపోసి, తరిమెన మీద మెరుగు పెడతారు. ఆపైన కొంత మంది లతలు, పువ్వులూ మొదలైనవి చెక్కుతారు. ఆ తరువాత మూడవరకపు పనివారు వెండి బంగారాల చెక్కడపు పనిచేసి మెరుగు పెట్టి పని పూర్తి చేస్తారు.

ఎక్కువగా బీదరు పాత్రలు ప్రదర్శించడమనేది ౧౮౮౩-౮౪ సంవత్సరములో కలకత్తాలో ఏర్పరచిన చిత్ర వస్తు ప్రదర్శనములో జరిగినది. దీనికి హైదరాబాదు సంస్థానాధికారులు కూడా కొన్ని పాత్రికలు పంపించారు. వాటిలో టీ పాత్రలు పెట్టుకునే ఒక చిన్న బల్ల, ఒక పెద్ద పీకదాను, ఒక చేతులు

కడుక్కొనే పళ్ళెము, అయిదు గళాసులు, ఎనిమిది పుష్ప పాత్రికలు, ఎనిమిది పళ్ళాలు అత్యంత ముఖ్యమైనవి. లక్నో నుంచి కూడా జారుబులాంపు తరహా పాత్రలు కొన్ని వచ్చాయి. ఈ వ్యాసంలో చిత్రాలు జాక్ బులాంపు పాత్రల చిత్రాలే.

[illegible]

గ్రంథ విమర్శనము

ఆరోగ్యప్రభాకరము

శ్రీ రాఘవేంద్ర యోగీశ్వరులు సుందరరామ్ అండ్ సన్సు తెనాలి

ఈ చిన్ని పుస్తకములో వ్రాయబడిన ఆరోగ్య సూత్రములు సూత్రప్రాయంగానే ఉంచక జనం నిజంగా అవలంబించినట్లయితే ఆరోగ్యానికి లోటు ఉండదు గాని, ఆ సూత్రాలన్నీ చదివితే అవి నేటి మామూలు జనానికి చాలా దుష్కరంగా ఉన్నాయనీ నిజంగా రోగులు కూడా వాటిని అవలంబింప లేనంత ధీమాగా వున్నాయనీ మాత్రం చెప్ప సాహసిస్తున్నాను.

'బసవ'

గ్రంథస్వీకృతి

మనస్విని, అనువాదకుడు: శ్రీ పండిత, సత్యనారాయణరాజు.

శ్రీ నరేంద్ర సాహిత్య మండలి: తణుకు. ప. గోదావరి జిల్లా.

దేశీయ వైద్య విజ్ఞాన చరిత్ర. 'కృషీవల'

ప్రకాశకులు: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రి అండ్ సన్సు.

౨౯౨ ఎస్ప్లనేడ్, మద్రాసు

గీతాప్రతిభ: విద్వాన్; బులుసు సూర్యప్రకాశశాస్త్రి.

సాధన గ్రంథమండలి, తెనాలి,